

JAARVERSLAG 2024

jaar-
verslag
2024

2024

Voorwoord

In dit jaarverslag legt het bestuur van Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM verantwoording af over het gevoerde beleid en de financiële resultaten in 2024.

Vliegplan naar nieuw pensioenstelsel

Het jaar 2024 stond – opnieuw – in hoge mate in het teken van het nieuwe pensioenstelsel. In het door arbeidsvoorwaardelijke partijen opgestelde transitieplan werd verzocht om een transitie per 1 januari 2026. In 2024 is veel werk verricht door alle betrokkenen bij het pensioenfonds ter voorbereiding op een succesvolle transitie per deze datum. Aan die transitie en bijbehorende werkzaamheden hebben we in dit jaarverslag een apart hoofdstuk gewijd. Het onderwerp krijgt ook nadrukkelijk aandacht in de hoofdstukken over beleggingen, risicomanagement, governance en communicatie.

Het pensioenfonds betrachtte in 2024 in de voorbereidingen op de transitie de grootst mogelijke zorgvuldigheid, samen met alle betrokkenen, met respect voor ieders verantwoordelijkheid, en nam daarvoor de tijd die nodig was.

Het pensioenfonds heeft in 2024 het transitieplan getoetst op onder meer evenwichtigheid, uitvoerbaarheid en uitlegbaarheid, als basis voor de formele opdrachtaanvaarding.

We hebben een compleet “vliegplan” opgesteld om deelnemers (actieven, pensioengerechtigden en slapers) te informeren over de route naar het nieuwe pensioenstelsel. Deelnemers zijn in 2024 meegenomen in het proces, onder meer tijdens drie goed bekeken webinars. De dialoog met de deelnemers, onder meer in de vorm van focusgroep-sessies, gaf waardevolle extra duiding aan de uitkomsten van het risicopreferentieonderzoek dat in de zomer van 2023 is gehouden en dat in 2024 heeft geleid tot herzien beleid.

Financiële positie en indexatie

Het pensioenfonds profiteerde in 2024 van een goed beleggingsjaar, met een totaalrendement van 6,1%. Het totaal belegd vermogen, voor risico fonds plus voor risico deelnemers, groeide in 2024 van 10,33 miljard naar 10,85 miljard euro. De financiële positie van het pensioenfonds (gemeten als dekkingsgraad) was met 152,5% meer dan voldoende om aan onze verplichtingen te kunnen voldoen.

We zijn blij met onze financiële positie, omdat het daarmee mogelijk was om per 1 januari 2024 en per 1 januari 2025 de indexatieambitie van respectievelijk 6,2% en 7,4% volledig toe te kennen.

Bescherming financiële positie

Om de dekkingsgraad in aanloop naar de transitie te beschermen, heeft het bestuur in 2023 besloten om het renterisico verder af te dekken. De implementatie van deze verhoogde afdekking is in 2024 geëffectueerd. Daarmee is het pensioenfonds minder gevoelig geworden voor renteschommelingen.

Fatsoenlijk beleggen

Sinds eind 2024 kwalificeert ons pensioenfonds als een zogeheten artikel 8 fonds onder SFDR, de Europese verordening voor informatievergathering over duurzaamheid in de financiële sector. Op grond van deze verordening moeten pensioenfondsen rapporteren over de manier waarop ze omgaan met de belangrijkste ongunstige effecten van hun beleggingen op mens, milieu en samenleving.

Robuuste uitvoering

Met een bestuur op volle sterkte en het eigen bestuursbureau profiteerden we in 2024 optimaal van de organisatorische opzet van ons fonds. Dat was ook nodig, gegeven de hoeveelheid werk uit het reguliere werk (“run”) en de veranderingen (“change”) samen.

De robuustheid uit zich ook in een veilige digitale omgeving. Aandacht was er daarom in 2024 ook voor de Europese Digital Operational Resilience Act (DORA), die eisen stelt aan de digitale operationele weerbaarheid en dus aan de beheersing van IT-risico's van financiële instellingen. Het pensioenfonds heeft hard gewerkt om in het voorjaar van 2025 compliant te zijn aan deze regelgeving, zowel in eigen huis als bij de pensioenuitvoeringsorganisatie. Hiervoor moeten -op moment van schrijven- de laatste puntjes op de i worden gezet.

Tot slot

Zowel de "run" als de "change" vroegen veel van alle betrokkenen bij het fonds. En in 2025 zal dat niet anders zijn, gegeven de aanloop naar de transitie en gelet op de ernstige en voortdurende geopolitieke spanningen. Helaas is recent de transitiedatum onder druk komen te staan en lijkt een transitie per 1 januari 2026 niet meer waarschijnlijk. Dit is voor alle betrokkenen een teleurstelling, en zal de komende periode vragen om aanpassing. We voelen ons gesterkt door de interesse, de waardering en het vertrouwen van onze deelnemers, als ook van de leden van onze raad van toezicht en van ons verantwoordingsorgaan. Tegelijkertijd prijzen we ons gelukkig met de intensieve en kwalitatief hoogstaande inzet van alle betrokkenen. Het bestuur dankt daarom allen die zich in 2024 voor het pensioenfonds hebben ingezet. We zien, ook in deze turbulente tijden, de toekomst met vertrouwen tegemoet.

Amstelveen, 26 mei 2025

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM

Johan Bank

Vicevoorzitter

Alex Balm

Vicevoorzitter

INHOUD

Voorwoord	2
Kerncijfers	6
Bestuursverslag	9
1 Overgang naar de nieuwe pensioenregelingen	9
1.1 Uitvoerbaarheid van de nieuwe pensioenregelingen	9
1.2 Evenwichtigheid van de transitie naar de Wtp	10
2 Missie, visie, strategie	12
2.1 Missie	12
2.2 Visie	12
2.3 Strategie	13
2.4 Voorkeuren van belanghebbenden	14
3 Organisatie	15
3.1 Rechtsvorm	15
3.2 Bestuursmodel	15
3.3 Uitbesteding	17
3.4 Accountant en actuaris	17
3.5 Geschiktheid	17
3.6 Pensioenfederatie	17
3.7 Beloning	18
3.8 Extern toezicht	18
4 Financiële markten in 2024	19
5 Financiële positie	21
6 Balansmanagement	27
6.1 Inleiding	27
6.2 Pensioenregelingen	27
6.3 Verplichtingen	30
6.4 Beleggingen	31
6.5 MVB-beleid	35
6.6 Risicohouding	38
6.7 Ontwikkelingen deelnemersbestand	39
7 Risicomanagement	40
7.1 Risicomanagementmodel	40
7.2 Risicomanagementorganisatie	41
7.3 Risicomanagementproces	42
7.4 Belangrijke risicothema's en aandachtsgebieden in 2024	44
7.5 Klachten	45
7.6 Procedures	46
7.7 Incidenten en datalekken	46
7.8 Compliance en privacy	47

7.9	Sancties	48
7.10	Organisatie van Openbaar Belang	48
8	Kosten	49
8.1	Kosten pensioenuitvoering	49
8.2	Kosten vermogensbeheer exclusief transactiekosten	50
8.3	Transactiekosten	52
8.4	Totale kostenratio	53
8.5	Verhouding rendement en kosten	54
8.6	Vergelijking pensioenuitvoerings- en vermogensbeheerkosten met andere pensioenfondsen	54
9	Communicatie	56
10	Vooruitblik 2025	59
11	Ontwikkelingen na balansdatum	60
	Importheffingen	60
	Transitiedatum onder druk	60
12	Verslag raad van toezicht	61
13	Verslag verantwoordingsorgaan	66
Jaarrekening 2024		
	Balans per 31 december	73
	Rekening van baten en lasten	74
	Kasstroomoverzicht	75
	Toelichting algemeen	76
	Toelichting op de balans	87
	Risicobeheer	102
	Toelichting op de rekening van baten en lasten	113
	Overige gegevens	132
	Bijlagen	146
	Personalia (stand per 31 december 2024)	146
	Deelnemersbestand	150
	Code Pensioenfondsen	152
	Ontwikkelingen 2015-2024	153
	SFDR bijlage	159

Kerncijfers

(bedragen in miljoenen euro's)

	2024	2023
Deelnemers		
Aantal actieve deelnemers	3.440	3.228
Aantal gewezen deelnemers	85	87
Aantal pensioengerechtigden	2.449	2.434
Totaal	5.974	5.749
Pensioenactiviteiten		
Reguliere premie voor risico pensioenfonds	106,4	96,9
Extra premie voor risico pensioenfonds	5,3	4,7
Premie voor risico deelnemers	28,9	24,7
Feitelijke premie	140,6	126,3
Kostendekkende premie	135,3	121,6
Gedempt kostendekkende premie	-	-
Pensioenuitkeringen	-254,7	-239,4
Pensioenuitvoeringskosten voor risico pensioenfonds	-8,2	-6,9
Pensioenuitvoeringskosten voor risico deelnemers	-0,1	-0,1
Vermogen		
Stichtingskapitaal en reserves	3.765,8	3.840,5
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	6.862,4	6.321,5
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	225,4	175,4
Dekkingsgraad		
Nominale dekkingsgraad	152,5%	158,4%
Beleidsdekkingsgraad	161,5%	169,4%
Vereiste dekkingsgraad volgens FTK	116,5%	121,0%
Reële dekkingsgraad	104,4%	104,6%
Wettelijke reële dekkingsgraad	128,9%	134,5%
Indexering pensioenen en pensioenrechten		
Voorwaardelijk deel	7,4%	6,2%
Onvoorwaardelijk deel	7,4%	6,2%
Beleggingen voor risico pensioenfonds		
Vastgoed	1.567,0	1.792,2
Aandelen	2.728,7	3.045,7
Vastrentende waarden	6.321,8	5.159,9
Derivaten	217,8	228,1
Overige beleggingsrelateerde vorderingen en schulden	-214,2	-72,8
Totaal	10.621,1	10.153,1

	2024	2023
Beleggingen voor risico deelnemers		
Vastgoed	21,5	17,7
Aandelen	92,9	70,9
Vastrentende waarden	107,9	83,7
Overig	3,1	3,1
Totaal	225,4	175,4
Rendement beleggingen voor risico pensioenfonds		
Rendement vastgoed	1,5%	-6,5%
Rendement aandelen	21,8%	13,2%
Rendement vastrentende waarden	3,3%	6,3%
Totaalrendement	6,1%	6,6%
Vijfjaarsgemiddeld totaalrendement	3,5%	4,9%
Tienjaarsgemiddeld totaalrendement	4,6%	5,0%
Rendement beleggingen voor risico deelnemers		
Rendement vastgoed	8,2%	7,2%
Rendement aandelen	23,8%	15,8%
Rendement vastrentende waarden	4,2%	7,5%
Totaalrendement	12,4%	11,0%
Kostenratio's		
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer (bedragen in euro's)	1.433	1.238
Kosten vermogensbeheer / gemiddeld belegd vermogen	0,49%	0,49%
Transactiekosten / gemiddeld belegd vermogen	0,12%	0,14%
Totale kostenratio	0,57%	0,57%

Pensioenfonds
Vliegend Personeel KLM

bestuurs- verslag

2024

Bestuursverslag

Met dit jaarverslag informeert het pensioenfonds zijn (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden en hun nabestaanden, KLM N.V., de interne en externe toezichthouders en andere belanghebbenden over het gevoerde beleid en de financiële resultaten. Dit verslag betreft de formele, wettelijk vereiste verantwoording. Het pensioenfonds informeert zijn deelnemers en pensioengerechtigden ook via andere communicatiemiddelen over het gevoerde beleid en de bereikte resultaten.

1 Overgang naar de nieuwe pensioenregelingen

Begin 2024 heeft het pensioenfonds van sociale partners het transitieplan ontvangen, waarmee het pensioenfonds zich kan voorbereiden op de overgang naar de nieuwe pensioenregelingen in 2026. 2024 heeft daarmee in het teken gestaan van de beoordeling van dit transitieplan op uitvoerbaarheid en aansluiting bij wet- en regelgeving, en op evenwichtigheid van de nieuwe pensioenregelingen en de transitie daar naar toe.

Het nieuwe pensioenstelsel, met de daarin passende nieuwe pensioenregelingen, verlangt aanpassingen in vrijwel alle onderdelen van het pensioenfonds, inclusief de daarbij behorende systemen en processen. Van het beleggingsbeleid tot het risicomanagement en de governance, van IT tot communicatie. De voortgang op al die gebieden komt aan de orde in de desbetreffende hoofdstukken van dit verslag. In dit hoofdstuk focussen we op twee centrale begrippen in de opdrachtaanvaarding: uitvoerbaarheid en evenwichtigheid.

1.1 Uitvoerbaarheid van de nieuwe pensioenregelingen

Het pensioenfonds heeft samen met sociale partners en de pensioenuitvoeringsorganisatie Blue Sky Group de uitvoerbaarheid van de nieuwe pensioenregelingen beoordeeld. Aan de ene kant was er hierbij aandacht voor het behouden van de elementen in de bestaande pensioenregeling die belangrijk zijn voor de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. En aan de andere kant is gekeken naar het waar mogelijk vereenvoudigen van (de uitvoering van) de pensioenregeling en het voorkomen dat met de nieuwe pensioenregelingen onnodig nieuwe complexiteit wordt geïntroduceerd. Omdat wet- en regelgeving in relatie met de Wtp op onderdelen nog steeds in ontwikkeling was, is bij de toets op uitvoerbaarheid voortdurend beoordeeld of de nieuwe pensioenregelingen voldoen aan de actuele inzichten van wet- en regelgeving.

De afstemming met sociale partners en Blue Sky Group over de uitvoerbaarheid heeft geleid tot meerdere vereenvoudigingen in de pensioenregelingen. Voorbeelden hiervan zijn het overgaan naar één variatiemoment tussen een hoger pensioen en een lager pensioen in de basispensioenregeling en een vereenvoudigde manier om de hoogte van het invaliditeitspensioen vast te stellen. Ook zijn de keuzemogelijkheden voor inleg in de netto pensioenregeling aangepast ten opzichte van het initiële transitieplan, om de pensioenuitvoering voor Blue Sky Group eenvoudiger te maken. De keuze om de basispensioenregeling en de netto pensioenregeling na de transitie zoveel mogelijk op elkaar te laten lijken, draagt ook bij aan de uitvoerbaarheid van de nieuwe pensioenregelingen.

1.2 Evenwichtigheid van de transitie naar de Wtp

Het bestuur heeft het transitieplan in het verslagjaar ook beoordeeld op evenwichtigheid. Het bestuur heeft de wensen over de nieuwe pensioenregelingen en de transitie daarnaar toe, die sociale partners in het transitieplan hebben opgenomen, daarvoor verder uitgewerkt aan de hand van de volgende vier doelstellingen:

- Welvaartsvast: Pensioenen moeten zo veel mogelijk meestijgen met de looninflatie, zodat deelnemers hun koopkracht behouden.
- Eerlijk: Geen enkele generatie mag onevenredig benadeeld of bevoordeeld worden.
- Stabiel: De kans op verlaging van de pensioenuitkering moet zo klein mogelijk zijn, en eventuele fluctuaties moeten binnen acceptabele grenzen blijven.
- Begrijpelijk: De regeling moet helder, uitvoerbaar en uitlegbaar zijn voor alle deelnemers, van jong tot oud.

Vervolgens heeft het bestuur beoordeeld hoe deze doelstellingen voor verschillende (generaties) van deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden uitwerken. Om tot een zorgvuldig oordeel te komen heeft het bestuur veelvuldig gesproken met arbeidsvoorwaardelijke partijen enerzijds in het kader van de beoordeling van het transitieplan, en met het verantwoordingsorgaan, de raad van toezicht en de sleutelfunctiehouders van het pensioenfonds anderzijds in het kader van het vormen van nieuw fondsbeleid.

In december 2024 zijn door het bestuur de laatste voorgenomen besluiten over de nieuwe pensioenregelingen en de transitie genomen, waarna de besluitvorming begin 2025 is afgerond en de opdracht van sociale partners is aanvaard. De besluitvorming van het fonds en de processen rondom de transitie zijn door het pensioenfonds uitgewerkt in een implementatieplan en een transitiecommunicatieplan. Die heeft het fonds in maart 2025 verstuurd aan respectievelijk De Nederlandsche Bank en de AFM. In de hierna volgende paragrafen zijn de resultaten van de besluitvorming samengevat weergegeven.

Solidaire premieregelingen

Het is de ambitie van sociale partners en het pensioenfonds om gegeven de premie een zo hoog mogelijke pensioenuitkering te bieden die door de jaren heen gemiddeld een welvaartsvaste ontwikkeling doormaakt. Daarom is gekozen om zowel de basis- als de netto-regeling als een solidaire premieregeling vorm te geven. Hierdoor worden verlagingen zoveel mogelijk voorkomen en beperkt. In zowel de basis- als de netto-regeling wordt een solidariteitsreserve gevormd waaruit tegenvallers kunnen worden opgevangen.

De transitie biedt de gelegenheid om in de bestaande netto-regeling verbeteringen aan te brengen. Dat is wenselijk, aangezien voor jongere vliegers het netto-pensioen in de toekomst het grootste deel van hun pensioen zal vormen. De transitie-effecten van de basis- en netto-regeling als geheel zijn positief voor alle deelnemers.

Invaren

De huidige aanspraken in de basispensioenregeling zullen worden ingebracht (ingevaren) in de nieuwe basispensioenregeling. Voor de nieuwe basispensioenregeling houdt het pensioenfonds straks minder buffers aan dan nu. Daarnaast vervalt bij invaren de huidige wettelijke beperking dat de pensioenen jaarlijks niet meer mogen stijgen dan de looninflatie. Een ander voordeel van het invaren is dat oude en nieuwe pensioenen bij elkaar blijven. Daarnaast worden de persoonlijke pensioenvermogens naar verwachting eerder en meer verhoogd dan nu. Afhankelijk van de dekingsgraad op het overgangsmoment kan de maandelijkse pensioenuitkering eenmalig 10% tot 15% (of zelfs meer) stijgen. De verschillen in deze stijging tussen de generaties worden beperkt.

Voor de netto pensioenregeling betekent het inbrengen (invaren) in de nieuwe pensioenregeling een aanpassing in de uitkeringssnelheid. Dit om het pensioen, net als in de basispensioenregeling, jaarlijks te kunnen verhogen. Op de transitiedatum betekent dit eenmalig een verlaging van het ingegane netto pensioen. Deze daling is in euro's naar verwachting kleiner dan de stijging van het pensioen in de basisregeling zodat het totale ingegane pensioen op de transitiedatum naar verwachting stijgt.

In lijn met doelstellingen

Met de gekozen inrichting van regelingen zal een zo stabiel mogelijk pensioen ontstaan dat zowel in de basisregeling als netto pensioenregeling de welvaartsvaste ambitie in grote mate van waarschijnlijkheid kan waarmaken. De gekozen inrichting past bij de strategie van ons pensioenfonds en bij het profiel van onze deelnemers. Het geeft invulling aan de solidariteit tussen de verschillende generaties zoals die kenmerkend is voor onze beroepsgroep. Het gelijktrekken van de regelingen draagt bij aan begrip en biedt een solide oudedagsvoorziening. Het invaren vindt op eerlijke wijze plaats en is getoetst op een vooraf opgesteld kader. Over de veranderingen vindt goede uitleg en communicatie plaats met onze deelnemers. Hiermee voldoet de gehele transitie aan onze doelstellingen *'welvaartsvast, eerlijk, stabiel en begrijpelijk'*.

2 Missie, visie, strategie

Het bestuur van het pensioenfonds stelt eens per drie jaar de missie, visie en strategie van het pensioenfonds vast. Het bestuur heeft een missie, visie en strategie vastgesteld voor de bestuursperiode 2023-2025: “Van, voor en door (ex-)vliegende collega’s.” Eind 2024 heeft het bestuur zijn visie op uitbesteding deels herijkt en dat heeft geleid tot aanpassing van de huidige missie, visie en strategie. De missie, visie en strategie zijn hieronder op hoofdlijnen weergegeven.

2.1 Missie

Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM verzorgt een complete financiële toekomstbestendige pensioenvoorziening voor de (ex-)vliegende collega, waarbij het pensioenfonds fatsoenlijk zakendoet.

In de tenuitvoerlegging van onze missie zijn de volgende kernwaarden fundamenteel:

- van, voor, door (ex-)vliegende collega’s
- solidair
- vertrouwd
- hoogwaardig

2.2 Visie

Het pensioenfonds hecht aan de volgende kernkwaliteiten:

- eigenheid
- deskundig
- zorgvuldig
- risicobewust
- koersbepalend

Wij zijn een paritair bestuur dat bestaat uit (ex-)vliegende collega's

Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM is een ondernemingspensioenfonds dat onderdeel uitmaakt van een unieke en krachtige pensioendriehoek met KLM en VNV. Een paritair collegiaal pensioenfondsbestuur - bestaande uit vliegers in dienst van KLM, pensioengerechtigden en de werkgever - past daar het beste bij. Het beroep van de belanghebbenden en de daarbij horende specifieke kenmerken van de pensioenregeling zijn zo typisch dat de beleidsmakers daarom collega's moeten zijn.

Wij zorgen voor een compleet pakket aan pensioenvoorzieningen, passend bij de beroepsgroep

Het pensioen(beleid) moet passend zijn bij het beroep, het inkomen en de levensstijl, waarbij het collectief prevaleert boven het individu.

Wij verzorgen daarom een compleet pakket aan hoogwaardig pensioenvoorzieningen, passend bij de ambitie van 2% opbouw per jaar van de pensioengrondslag. In dit pakket zitten een invaliditeitspensioen bij beroepsongeschiktheid en een nabestaandenpensioen. Kosten worden hierbij niet uit het oog verloren.

Wij streven naar een welvaartsvast pensioen (toekomstbestendig)

Opgebouwde pensioenen dienen welvaartsvast te zijn met voor de belanghebbenden acceptabele risico's. Onze 'investment beliefs' vormen het fundament voor het beleggingsbeleid dat moet leiden tot dit welvaartsvast pensioen. Wij achten het belangrijker pensioenen te kunnen *indexeren* dan *korten* te voorkomen.

Wij willen meer regeren dan reageren

Wij volgen nauwgezet nieuwe (maatschappelijke) ontwikkelingen. Daarbij willen we meer regeren dan reageren. Dat betekent als bestuur “in control” zijn door regie te pakken en verzakelijken. Zelf doen waar wij goed in zijn, directe grip op de werkzaamheden die wij uitbesteden.

Wij willen fatsoenlijk zakendoen

Onze visie op het gebied van duurzaamheid is gebaseerd op het uitgangspunt van fatsoenlijk zakendoen. Dit houdt in dat wij weloverwogen keuzes maken die passen bij onze identiteit en overtuigingen, waar wij oprecht achter kunnen staan. In ons beleggingsbeleid geven wij duurzaamheid vorm op een manier

die passend is bij het pensioenfonds. Wij vinden het daarbij belangrijk – voor zover praktisch mogelijk – rekening te houden met de voorkeuren van onze deelnemers.

Wij zijn ervan overtuigd dat het integreren van duurzaamheidsfactoren de risico-rendementsverhouding van onze beleggingen verbetert. Daarom gebruiken we duurzaamheidsfactoren als instrument voor het beheersen van risico's en om beleggingskansen te benutten. Daarbij houden we de realisatie van onze missie telkens in het oog. Duurzaamheid zien wij als een breed begrip dat ecologische, sociale en governance aspecten omvat.

Wij hechten aan regie op eigen pensioen

Het bestuur hecht aan bewustwording van de eigen verantwoordelijkheid van deelnemers voor hun pensioen. Het pensioenfonds is hét loket voor relevante pensioeninformatie, advies en begeleiding voor de deelnemers als het gaat om onze pensioenregeling. Meer kennis en begrip leidt tot betere keuzes en het nemen van regie over hun pensioen.

Wij maken het persoonlijk

Wij onderhouden nauw contact met de deelnemers en gepensioneerden. Hierbij hechten wij aan transparante, begrijpelijke communicatie, maar ook aan betrokkenheid van de belanghebbenden.

Wij bewaken ieders belang

Wij handelen in het belang van alle belanghebbenden en voeren de pensioenregeling(en) op evenwichtige wijze uit, in lijn met de risicohouding van deze belanghebbenden en rekening houdend met de kenmerken van de beroepsgroep en het deelnemersbestand.

2.3 Strategie

In de strategie vertaalt het pensioenfonds zijn missie en visie naar beleid voor de bestuursperiode 2023-2025, waarbij het pensioenfonds oog houdt voor de periode daarna. We staan aan de vooravond van een nieuw pensioenstelsel en duurzaamheid is een breed maatschappelijk thema. Deze ontwikkelingen hebben impact op ons fonds in financiële zin en in de uitvoering. Dit willen we meenemen in onze strategie voor een toekomstbestendig pensioenfonds door te (be)sturen op hoofdlijnen, doorlopend de afweging te maken tussen risico en rendement en uit te besteden waar nodig. Dat vertaalt zich in de volgende zes strategische speerpunten:

Uitbesteding verzakelijken/ meer grip krijgen

Onderdelen van de bedrijfsvoering van het pensioenfonds zijn uitbesteed. Het bestuur is en blijft eindverantwoordelijk en aanspreekbaar op de kwaliteit van deze door het fonds uitbestede diensten. Wij houden directe grip op de kwaliteit van de uitvoering door een goede beheersing in te richten op de (onder)uitbestede processen en diensten en ieder kwartaal een verantwoordingscyclus te doorlopen.

Readiness voor transitie in het kader van de Wtp

We hebben het voornemen per 1 januari 2026 de tussen sociale partners afgesproken pensioenregeling op beheerste wijze uit te voeren. Daarvoor toetst het bestuur het transitieplan op evenwichtigheid en uitvoerbaarheid en is het van groot belang dat de transitie zorgvuldig, correct, tijdig en conform de afspraken van sociale partners alsook in samenspraak met de relevante stakeholders plaatsvindt.

Dichter bij de deelnemers

We zijn proactief in onze communicatie. Het pensioenfonds wil eigenheid uitdragen en daarmee herkenbaar zijn voor de deelnemers. Onze ambitie is dat de deelnemer van het pensioenfonds de regisseur wordt van het eigen pensioen met inzicht in de eigen pensioenopbouw en in staat is om de juiste keuzes te maken.

MVB

Wij willen fatsoenlijk zakendoen. Dit houdt in dat wij bij het beleggen weloverwogen keuzes maken die passen bij onze identiteit en overtuigingen en waar wij achter staan. Daarbij houden we rekening met de voorkeuren van onze deelnemers.

IT en data

Voor een correcte pensioenuitvoering zijn IT-uitvoering en een goed beheer van data essentieel. Het bestuur toetst regelmatig of beleid dat hiervoor is opgesteld, daadwerkelijk en aantoonbaar wordt uitgevoerd.

2.4 Voorkeuren van belanghebbenden

In lijn met de Code pensioenfondsen verdiept het pensioenfonds zich in de voorkeuren van de bij het pensioenfonds betrokken belanghebbenden (deelnemers en werkgever). Het pensioenfonds betreft deze voorkeuren bij het bepalen van zijn strategische doelstellingen en beleidsuitgangspunten en gaat daarover met de belanghebbenden in gesprek. Als ondernemingspensioenfonds is de afstand tussen belanghebbenden en het bestuur, maar ook tussen belanghebbenden en het verantwoordingsorgaan klein. Het bestuur staat dicht bij de deelnemers. Deelnemers kunnen bestuursleden tegenkomen in de cockpit (tijdens werk) en tijdens de Pensioen In Zicht-dagen voor bijna gepensioneerden. Daarnaast is periodiek sprake van klanttevredenheidsonderzoeken of uitvragen naar voorkeuren van deelnemers. Het responspercentage bij dergelijke onderzoeken is hoog. De lijn met de werkgever (KLM) is tevens kort, zowel via de werkgeversleden in het bestuur en in het VO, als via het intensieve contact tussen het pensioenfonds en arbeidsvoorwaardelijke partijen.

3 Organisatie

3.1 Rechtsvorm

Voor de bescherming van de belangen van de deelnemers en pensioengerechtigden is het wettelijk verplicht dat het pensioenvermogen afgescheiden van de verbonden onderneming wordt beheerd. Hiervoor is in 1953 de Stichting Pensioenfonds KLM Vliegend Personeel opgericht, die de opgebouwde en ingegane pensioenen beheert.

3.2 Bestuursmodel

Het pensioenfonds heeft een paritair bestuur dat bestaat uit acht leden: vier vertegenwoordigers van de werknemers, twee van de pensioengerechtigden en twee van KLM N.V.

Taak bestuur

Het pensioenfonds voert de door de arbeidsvoorwaardelijke partijen overeengekomen pensioenafspraken uit, na toetsing op uitvoerbaarheid, evenwichtige belangenafweging en wettelijke eisen. Het bestuur is verantwoordelijk voor het prudent beleggen van de pensioengelden, het voeren van een solide financieel beleid, een juiste administratieve uitvoering van de pensioenregeling en de communicatie met belanghebbenden. Daarnaast bepaalt het bestuur de strategie en het te voeren beleid van het pensioenfonds en is het verantwoordelijk voor de uitvoering. Risicomanagement is een essentieel onderdeel van de bestuursfunctie. Verder communiceert het bestuur periodiek over de financiële positie van het pensioenfonds, het gevoerde beleid en resultaten van dat beleid.

Werkwijze bestuur

Het bestuur werkt volgens het portefeuillehoudermodel, met een thematische clustering van aandachtsgebieden. Bestuursleden zijn verantwoordelijk voor een toegewezen portefeuille. Jaarlijks besluit het bestuur over de beste onderlinge verdeling van de aandachtsgebieden, gelet op ieders kennis, ervaring en voorkeuren, alsook het gewicht van de verschillende portefeuilles.

Daarnaast werkt het bestuur met bestuurscommissies:

- de commissie balans- en vermogensbeheer (CBV)
- de commissie pensioen en communicatie (CPC)
- de risicomanagementcommissie (RMC)

In de commissies hebben bestuursleden zitting.

De CBV maakt gebruik van minimaal één externe adviseur die vergaderingen van de CBV bijwoont maar geen lid is van de commissie. Diens rol concentreert zich - naast advieswerk - vooral op het scherp houden van de fiduciair beheerder. Meerdere bestuursleden met expertise op het gebied van vermogensbeheer zorgen ervoor dat het bestuur de benodigde countervailing power heeft om de adviezen van de CBV kritisch te kunnen beoordelen. De CPC maakt geen gebruik van vaste adviseurs. Wanneer dat wenselijk is, bestaat die mogelijkheid. Dit geldt ook voor de RMC. In de RMC hebben geen bestuursleden zitting die tevens zitting hebben in de CBV.

Het bestuur heeft uit zijn midden twee vicevoorzitters benoemd, afkomstig uit verschillende geledingen.

Technisch voorzitter

Het bestuur heeft een technisch voorzitter benoemd die tot taak heeft de vergadering te leiden. De technisch voorzitter maakt geen deel uit van het bestuur en heeft derhalve geen stemrecht en. De taken en werkwijze van de technisch voorzitter zijn begin 2024 vastgelegd in een reglement.

Bestuursbureau

Het pensioenfonds heeft een eigen bestuursbureau. Dit bestuursbureau is het ondersteunend apparaat van het pensioenfonds en draagt zorg voor een goede uitvoering van de dagelijkse werkzaamheden, beleidsvoorbereiding en -advisering en aansturing van externe partijen die voor het pensioenfonds werken. De inrichting van het bestuursbureau heeft bijgedragen aan de verdere professionalisering van

het pensioenfonds, aan het mee bepalen van de eigen agenda en, dankzij een versterkte countervailing power, aan het beperken van de afhankelijkheid van het pensioenfonds van Blue Sky Group.

Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt verantwoording af over het door het bestuur gevoerde beleid aan het verantwoordingsorgaan (VO), waarin de belanghebbenden van het pensioenfonds zijn vertegenwoordigd.

Het bestuur dient een aantal bestuursbesluiten vooraf voor advies voor te leggen aan het VO. Verder geeft het VO na afloop van het jaar een oordeel over het door het bestuur gevoerde beleid. Hiervoor spreken bestuur en VO elkaar gedurende het jaar meerdere keren. Er is één gezamenlijke vergadering waarin het bestuur en het VO het oordeel van het VO bespreken. Het komt ook geregeld voor dat bestuursleden beleidszaken toelichten in een autonome vergadering van het VO. Het oordeel van het VO is opgenomen in hoofdstuk 13.

Raad van toezicht

De raad van toezicht (RvT) bestaat uit drie onafhankelijke deskundigen en houdt toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken binnen het pensioenfonds. De taken en werkwijze van de RvT zijn vastgelegd in een reglement. De RvT werkt op basis van een toezichtsplan dat is besproken met het bestuur en het VO.

De RvT heeft periodiek een autonoom overleg. Daarnaast overlegt de RvT regelmatig met het bestuur. Na elke bestuursvergadering vindt een terugkoppeling plaats door het bestuur aan de RvT. De RvT heeft daarnaast inzage in alle bestuursstukken. In 2024 heeft de RvT gesproken met onder meer alle individuele bestuursleden, sleutelfunctiehouders, het VO, de certificerend actuaaris (WTW) en de accountant (KPMG). De bevindingen van de RvT staan beschreven in hoofdstuk 12.

Sleutelfuncties

Op grond van wetgeving zijn een drie sleutelfuncties ingericht, die alle extern zijn belegd:

- sleutelfunctie actuarieel (tevens de certificerend actuaaris)
- sleutelfunctie risicobeheer en
- sleutelfunctie interne audit.

Diversiteit

Voor de invulling van de functies bij het pensioenfonds hecht het pensioenfonds waarde aan diversiteit en inclusie. Voorheen was dit impliciet, maar in 2024 heeft het bestuur dit geformaliseerd door middel van het vaststellen van een diversiteits- en inclusiebeleid. Hiermee beoogt het pensioenfonds om de diversiteit en inclusie van de fondsorganen te vergroten en/of in stand te houden. Daarnaast heeft het pensioenfonds een planmatige aanpak ingericht voor het bereiken van de doelen inzake diversiteit en inclusie. Dit houdt onder andere in dat bij een vacature expliciet wordt stilgestaan bij de vraag of er doelstellingen zijn voor diversiteit en inclusie en dat hier in de betreffende profielschets rekening mee wordt gehouden. Vervolgens wordt dit neergelegd bij bijvoorbeeld de voordragende organisatie. Op dit moment voldoet het pensioenfonds aan de diversiteits- en inclusiedoelstellingen uit zowel het diversiteits- en inclusiebeleid als de Code Pensioenfondsen.

Personalia

De personele samenstelling van de organen van het pensioenfonds staat in de bijlage Personalia.

3.3 Uitbesteding

Voor het realiseren van een hoogwaardige dienstverlening en een hoge kwaliteit van het pensioen- en vermogensbeheer is een professionele organisatie nodig. Het pensioenfonds heeft hiervoor in 1999 samen met het Algemeen Pensioenfonds KLM en het Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel Blue Sky Group opgericht, waaraan een groot deel van de bedrijfsprocessen is uitbesteed. De drie pensioenfonds zijn aandeelhouder van deze onderneming. Belangrijk voordeel van deze constructie is dat de uitvoerder bekend is met de context en belangen van het pensioenfonds.

De uitbesteding vindt plaats op basis van overeenkomsten over het pensioen- en vermogensbeheer die marktconform zijn qua diensten, service en tarieven. Blue Sky Group besteedt een deel van haar bedrijfsprocessen uit. Om de risico's te beheersen die samenhangen met uitbesteding en onderuitbesteding heeft het pensioenfonds een uitbestedingsbeleid.

Per 1 januari 2025 heeft Achmea Investment Management (Achmea IM) de vermogensbeheertak van Blue Sky Group overgenomen. Het fonds wordt nauw betrokken bij de integratie van het fiduciair- en vermogensbeheer van Blue Sky Group binnen Achmea IM. Meer over deze overname is te lezen in paragraaf 7.4.

Het pensioenfonds besteedt daarnaast zijn IT-ondersteuning uit aan DeLorentz & Partners. De compliance functie is uitbesteed aan HVG Law, evenals de functie van vertrouwenspersoon. De functie van privacy officer is uitbesteed aan Blue Sky Group.

3.4 Accountant en actuaris

Het bestuur heeft KPMG aangesteld als controlerend accountant van het pensioenfonds en Willis Towers Watson (WTW) als certificerend actuaris. Het actuariaat van Blue Sky Group vervult de functie van adviserend actuaris.

3.5 Geschiktheid

De Pensioenwet stelt kwaliteitseisen aan (individuele) bestuurders. Zij moeten beschikken over het noodzakelijke kennisniveau en de juiste vaardigheden en competenties, en blijf geven van professioneel gedrag. Het pensioenfonds heeft zelf geschiktheidseisen opgesteld en evalueert jaarlijks het functioneren van het bestuur in de vorm van een zelfevaluatie. Ook in 2024 heeft het bestuur zijn functioneren geëvalueerd. Elke vergadering evalueert het bestuur zijn functioneren aan de hand van door het bestuur opgestelde 'working principles'.

Het pensioenfonds heeft een geschiktheidsplan dat de deskundigheidseisen voor bestuursleden bevat. Ook bevat het geschiktheidsplan de gewenste competenties, zowel van het bestuur als collectief als van de individuele bestuursleden. De in het plan vermelde geschiktheidsmatrix geeft het collectieve en individuele niveau van deskundigheid van de bestuursleden weer. Waar nodig of wenselijk volgen bestuursleden opleidingen en trainingen om te voldoen aan de vereiste geschiktheid. Toetsing van de aanwezige geschiktheid met de vereisten vindt regelmatig plaats.

Bij het invullen van vacatures binnen het bestuur vraagt het bestuur de voordragende partij om een kandidaat die aan een specifieke functieomschrijving voldoet. Daarbij is er ook aandacht voor het diversiteitsbeleid van het pensioenfonds. Als onderdeel van het opvolgingsbeleid biedt het bestuur bestuurskandidaten via het toehoorderschap de mogelijkheid om scholing te volgen en ervaring op te doen. Alle bestuursleden volgen verschillende vormen van permanente educatie.

3.6 Pensioenfederatie

Het pensioenfonds is aangesloten bij de Pensioenfederatie. Deze koepelorganisatie behartigt de gezamenlijke belangen van pensioenfonds bij de Nederlandse en Europese overheden en toezichthouders. Verschillende functionarissen van Blue Sky Group hebben mede namens het pensioenfonds zitting in commissies van de Pensioenfederatie.

3.7 Beloning

Voor pensioenfondsen is een beloningsbeleid wettelijk verplicht. Dit beleid beoogt te voorkomen dat functionarissen te grote risico's nemen door beloningselementen, zoals bonussen. Het pensioenfonds hanteerde in 2024 een beloningsbeleid dat onder andere van de volgende punten uitgaat:

1. Voor het beleid is aangesloten bij een voor pensioenfondsen marktconforme norm, op grond van de Wet normering van topinkomens (WNT).
2. Als normbedrag is een bedrag gekozen binnen de bandbreedte van 70% tot 90% van de WNT-norm. Voor leden van de Raad van Toezicht is aangesloten bij 100% van de WNT-norm, waarbij voor de voorzitter van de Raad van Toezicht een opslag geldt van 20%.
3. Voor de beloning voor bestuurders wordt het normbedrag vermenigvuldigd met een factor 0,3 (VTE).

In dit verslag wordt alleen de beloning van het pensioenfondsbestuur en de van interne organen en functionarissen van het pensioenfonds nader toegelicht. De beloning van overige betrokkenen vallen niet onder het beloningsbeleid.

Beloning van het pensioenfondsbestuur

Bestuursleden kunnen aanspraak maken op een vergoeding voor de tijd die ze besteden aan het pensioenfonds en de verantwoordelijkheid die ze dragen. Er is geen sprake van prestatiegerelateerde componenten of ontslagvergoedingen.

Verder maken bestuursleden aanspraak op een forfaitaire vergoeding van gemaakte kosten in verband met gebruik van eigen apparatuur en bureaunkosten. Bestuursleden maken daarnaast aanspraak op vergoeding van hun reiskosten.

Beloning RvT en VO

De beloning van de leden van de RvT is gebaseerd op de met het pensioenfonds overeengekomen tijdsbesteding en een marktconform tarief, met als grondslag de WNT. De beloning van de leden van het VO is gebaseerd op de verwachte tijdsbesteding en de WNT.

Verder maken de leden van het VO aanspraak op een forfaitaire vergoeding van gemaakte kosten in verband met gebruik van eigen apparatuur en bureaunkosten. Leden van het VO maken daarnaast aanspraak op vergoeding van hun reiskosten.

3.8 Extern toezicht

Pensioenfondsen vallen onder het toezicht van een aantal toezichthoudende instanties. De Nederlandsche Bank (DNB) houdt prudentieel en materieel toezicht op de naleving van de pensioenregelgeving. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is belast met 'gedragstoezicht' en beoordeelt of pensioenfondsen goed invulling geven aan hun informatieverplichtingen. Het toezicht vindt plaats via periodieke rapportages, gerichte onderzoeken en periodieke contacten. Daarnaast houdt de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) toezicht op de naleving van de wettelijke regels voor bescherming van persoonsgegevens.

DNB stuurt jaarlijks haar toezichtskalender. In 2024 was de Wtp het belangrijkste toezichtthema. Verder besteedde DNB aandacht aan duurzaamheid als toezichtthema. Tot slot was cybersecurity een belangrijk aandachtspunt en besteedde DNB speciale aandacht aan DORA.

4 Financiële markten in 2024

Het jaar 2024 was een turbulent maar positief beleggingsjaar waarin aandelen flink in waarde stegen. Door rentebewegingen leden staatsobligaties verlies, terwijl risicovolle vastrentende beleggingen, zoals obligaties uit opkomende landen, juist goed presteerden. Het jaar stond in het teken van drie thema's: inflatie, stabiliteit en groei. Onderstaande figuur geeft een aantal risico's weer, gekoppeld aan deze kernthema's.

Dit hoofdstuk blikt terug op 2024. Na balansdatum is onrust in de markt ontstaan naar aanleiding van een besluit van de Amerikaanse overheid tot hoge importheffingen voor vele landen, zie hoofdstuk 11. De onrust leidde tot wijzigingen in economische vooruitzichten, die hierdoor fluctueerden. Het pensioenfonds kiest ervoor om in dit hoofdstuk de situatie zoals deze eind 2024 was te beschrijven.

Inflatie

De inflatiepiek in het eurogebied werd bereikt in oktober 2022 met 10,3%. Sindsdien is de inflatie in het eurogebied gestaag afgenomen en lag deze in december 2024 op 2,4%, boven de doelstelling van de ECB. Ook de kerninflatie (exclusief energie en voedsel) is gedaald, maar blijft met bijna 3% net binnen de risicogrens. Werknemers eisen compensatie voor de gestegen prijzen van de afgelopen jaren, wat de loondruk verhoogt en het risico op een loon-prijsspiraal in stand houdt – zij het minder sterk dan vorig jaar. In reactie hierop is de ECB in 2024 begonnen met het verlagen van de beleidsrente. Opvallend is dat Nederland met een inflatie van ruim 3,5% hoger ligt dan het gemiddelde. Dit komt mede door de krappe arbeidsmarkt en het relatief grote aandeel van arbeidsintensieve diensten in de economie.

Stabiliteit

De stijgende rente heeft extra druk gezet op bedrijven en instellingen met hoge schulden. In 2024 verschoof de aandacht naar de houdbaarheid van staatsschulden, met name in Frankrijk, waar een politieke impasse na de verkiezingen hervormingen bemoeilijkt. Naast rentebeleid zorgen geopolitieke spanningen voor onzekerheid. De aanhoudende oorlog tussen Rusland en Oekraïne en de escalatie in het Midden-Oosten tussen Israël, Hamas, Hezbollah en Iran vergroten het risico op een groter regionaal conflict. Ondertussen reageerden de financiële markten in november 2024 positief op de Amerikaanse verkiezingsuitslag, mede door de verwachting van nieuwe stimuleringsmaatregelen voor de Amerikaanse economie. Desondanks bleef er gedurende het jaar marktnervositeit, wat leidde tot correcties in augustus en eind december.

Groei

Economische groei vormt de schakel tussen rente en inflatie. In zekere zin is goed nieuws eigenlijk slecht nieuws: een sterkere economie verhoogt de loondruk en daarmee inflatie. Volgens het Internationaal Monetair Fonds (IMF) groeide de Amerikaanse economie in 2024 met 2,8% en zal deze groei in 2025 afzakken tot 2,2%. De prognose van het IMF was voor de Amerikaanse centrale bank aanleiding om in september 2024 de rente met 50 basispunten te verlagen. In het eurogebied blijft de groei met 0,8% in 2024 aanzienlijk lager, waardoor de ECB afgelopen jaar de rente al vier keer verlaagde. De ECB heeft de depositorente op 30 januari 2025 voor de vijfde opeenvolgende keer met 25 basispunten verlaagd. De meest recente verlaging vond plaats op 6 maart 2025, eveneens met 25 basispunten. Het IMF voorspelt

een groei van 1,2% voor de eurozone in 2025. Ook China zal naar verwachting te maken krijgen met een lichte groeivertraging (4,5% in 2025 versus 4,8% in 2024), mede door vergrijzing, de vastgoedcrisis en hoge schulden bij lokale overheden.

Ondanks deze macro-economische uitdagingen stegen de wereldwijde aandelenmarkten met bijna 20% in 2024, opnieuw aangedreven door de “Magnificent Seven” (Apple, Microsoft, Alphabet, Amazon, Nvidia, Meta en Tesla). Deze bedrijven maakten een groot deel uit van de S&P 500 en bepaalden grotendeels de stijging van de internationale aandelenmarkten. Nvidia was hierbij een uitschieter, met een waarde­stijging van 171% in één jaar.

Niet alleen de westerse markten worden gedomineerd door een klein aantal grote bedrijven. Ook in opkomende markten is de concentratie hoog. Bedrijven als TSMC, Samsung Electronics, Alibaba en Tencent vertegenwoordigen samen ongeveer 20% van deze markten. Al deze bedrijven zijn actief in de technologiesector, de snelst groeiende sector wereldwijd. Dit wijst op een concentratierisico, zowel op sectorniveau als op regioniveau, met een sterke focus op de Verenigde Staten en Zuidoost-Azië.

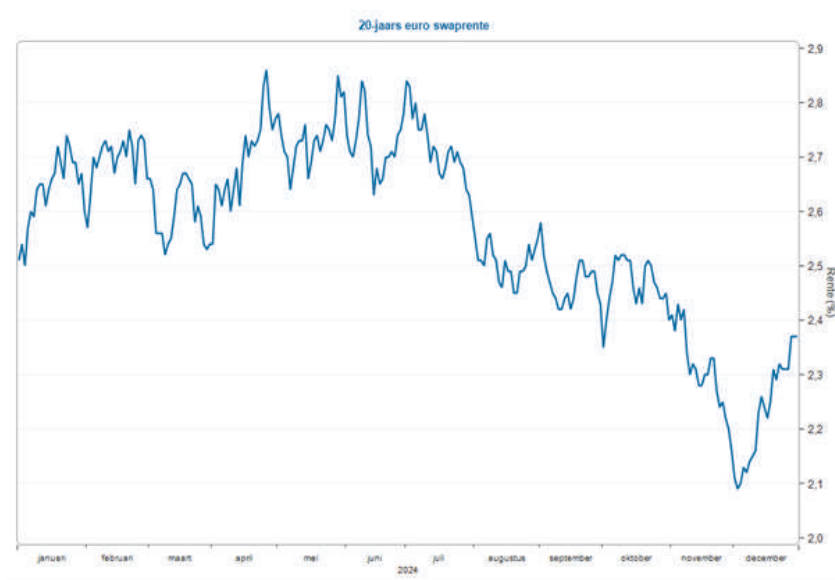
5 Financiële positie

5.1 Vermogensontwikkeling

2024 was een goed beleggingsjaar. Het pensioenfonds behaalde in 2024 een totaalrendement van 6,1%. Het totaal belegd vermogen, voor risico fonds (t.b.v. basispensioenregeling) plus voor risico deelnemers (t.b.v. netto pensioenregeling), groeide van 10,33 miljard euro aan het begin van het jaar naar 10,85 miljard euro aan het eind van het jaar.

De grootste bijdrage aan het totaalrendement werd geleverd door aandelen met 21,8%. Belangrijkste oorzaken voor de positieve aandelenrendementen van het afgelopen jaar waren de renteverlagingen in de VS, een sterker dan verwachte Amerikaanse economie (met name door robuuste consumentenbestedingen) en de hoger dan verwachte winstgroei van Amerikaanse bedrijven.

Het rendement op vastrentende waarden bedroeg 3,3%. Vooral de eerste vijf maanden van 2024 lieten een slecht rendement zien doordat de langlopende rente opliep. Het jaarrendement op vastrentende waarden werd met name behaald door de wat meer risicovollere obligaties. Vastgoed kende een positief rendement van 1,5%. De figuur hieronder laat zien hoe de twintigjaars swaprente zich in 2024 ontwikkelde.

5.2 Ontwikkeling dekkingsgraad

Het pensioenfonds houdt bij de vaststelling van de nominale dekkingsgraad rekening met de maximale onvoorwaardelijke indexering (2,5%) tot de leeftijd van 65 jaar van de tot 1 januari 2007 opgebouwde pensioenaanspraken, maar niet met toekomstige voorwaardelijke indexatie. Bij de vaststelling van de reële dekkingsgraad berekent het pensioenfonds de reële rente door de nominale marktrente, gebaseerd op de door DNB gepubliceerde nominale rentetermijnstructuur, te verminderen met de geschatte inflatiecomponent. Het pensioenfonds bepaalt deze component door euro inflatiegerelateerde staatsobligaties te vergelijken met nominale euro staatsobligaties met een vergelijkbare looptijd. De geschatte inflatiecomponent verhoogt het pensioenfonds vervolgens nog met een verondersteld verschil tussen loon- en prijsinflatie van 0,4%.

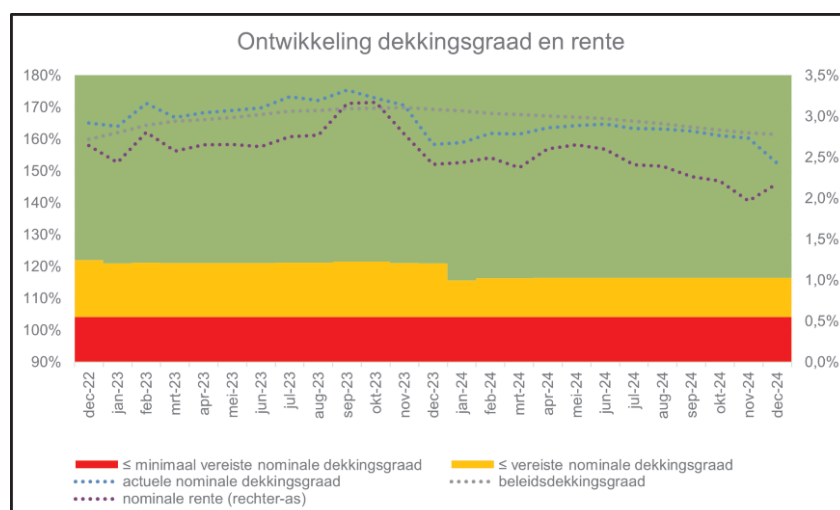
Ontwikkeling dekkingsgraad

	Verloop nominale dekkings- graad	Verloop reële dekkings- graad
Dekkingsgraad begin van het jaar	158,4%	104,6%
Resultaat op premies	-0,7%	-1,0%
Resultaat op uitkeringen	2,4%	0,1%
Indexering pensioenrechten	-9,5%	-5,3%
Wijziging rekenrente voorziening pensioenverplichtingen	-2,4%	3,8%
Resultaat beleggingen en verplichtingen	3,9%	2,6%
Wijziging actuariële grondslagen	0,7%	0,6%
Overig	-0,3%	-1,0%
Dekkingsgraad eind van het jaar	152,5%	104,4%

5.3 Beleidsdekkingsgraad

De dekkingsgraad geeft de financiële gezondheid weer van een pensioenfonds. De nominale dekkingsgraad laat de verhouding zien tussen de netto activa van het pensioenfonds aan de ene kant en de waarde van alle toegezegde pensioenen exclusief toekomstige voorwaardelijke indexatie (de verplichtingen) aan de andere kant. Bij beleidsbeslissingen moeten pensioenfondsen de beleidsdekkingsgraad gebruiken. Dit is het gemiddelde van de laatste twaalf maandelijkse nominale dekkingsgraden.

Het pensioenfonds stelt de waarde van de verplichtingen vast met de door DNB gepubliceerde rente. De vereiste dekkingsgraad geeft aan hoe hoog de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds wettelijk moet zijn. Deze vereiste buffer vangt de schommelingen op in de waarde van de beleggingen en de verplichtingen. De hoogte van de vereiste dekkingsgraad verschilt per pensioenfonds. Dit is onder andere afhankelijk van het beleggingsbeleid. Als de beleidsdekkingsgraad onder de vereiste dekkingsgraad komt, heeft het pensioenfonds een reservetekort. Onderstaande grafiek vertoont het verloop van de dekkingsgraad, afgezet tegen de vereiste dekkingsgraad. Op de rechter-as staat de rente waartegen de verplichtingen worden gewaardeerd.

De beleidsdekkingsgraad voor het pensioenfonds lag begin 2024 met 169,4% boven de wettelijk vereiste dekkingsgraad (pensioenverplichtingen en vereiste reserves) van 121,0%. Eind 2024 was de beleidsdekkingsgraad gestegen tot 161,5%. Dat was hoger dan de vereiste dekkingsgraad van 116,5%.

5.4 Herstelplan

Het pensioenfonds heeft geen reservetekort en hoeft niet volgens een herstelplan te handelen.

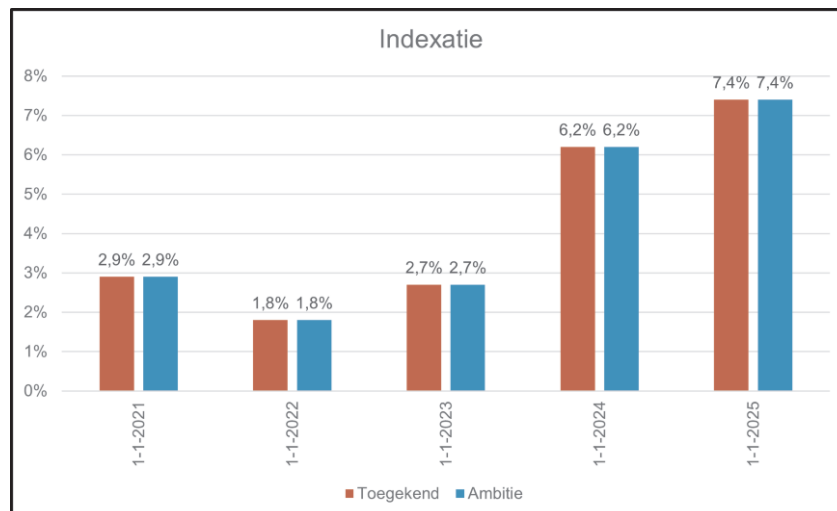
5.5 Indexatie

Basisregeling

Het pensioenfonds kent een voorwaardelijk toeslagbeleid. Dit betekent dat het bestuur jaarlijks een besluit dient te nemen over de hoogte van de toe te kennen indexatie. Er geldt een maatstaf voor de indexatie van de opgebouwde pensioenen van de deelnemers, de premievrije aanspraken van de gewezen deelnemers en de ingegane pensioenen.

Per 1 januari 2024 bedroeg de indexatieambitie 6,2%. De indexatieambitie is per deze datum volledig toegekend. Voor deze volledige indexatie was geen onttrekking uit het toeslagdepot noodzakelijk.

Per 1 januari 2025 bedroeg de indexatieambitie 7,4%. De beleidsdekkingsgraad van de basisregeling per eind november 2024 bedroeg 164,0%. De wettelijke regels voor volledige indexatie vereisten een beleidsdekkingsgraad van minimaal 141,0%. De indexatieambitie is per 1 januari 2025 daarom volledig toegekend. Deze volledige indexatie is gefinancierd uit vrije middelen; er was geen onttrekking uit het toeslagdepot noodzakelijk.

De verleende indexatie en de indexatieambitie in de basisregeling over de afgelopen vijf jaar ziet er grafisch als volgt uit:

Aanvullende verzekeringen

Per 1 januari 2025 geldt de loonindex als maatstaf voor alle aanvullende verzekeringen. Dit betekent dat de aanvullende verzekeringen per 1 januari 2025 zijn verhoogd met 7,4%.

Voor de aanvullende verzekeringen uit collectieve of nog herkenbaar uit individuele waardeoverdracht was tot en met 2023 het overrendement de maatstaf voor de verhoging. Het overrendement was het verschil tussen het gewogen gemiddelde totaalrendement op de beleggingen van het fonds in de afgelopen tien jaar en een rekenrente van 4%.

Voor degenen die jonger zijn dan 65 jaar, zijn de aanvullende verzekeringen uit collectieve of individuele waardeoverdracht daarnaast jaarlijks verhoogd met 2,5% ingebouwde inflatiedekking. De totale verhoging van de aanvullende verzekeringen voor degenen die jonger zijn dan 65 jaar bedraagt per 1 januari 2025 derhalve 9,9%.

Netto pensioenregeling (indexatie ingegane netto nabestaanden- en netto wezenpensioenen)

Op basis van de financiële situatie van de netto pensioenregeling van het pensioenfonds kon het pensioenfonds per 1 januari 2025 100% van de indexatiemaatstaf voor de ingegane netto pensioenen uit hoofde van de overlijdensrisicodekking toekennen. Deze indexatiemaatstaf bedroeg per 1 januari 2025 7,4%.

Netto pensioenregeling (variabel beleggingspensioen)

Sinds 2017 heeft de deelnemer de mogelijkheid om het netto pensioenkapitaal op de pensioendatum binnen het eigen pensioenfonds te gebruiken voor een variabel beleggingspensioen. De variabele pensioenen hebben het karakter van een uitkering met een periodieke vaste daling die is vastgesteld op 1%. Daarnaast wordt de uitkering jaarlijks aangepast op basis van de behaalde beleggings- en sterfteresultaten van de voorgaande drie jaar. De in het boekjaar behaalde beleggings- en sterfteresultaten worden per 1 juli van de drie jaar volgend op het boekjaar verwerkt in de uitkering van deelnemer. Onderstaande tabel geeft de verwerking van deze resultaten per boekjaar weer. Ter illustratie: per 1 juli 2024, 1 juli 2025 en 1 juli 2026 is sprake van een verhoging met 0,9%, omdat in boekjaar 2023 een resultaat van 2,7% is behaald.

Aanpassing per 1 juli in

Boekjaar	behaald beleggings- en sterfte- resultaat	2023	2024	2025	2026	2027
2021	22,7%	7,1%	7,1%			
2022	11,8%	3,8%	3,8%	3,8%		
2023	2,7%		0,9%	0,9%	0,9%	
2024	3,3%			1,1%	1,1%	1,1%

Onderstaande tabel geeft de feitelijke aanpassing van het pensioen weer, afhankelijk van het jaar van ingang van het variabel beleggingspensioen en rekening houdend met de periodieke vaste daling van 1%.

Aanpassing per 1 juli

Met pensioen in boekjaar	2025	2024
vóór 2022	4,8%	11,0%
2022	4,8%	3,7%
2023	1,0%	-0,1%
2024	0,1%	n.v.t.

5.6 Toeslagendepot

Vanwege de opheffing van de overschotten- en tekortenregeling per 1 januari 2018 verkreeg het pensioenfonds een onvoorwaardelijke vordering van EUR 194 miljoen op KLM om het toeslagendepot te financieren. Deze vordering is overeengekomen in het licht van artikel 15a en 15b van het Besluit FTK als eenmalige storting van de werkgever.

Het toeslagendepot is gevormd voor een periode van tien jaar. Een eventueel batig saldo van het toeslagendepot wordt, na aanwending van de benodigde middelen voor de indexatie tot 1 januari 2028, op 1 januari 2028 toegevoegd aan de algemene reserve van het pensioenfonds. Het wordt niet uitgekeerd aan de werkgever. Indien het pensioenfonds, vanwege de financiële positie, een korting dreigt te moeten doorvoeren als bedoeld in artikel 134 van de Pensioenwet, dan spreekt het pensioenfonds eerst het toeslagendepot aan om de korting te verlagen of te voorkomen. Indien het pensioenfonds voor 1 januari 2028 invaart naar de nieuwe pensioenregelingen onder de Wtp, vervalt het toeslagendepot op dat transitiemoment.

Om volledig te kunnen indexeren per 1 januari 2025 was geen onttrekking aan het toeslagendepot benodigd (2024: geen onttrekking). De omvang van het toeslagendepot bedroeg eind 2024 afgerond EUR 42,5 miljoen (2023: EUR 44,2 miljoen). Rendementen die worden behaald uit de beleggingen van het toeslagendepot komen ten bate dan wel ten laste van deze bestemde reserve. Ultimo verslagjaar is hiervoor EUR 1,7 miljoen onttrokken aan deze reserve (2023: EUR 2,8 miljoen toegevoegd).

5.7 Haalbaarheidstoets

Het pensioenfonds heeft geen jaarlijkse haalbaarheidstoets bij DNB hoeven in te dienen met berekeningsdatum 1 januari 2024, omdat voor deze berekeningsdatum een aanvangshaalbaarheidstoets is gemaakt en ingediend. Deze aanvangshaalbaarheidstoets is uitgevoerd in verband met de bijsturing van de op 1 juni 2023 vastgestelde de-risking strategie (zie ook paragraaf 6.4). Bij het uitvoeren van deze toets heeft het pensioenfonds gekeken of het over een periode van 60 jaar het resultaat behaalt waar het naar streeft, en welke risico's daarbij spelen. Bij een aanvangshaalbaarheidstoets moet een pensioenfonds voldoen aan vier wettelijke criteria, inclusief de zelf vastgestelde normen daarbij. Deze criteria en normen zijn:

- een mediaan pensioenresultaat van minimaal 105%, berekend vanuit de feitelijke financiële positie op berekeningsdatum;
- een maximale relatieve afwijking in slechtweer van maximaal 25%, berekend vanuit de feitelijke financiële positie op berekeningsdatum;
- een mediaan pensioenresultaat van minimaal 100%, berekend vanuit de situatie dat de dekkingsgraad gelijk is aan de vereiste dekkingsgraad; en
- het verschil tussen mediaan en slechtweer mag bij doorrekening vanuit de financiële positie met een dekkingsgraad gelijk aan de vereiste dekkingsgraad niet lager zijn dan bij doorrekening vanuit de feitelijke financiële positie.

Uit de analyse bleek dat het pensioenfonds met de bijsturing niet langer voldeed aan het tweede criterium. Het pensioenfonds heeft hierover contact gehad met arbeidsvoorwaardelijke partijen en naar aanleiding daarvan de norm aangepast van 25% naar 30%, waarna aan alle vier criteria werd voldaan. Belangrijkste argumenten voor aanpassing van de norm waren het doorlopen traject om te komen tot het (gewijzigde) de-risking beleid en de wenselijkheid van dit beleid.

5.8 Solvabiliteitstoets

Met het uitvoeren van de solvabiliteitstoets bepaalt het pensioenfonds of het voldoende eigen vermogen heeft om risico's op te kunnen vangen. Als maatstaf geldt dat voldoende eigen vermogen aanwezig moet zijn om de kans op onderdekking binnen één jaar kleiner of gelijk te laten zijn aan 2,5%. Voor het vaststellen van het vereist eigen vermogen gebruikt het pensioenfonds het standaardmodel. Eind 2024 was de vereiste solvabiliteit van de basisregeling, vanuit deze toets en de strategische beleggingsportefeuille, EUR 1.167,9 miljoen. Met een eigen vermogen van EUR 3.723,2 miljoen voldoet het pensioenfonds aan de solvabiliteitstoets.

5.9 Actuariële analyse

In het boekjaar is een resultaat behaald van EUR -74,7 miljoen. Dit resultaat is gebaseerd op het verloop van het vermogen, afgezet tegen de ontwikkeling van de verplichtingen. Om de verschillende verlies- en winstbronnen die tot dit resultaat hebben geleid, inzichtelijk te maken, alsmede ter controle op de uitgevoerde berekeningen, is een actuariële analyse uitgevoerd. Daarbij worden posten uit het verloop van de verplichtingen vergeleken met de overeenkomstige posten uit de staat van baten en lasten. Het betreft hier een resultaat vóór onttrekking aan bestemmingsreserves.

Actuariële analyse	2024	2023
Beleggingen en verplichtingen	295,6	228,4
Premies	23,0	21,1
Waardeoverdrachten	-2,6	-0,2
Uitkeringen	0,1	-0,3
Kosten	0,0	-0,1
Wijziging actuariële grondslagen	25,3	-13,4
Actuariële resultaten basispensioenregeling	-2,0	10,9
Actuariële resultaten netto pensioenregeling	0,2	0,1
Indexering	-416,4	-306,1
Overige resultaten	2,1	1,6
Resultaat voor risico pensioenfonds	-74,7	-58,0
Resultaat voor risico deelnemers	0,0	0,3
Resultaat	-74,7	-57,7

De belangrijkste oorzaken van het resultaat in 2024 zijn:

- Beleggingen / marktrente: In het boekjaar heeft de rentetermijnstructuur zich anders ontwikkeld dan op 31 december 2023 werd verwacht. Dit heeft geleid tot een toename van de verplichtingen en heeft derhalve een verlies veroorzaakt. Daarnaast zijn de verplichtingen afgenomen als gevolg van de technisch benodigde interest (op basis van 3,264% positieve éénjaarsrente per 31 december 2023). De financiële markten hebben in het boekjaar een positief resultaat laten zien. Als gevolg hiervan is een winst opgetreden. Per saldo is er sprake van een positief resultaat op beleggingen van EUR 295,6 miljoen.
- De wijziging van actuariële grondslagen leidde tot een winst van EUR 25,3 miljoen. Deze winst werd veroorzaakt doordat toekomstige overlevingskansen naar verwachting lager zijn dan eerder gedacht en doordat de voorziening voor kosten lager is vastgesteld.
- De indexatie per 1 januari 2025 heeft geleid tot een negatief resultaat van EUR 416,4 miljoen. Meer informatie over de indexatie, waaronder de indexatiepercentages, zijn terug te vinden in paragraaf 5.5.
- Op premie is een positief resultaat behaald van EUR 23,0 miljoen. Dit komt met name doordat een onderdeel van de premie een bufferopslag is, die wordt toegevoegd aan het eigen vermogen van het fonds. Ondanks dat positieve resultaat leidde de premie tot een daling van de dekkingsgraad (zie paragraaf 5.2). De premiedekkingsgraad (verhouding tussen betaalde en benodigde premie) was namelijk lager dan de dekkingsgraad van het fonds.

6 Balansmanagement

6.1 Inleiding

Een pensioenfonds kent verplichtingen (de toekomstige pensioenuitkeringen) en bezittingen (de beleggingen van het fonds). Het afstemmen van de beleggingen op de verplichtingen van een pensioenfonds heet balansmanagement. Balansmanagement is het effectief aansturen van de balansrisico's, zoals het rente-, het inflatie- en het aandelenrisico. Het doel hiervan is om de dekkingsgraad te verbeteren en te stabiliseren. Belangrijk daarbij zijn de ALM-studie, de ambitie, de risicohouding en de beleggingsovertuigingen van het pensioenfonds. De verplichtingen komen voort uit de pensioenregeling.

Dit hoofdstuk beschrijft hoe de verplichtingen en de beleggingen zijn samengesteld en zich hebben ontwikkeld, en hoe in 2024 de afstemming plaatsvond. Om inzicht te hebben in de verplichtingen is het van belang eerst in te gaan op de pensioenregelingen.

6.2 Pensioenregelingen

Basispensioenregeling

De basispensioenregeling is een uitkeringsovereenkomst, vormgegeven door middel van een middelloonregeling met voorwaardelijke indexatie. In de basisregeling wordt ouderdomspensioen opgebouwd tot een pensioengevend loon van EUR 137.800 (2024). Over de franchise (2024: EUR 17.545) wordt geen pensioen opgebouwd. Naast ouderdomspensioen kent de basispensioenregeling nabestaandenpensioen, wezenpensioen en invaliditeitspensioen. Het pensioenfonds tracht jaarlijks de pensioenaanspraken, de ingegane pensioenen en de premievrije aanspraken op pensioen te verhogen met maximaal de looninflatie.

De premie die wordt betaald voor de basispensioenregeling is gelijk aan het maximum van de kostendekkende premie en de normpremie. Deze premie wordt volledig afgedragen door de werkgever. Werknemers betalen via hun brutoloon een deelnemersbijdrage.

Netto pensioenregeling

De netto pensioenregeling is een premieovereenkomst, waarbij de beleggingen voor risico van de deelnemers zijn. Deelnemers aan de basispensioenregeling met een pensioengevend loon boven EUR 137.800 (2024) kunnen vanuit hun nettoloon vrijwillig sparen voor een aanvullend pensioenkapitaal. Dit pensioenkapitaal (ingelegde premies plus beleggingsrendement) wordt op de pensioendatum aangewend voor de aankoop van netto ouderdomspensioen en netto nabestaandenpensioen.

De premie die de werkgever op het nettoloon inhoudt is de fiscaal maximale premie. De participatiegraad van de netto pensioenregeling was gedurende 2024 circa 66% (2023: circa 67%).

De netto pensioenregeling is deels ook een uitkeringsovereenkomst. Voor de partner en kinderen van de deelnemer heeft het pensioenfonds namelijk een netto nabestaandenpensioen en een netto wezenpensioen verzekerd. Hiervoor brengt het pensioenfonds een overlijdensrisicopremie in mindering op de premie-inleg. Bij overlijden van de deelnemer worden het netto nabestaandenpensioen en het netto wezenpensioen aan de partner en kinderen uitgekeerd.

Premie voor de basisregeling

Voor de uitvoering van de basisregeling stelt het pensioenfonds een passende premie vast, vanuit de risicohouding (zie hoofdstuk 6.6) en de verwachtingen over toekomstige economische ontwikkelingen. Het bestuur is de hoogte hiervan overeengekomen met KLM. Voor de financiering van de pensioenen heft het pensioenfonds een normpremie die is afgeleid van een actuariële premie (rekenrente 2,0%). Als deze normpremie lager is dan de kostendekkende premie, dan brengt het pensioenfonds de kostendekkende premie in rekening.

De normpremie was in 2024 lager dan de kostendeekkende premie, waardoor de kostendeekkende premie in rekening is gebracht. Inclusief de opslag voor termijnbetaling, maar exclusief de premie aanvullende verzekeringen IP en de aanvullende koopsom herijking kostenvoorziening, bedroeg de premie over 2024 19,9%. Het pensioenfonds heft de premie over twaalf keer het vaste maandsalaris van de deelnemer. De premie bevat opslagen voor invaliditeitsrisico, administratiekosten, toekomstige uitvoeringskosten en termijnopslag. Deze opslagen bedroegen in 2024 samen 4,8%.

Premie voor de netto pensioenregeling

De netto pensioenregeling is deels een beschikbare premiereregeling, waarbij het pensioenfonds de ingelegde premies belegt. De hoogte van deze premies hangt af van de pensioengrondslag, de leeftijd van de deelnemer en de fiscaal maximale premie. Hierbij gebruikt het pensioenfonds een premiestaffel die is gebaseerd op een rekenrente van 3,0%. De beschikbare premie (niveau 2024) bedraagt 4,6% voor een 20-jarige deelnemer en loopt op tot 14,2% voor een 61-jarige deelnemer. Deze percentages zijn exclusief de opslag voor uitvoeringskosten van EUR 5,00 per maand. De pensioengrondslag voor de premiebetaling is gelijk aan het pensioengevend loon boven de aftoppingsgrens van EUR 137.800 (niveau 2024). Het pensioenfonds belegt de ontvangen premies (na aftrek van uitvoeringskosten en de premie voor de overlijdensrisicodekking) voor rekening en risico van de deelnemer volgens een passend risicoprofiel. De deelnemer heeft keuzevrijheid bij de wijze van beleggen.

De premies en het behaalde rendement vormen het netto pensioenkapitaal. Met dit kapitaal koopt de deelnemer op de pensioendatum van de basispensioenregeling bij een externe partij (verzekeraar) netto pensioenuitkeringen aan. Sinds 1 januari 2017 kan de deelnemer een variabel beleggingspensioen inkopen bij het pensioenfonds.

Kostendeekkende premie

De kostendeekkende premie conform de Pensioenwet, inclusief premie voor verplichtingen risico deelnemers (inleg beschikbare premiereregeling), bedroeg in 2024 EUR 135,3 miljoen.

De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:

	Kosten- dekkende premie
2024	
Premie voor verplichtingen risico pensioenfonds	
Pensioenopbouw (inclusief excassokosten)	64,4
Onvoorwaardelijke toekomstige indexering	-
Risicopremies overlijden en invaliditeit	19,0
Opslag voor pensioenuitvoeringskosten (exclusief excassokosten)	5,4
Solvabiliteitsopslag	17,6
Voorwaardelijke toekomstige indexering	-
Totaal premie voor verplichtingen risico pensioenfonds	106,4
Premie voor risico deelnemers	28,9
Totaal	135,3

Feitelijke premie

In 2024 bedroeg de feitelijke premie EUR 140,6 miljoen. Deze premie is inclusief de premie voor risico van de deelnemers (inleg beschikbare premieregeling) van EUR 28,9 miljoen.

Voor verplichtingen risico pensioenfonds betreft dit de normpremie:

- inclusief de premies voor het aanvullend invaliditeitspensioen en de overlijdensrisicoverzekering van de netto pensioenregeling;
- exclusief de opslag voor termijnbetaling van EUR 2,1 miljoen.

De feitelijke premie is het maximum van een normpremie en de kostendeekkende premie. De normpremie heeft als basis een vaste rekenrente van 2,0%. Hierdoor kunnen de feitelijke en de kostendeekkende premie verschillen.

Hieronder staat het overzicht van de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de verschillende premiecomponenten (bedragen in miljoenen euro's).

Premiecomponenten	Premie- percentage	Bedrag
Pensioenopbouw	11,8%	63,2
Invaliditeitsrisico	2,9%	15,5
Aanvullend invaliditeitspensioen	-	1,4
Administratiekosten	0,9%	4,6
Uitbetalingskosten	0,5%	2,9
Aanvullende nota kosten	0,1%	0,7
Bufferopslag	3,3%	17,6
Overlijdensrisicoverzekering netto pensioenregeling	-	0,4
Termijnopslag	0,4%	-
Aanvullende koopsom herijking kostenvoorziening	1,0%	5,3
Totaal	20,9%	111,6

De premie voor risico deelnemers in 2024 (premie netto pensioenregeling) bedroeg EUR 28,9 miljoen. Dit was exclusief de premie overlijdensrisicoverzekering en inclusief een vergoeding voor kosten van EUR 0,1 miljoen voor de netto pensioenregeling.

Toeslagenbeleid

Het pensioenfonds kent een voorwaardelijk toeslagenbeleid. Het verlenen van toeslagen is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds. Het bestuur beoordeelt jaarlijks of de financiële positie toeslagen toelaat. Bij deze beoordeling gaat het bestuur uit van de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo november van het voorafgaande jaar. Ook gaat het bestuur na of en in hoeverre alle belangen evenwichtig worden afgewogen.

Het pensioenfonds financiert de toeslagen van netto pensioenen uit hoofde van de overlijdensrisicoverzekering vanuit de algemene reserve voor deze regeling. Hierbij houdt het pensioenfonds rekening met de beleidsdekkingsgraad voor de netto pensioenregeling. Het pensioenfonds stelt separaat vast welk toeslagenpercentage het voor deze regeling toepast.

Bij een beleidsdekkingsgraad van 110% of lager mag het pensioenfonds wettelijk geen toeslagen verlenen. Bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan 110% verleent het pensioenfonds in beginsel toeslagen op een zodanig niveau dat het pensioenfonds deze naar verwachting in de toekomst kan voortzetten. Hierbij houdt het pensioenfonds rekening met de wettelijk voorgeschreven parameters.

De beleidsdekkingsgraad bedroeg ultimo november 2024, exclusief de netto pensioenregeling, 164,0%. De wettelijke regels vereisen een beleidsdekkingsgraad van minimaal 141,0% voor volledige toeslagverlening. Dat betekent dat er volledige voorwaardelijke toeslagverlening uit vrije middelen mogelijk was.

Variabele uitkering

Sinds 2017 heeft de deelnemer de mogelijkheid om het netto pensioenkapitaal op de pensioendatum binnen het eigen pensioenfonds te gebruiken voor een variabel pensioen. De variabele pensioenen hebben het karakter van een uitkering met een jaarlijkse vaste daling die is vastgesteld op 1%. Het pensioenfonds past deze variabele uitkering jaarlijks collectief aan op basis van de beleggingsrendementen, de sterftecijfers, de ontwikkeling van de levensverwachting en het effect van de wijziging van de marktrente op de verplichtingen van het pensioenfonds. De som van het over het afgelopen jaar behaalde resultaat wordt ingaande 1 juli van het daaropvolgende jaar toegepast op de variabele uitkering. Daarbij hanteert het pensioenfonds een evenredige verdeling van het bedoelde resultaat gedurende de drie daaropvolgende jaren.

Inhaaltoeslagen

Het pensioenfonds heeft een inhaaltoeslagenbeleid. Het mag een achterstand in de toeslagverlening onder voorwaarden inhalen. De arbeidsvoorwaardelijke partijen hebben vastgelegd dat te weinig verleende toeslagen en gemist volume van pensioenaanspraken alsnog worden betaald. Bij gemist volume gaat het om het met terugwerkende kracht uitbetalen van gemiste pensioenuitkeringen.

Voorwaarden zijn dat de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de met het vereist vermogen overeenkomende nominale dekkingsgraad en dat het pensioenfonds de indexering naar verwachting ook in de toekomst kan toekennen. In enig jaar kan het pensioenfonds ten hoogste een vijfde deel van het vermogen, beschikbaar voor inhaalindexatie, voor dit doel gebruiken.

Het pensioenfonds had op 31 december 2024 geen toeslagachterstanden.

6.3 Verplichtingen

Het pensioenfonds heeft de verplichting om alle pensioentoezeggingen, over de volledige looptijd van alle pensioenen, te kunnen betalen. Het bedrag dat het pensioenfonds in kas moet hebben om nu en in de toekomst alle (opgebouwde) pensioenen te kunnen betalen, wordt aangeduid als de pensioenverplichtingen of technische voorzieningen. De belangrijkste factoren die de waarde van de verplichtingen beïnvloeden zijn de levensverwachting, de hoogte van de pensioenen (opbouw en indexatie) en de rentestand. Het pensioenfonds stelt de waarde van de verplichtingen (voor risico pensioenfonds) vast met de door DNB gepubliceerde rente.

Samengevat ziet de ontwikkeling van de verplichtingen in 2024 er als volgt uit, meer details zijn te vinden in de jaarrekening (Toelichting 7):

	Risico fonds	Risico deelnemer
Beginstand	6.321,5	175,4
Pensioenopbouw / premie-inleg	80,5	28,8
Wijziging rekenrente	101,8	-
Indexering	464,6	-
Beleggingsresultaat	n.v.t.	22,7
Uitkeringen	-254,8	-1,6
Wijziging actuariële grondslagen	-25,3	-
Overig	174,1	0,1
Eindstand	6.862,4	225,4

6.4 Beleggingen

Het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is gericht op de lange termijn en heeft als doel een welvaartsvast pensioen voor alle deelnemers te realiseren. Om dit te waarborgen, heeft het bestuur een ALM-studie uitgevoerd, op basis waarvan het balansbeheer en het beleggingsbeleid zijn vastgesteld. Het beleid is gebaseerd op duidelijke beleggingsovertuigingen (investment beliefs), die in het belang van de deelnemers zijn geformuleerd en als fundament dienen voor de beleggingsstrategie.

Elke drie jaar wordt het beleggingsbeleid herijkt en jaarlijks geëvalueerd. De beleggingen zijn verdeeld over drie hoofdcategorieën: aandelen, vastrentende waarden en vastgoed. Binnen deze categorieën wordt verdere diversificatie toegepast op basis van regio's, beleggingsstijlen en subcategorieën. Om financiële risico's te beheersen, worden belangrijke factoren zoals rente, inflatie en valutarisico's gedeeltelijk afgedekt.

Beleggingsrendementen 2024

Het pensioenfonds behaalde in 2024 een totaalrendement van 6,1%, inclusief de resultaten op derivaten ter afdekking van risico's. Aandelen leverden de grootste bijdrage aan dit rendement. Na een positief 2023 behaalden zij ook in 2024 een sterk rendement van 21,8%. De belangrijkste drijfveren achter deze positieve aandelenrendementen waren renteverlagingen in de VS, een sterker dan verwachte Amerikaanse economie – vooral dankzij robuuste consumentenbestedingen – en een hogere dan verwachte winstgroei van Amerikaanse bedrijven. Wereldwijde ontwikkelde markten presteerden het sterkst, terwijl aandelen uit opkomende markten en Europa achterbleven, met name in het vierde kwartaal. Net als in 2023 was de "Magnificent Seven" een belangrijk thema op de wereldwijde aandelenmarkten. Hun aandeel in de benchmark steeg van 19% eind 2023 naar 25% eind 2024, wat aanzienlijk bijdroeg aan het totale aandelenrendement.

Door gunstigere marktomstandigheden, waaronder een dalende rente en stabiliserende inflatie, nam de activiteit in de private equity-markt in 2024 toe. Wereldwijd werden meer bedrijven gekocht en verkocht door private equity-fondsen dan in 2023. Ondanks hogere uitkeringen uit deze fondsen bleef de allocatie van veel investeerders boven hun doelstelling. Het gecommitteerde kapitaal aan private equity-fondsen daalde voor het derde jaar op rij. Het rendement op private equity verbeterde ten opzichte van 2023, maar bleef met 11,1% achter bij de aandelenmarkt.

De dalende rentetrend uit eind 2023 zette begin 2024 niet door. In mei stond de lange rente aanzienlijk hoger, wat leidde tot forse verliezen op langlopende staats- en inflatieobligaties. In de zomer daalde de rente echter weer, vooruitlopend op verwachte renteverlagingen. Hierdoor werd een groot deel van de eerdere verliezen tussen juni en september goedgemaakt, hoewel het laatste kwartaal volatiel bleef en per saldo negatief eindigde. De matchingportefeuille leed hierdoor verlies, maar andere categorieën met een hoger risicoprofiel presteerden juist uitstekend. Kredietopslagen daalden in alle segmenten, wat de koersen deed stijgen of beschermde tegen de impact van oplopende rente. Het hoogste benchmarkrendement in euro werd behaald in opkomende markten, mede dankzij de sterke Amerikaanse dollar. Wereldwijde leveraged loans en high yield obligaties behaalden een benchmarkrendement van respectievelijk 13,4% en 13,2%, waarbij de US dollar een weging van 60% had in deze beleggingspools. Dankzij deze positieve resultaten kon het verlies in de matchingportefeuille worden gecompenseerd en eindigde de vastrentende waarden-portefeuille 2024 met een rendement van 3,3%.

De vastgoedportefeuille stabiliseerde in 2024. Na een periode van negatieve rendementen door de hogere rente, behaalden beleggingen in privaat vastgoed een licht positief rendement van 2,0%. Vastgoedaandelen sloten het jaar daarentegen af met een verlies van 5,2%, wat resulteerde in een totaalrendement voor vastgoed van 1,5%.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de rendementen van de belangrijkste beleggingscategorieën over 2024.

Totaalrendementen hoofdbeleggingscategorieën 2024

in %

	Pensioen- fonds	Benchmark
Vastrentende waarden	3,3%	3,2%
Aandelen	21,8%	21,4%
Vastgoed	1,5%	1,5%
Totaal	6,1%	6,1%

In 2024 presteerden de beleggingen van het pensioenfonds 4 basispunten (dat is 0,04%-punt) beter dan de benchmark. Door afronding is dit niet terug te zien in de tabel. De beleggingsportefeuille kent een nadere verdeling onder de getoonde hoofdbeleggingscategorieën, waarbij tevens het rendement van het pensioenfonds wordt vergeleken met de benchmark. Voor de volgende onderliggende categorieën bedroeg de afwijking van de benchmark meer dan 50 basispunten (dat is 0,50%-punt), waarbij de verschillen ten opzichte van de benchmark zijn genoemd:

- Euro bedrijfsobligaties (onderdeel van vastrentende waarden) deed het 0,62%-punt beter.
- Wereldwijde leveraged loans (onderdeel van vastrentende waarden) deed het 0,53%-punt slechter.
- EMD hard currency (onderdeel van vastrentende waarden) deed het 0,89%-punt beter.
- Wereldwijde low volatility aandelen (onderdeel van aandelen) deden het 0,72%-punt slechter.
- Aandelen opkomende markten (onderdeel van aandelen) deden het 4,33%-punt beter.
- Wereldwijd publiek vastgoed (onderdeel van vastgoed) deed het 1,43%-punt slechter.

Ten opzichte van de benchmark leverden de beleggingen in aandelen opkomende markten 4,3%-punt extra rendement op. Binnen vastrentende waarden droeg met name het relatieve rendement van euro bedrijfsobligaties en obligaties opkomende markten positief bij.

De tabel hieronder geeft de waarde in euro's weer voor de beleggingen voor risico fonds, en de feitelijke verdeling in percentages van de beleggingen per beleggingscategorie.

Beleggingsportefeuille naar categorieën 2024

bedragen in miljoenen euro's

	EUR Percentage	
Aandelen	2.729	26,0%
Vastgoed	1.567	15,0%
Vastrentende waarden	6.279	59,4%
Derivaten	218	2,0%
Overig	-214	-2,0%
Totaal	10.579	100,0%
Toeslagdepot	42	
Totaal inclusief toeslagdepot	10.621	

Beleggingsonderwerpen 2024

Het pensioenfonds heeft in 2024 onder meer de volgende beleggingsonderwerpen behandeld:

- herijking investment cases;
- beleggingsbeleid in Wtp;
- aanpalend beleggingsbeleid in Wtp; en
- implementatie afbouw beleggingsrisico's.

Hieronder volgt een toelichting op de hierboven genoemde onderwerpen.

Herijking investment cases

In investment cases en bijbehorende kaderstellingen legt het pensioenfonds vast waarom, hoeveel en hoe het in een bepaalde beleggingscategorie belegt en hoe dit zich verhoudt tot de doelstellingen van het fonds. Daarbij wordt onder meer bekeken wat de karakteristieken zijn van de categorie, hoe ESG-criteria worden meegenomen en of een categorie past bij de investment beliefs van het pensioenfonds. In 2024 is de investment case vastgoed afgerond. Daarbij zijn verschillende samenstellingen van de vastgoedportefeuille onderzocht. Er is op basis van de analyses besloten om geen wijzigingen in de portefeuille door te voeren.

De investment case vastrentende waarden was al in 2023 afgerond. De implementatie van de beleidswijzigingen heeft echter in 2024 plaatsgevonden. Daarbij is een nieuwe beleggingscategorie opgebouwd: Sovereign, Supranational en Agency bonds (SSA's). Dit zijn hoogwaardige obligaties die niet de juridische status hebben van een nationale overheid maar daar wel aan gelieerd zijn. Bijvoorbeeld obligaties uitgegeven door de Europese Unie of door een Duitse deelstaat.

Beleggingsbeleid in Wtp

Met de overgang naar de nieuwe pensioenregeling passen we ons beleggingsbeleid aan, om aan te sluiten op de ambities van de nieuwe regeling. Daarom zijn we afgelopen jaar gestart met het ontwikkelen van beleggingsbeleid voor zowel de basis- als netto pensioenregeling in de nieuwe situatie. In de eerste helft van 2024 is hiervoor een ALM-studie uitgevoerd. Een belangrijke verandering die de Wtp brengt is de overstap naar lifecycle beleggen voor de basisregeling. Daarmee vervalt een collectief beleggingsbeleid dat gelijk is voor alle deelnemers. In plaats daarvan is het beleggingsbeleid voortaan leeftijdsafhankelijk. Jonge deelnemers krijgen meer risico en ook meer rendement door een groter aandeel in de zogeheten rendementsportefeuille. Oudere deelnemers beleggen in het nieuwe beleid veiliger doordat ze ook een allocatie hebben naar de beschermingsportefeuille. Het beleggen gebeurt nog steeds collectief, waarmee schaalvoordeel wordt behaald, maar de toedeling van rendementen wordt leeftijdsafhankelijk.

Beleggingsbeleid in Wtp voor Rendements- en Beschermingsportefeuille(s)

Onderdeel van het nieuwe beleid onder de Wtp is het onderscheid tussen een zogeheten Rendements- en een Beschermingsportefeuille. Het doel van de Rendementsportefeuille is om extra rendement te behalen zodat het pensioen niet alleen behouden blijft, maar ook mee kan groeien met de inflatie. De Beschermingsportefeuille is met name bedoeld voor het beschermen van het opgebouwde vermogen van de oudere leeftijdscohorten. In 2024 heeft het pensioenfonds geanalyseerd hoe de samenstelling van deze twee portefeuilles het best ingericht kan worden.

Aanpalend beleggingsbeleid in Wtp

In de tweede helft van 2024 is een start gemaakt met herijking van het herbalanceringsbeleid onder de Wtp. Tevens zijn analyses uitgevoerd met betrekking tot het rente- en inflatiebeleid dat nodig is voor de inrichting van de Beschermingsportefeuille. In het eerste gedeelte van 2025 volgt de verdere uitwerking van het aanpalend beleggingsbeleid, inclusief een efficiënte implementatie. Daarnaast is gestart met de aanpassing van de systemen en administratie aan de nieuwe situatie. Het tweede deel van 2025 gebruikt het pensioenfonds om de implementatie en uitvoering van het nieuwe beleid zorgvuldig voor te bereiden, om op tijd gereed te zijn voor de transitie.

Implementatie afbouw beleggingsrisico's

Eind 2023 heeft het pensioenfonds besloten om de huidige nominale dekkingsgraad tot aan het moment van invaren onder de Wtp te stabiliseren ('de-risking'). In 2024 is dit beleid geïmplementeerd. Daarmee is het pensioenfonds minder gevoelig geworden voor rentedalingen en een waardedaling van de aandelen- en vastgoedbeleggingen.

Beleggingen netto pensioenregeling

Het pensioenfonds biedt een netto pensioenregeling aan, waarbij de beleggingen voor risico van de deelnemer zijn. Daarbij stemt het pensioenfonds het risicoprofiel van de beleggingen af op de pensioendatum van de individuele deelnemer. Naarmate de pensioendatum dichterbij komt, past het pensioenfonds het risicoprofiel van de beleggingen aan, dit wordt lifecycle-beleggen genoemd. Bij dit lifecycle-beleggen maakt het pensioenfonds gebruik van mixfondsen, een obligatiefonds en een doorbeleggingsfonds. Dit zijn paraplufondsen die in dezelfde beleggingspools beleggen als de basisregeling.

De mixfondsen bestaan uit beleggingen in verschillende combinaties van beleggingspools die beleggen in aandelen, vastrentende waarden en beursgenoteerd vastgoed. De mixfondsen richten zich op vermogensgroei in de opbouwfase op basis van drie verschillende risicoprofielen: defensief risicoprofiel, standaard risicoprofiel en offensief risicoprofiel.

Een deelnemer in de nettoregeling dient aan het begin van de afbouwfase, dat is tien jaar voor pensioendatum, een keuze te maken tussen een vaste uitkering en een variabele uitkering.

- Indien een deelnemer ervoor kiest om voor te sorteren op een vaste uitkering, dan wordt in de afbouwfase belegd in een combinatie van een mixfonds en het obligatiefonds. Het obligatiefonds belegt in staatsobligaties uitgegeven door overheden in de Eurozone met een hoge kredietwaardigheid en belegt daarnaast in obligaties die gerelateerd zijn aan een nationale overheid. Het obligatiefonds is gericht op de inkoop van een vaste uitkering bij een externe aanbieder buiten het pensioenfonds in de uitkeringsfase, dat is vanaf het moment van pensioneren.
- Indien een deelnemer kiest voor een variabele uitkering, dan wordt in de afbouwfase belegd in een combinatie van een mixfonds en het doorbeleggingsfonds. Het doorbeleggingsfonds is gericht is op doorbeleggen binnen het pensioenfonds in de uitkeringsfase. De beleggingen zijn vergelijkbaar met de mixfondsen, maar dan met een beperkter risico.

Het bestuur beoordeelt periodiek of de samenstelling van de mixfondsen en het obligatiefonds nog optimaal is. Hierbij beoordeelt het bestuur de rendementsverwachtingen van de verschillende categorieën en de bijbehorende risico's. In 2024 kende de standaard netto pensioenregeling (standaard mixfondsen) een totaalrendement van 16,1%. Het obligatiefonds (matchingfondsen) had een rendement van -1,7%¹.

bedragen in mln. euro's

	Waarde ultimo 2024	Rendement 2024	Benchmark 2024
Matchingfondsen	12,4	-1,7%	-2,0%
Standaard mixfondsen	106,7	16,1%	15,7%
Defensief mixfondsen	1,0	10,5%	10,3%
Offensief mixfondsen	33,6	18,3%	17,9%
Doorbeleggingsfondsen opbouw	45,5	6,8%	6,8%
Doorbeleggingsfondsen uitkering	23,1	6,7%	6,8%
Totaal	222,3	12,4%	12,2%

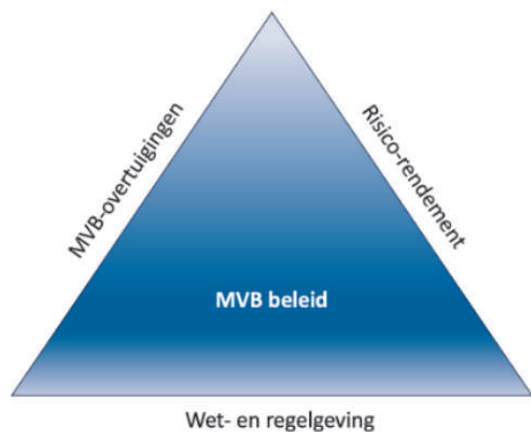
¹ Het genoemde rendement is het netto rendement na aftrek van beheer- en transactiekosten, zie hoofdstuk 8 Kosten

6.5 MVB-beleid

Het pensioenfonds is van mening dat ecologische, sociale en bestuurlijke factoren (ESG-factoren) zowel risico's als kansen met zich meebrengen voor de wereldeconomie en daarmee ook voor de beleggingen. Denk hierbij aan thema's als milieu, welvaart en beloningsbeleid. Door deze factoren te integreren in het beleggingsbeleid, streeft het pensioenfonds naar een optimaal risico-rendementsprofiel en draagt het op een verantwoorde wijze bij aan de economie en samenleving.

Het MVB-beleid van het pensioenfonds is gebaseerd op drie pijlers:

- MVB-overtuigingen van het bestuur, waarbij het bestuur het belangrijk vindt rekening te houden met de voorkeuren van de deelnemers;
- het verbeteren van het risico-rendementsprofiel; en
- wet- en regelgeving op het gebied van MVB.

Het pensioenfonds maakt op het gebied van duurzaamheid weloverwogen keuzes die passen bij de eigen identiteit en overtuigingen. Het beleggingsbeleid geeft invulling aan duurzaamheid op een manier die past bij het pensioenfonds. Het bestuur vindt het belangrijk daarbij – voor zover praktisch mogelijk – rekening te houden met de voorkeuren van de deelnemers voor zover dit in lijn is met de missie van het pensioenfonds. Het MVB-beleid sluit hierbij aan. Iedere beslissing die het pensioenfonds neemt met betrekking tot het MVB-beleid wordt beoordeeld langs de assen rendement-risico-kosten.

MVB als beleggingsovertuiging

Het pensioenfonds heeft beleggingsovertuigingen geformuleerd die de basis vormen voor het beleggingsbeleid. Eén daarvan gaat specifiek over MVB: 'Het pensioenfonds heeft de overtuiging dat het integreren van environmental, social en governance (ESG) factoren de risico-rendementsverhouding van onze beleggingen verbetert. Daarom gebruikt het pensioenfonds ESG als instrument voor risicobeheersing en om beleggingskansen te benutten.'

Het pensioenfonds heeft in 2024 een ESG-risicoraamwerk ontwikkeld om ESG-risico's te identificeren, te mitigeren en te monitoren. Daarnaast classificeert het pensioenfonds sinds eind 2024 als een zogeheten artikel 8 fonds onder SFDR. SFDR staat voor Sustainable Finance Disclosure Regulation, de Europese verordening voor informatievervalsing over duurzaamheid in de financiële sector waaraan ook pensioenfondsen moeten voldoen. Op grond van deze verordening moeten pensioenfondsen rapporteren over de manier waarop ze omgaan met de belangrijkste ongunstige effecten van hun beleggingen op mens, milieu en samenleving.

Een artikel 8 fonds (ook wel 'lichtgroen' genoemd) houdt in zijn beleggingsbeleid rekening met ESG-overwegingen, maar heeft geen duurzame beleggingsdoelstelling. Ecologische en sociale kenmerken van de pensioenregeling worden gepromoot en ingevuld met instrumenten zoals uitsluiting, engagement en ESG integratie. Het pensioenfonds voert een duurzaamheidsbeleid waarin het pensioenfonds rekening houdt met de voorkeuren van zijn deelnemers. Het financieel rendement blijft altijd leidend. De

kwalificatie als artikel 8 fonds sluit het beste aan bij de missie, visie en strategie en het MVB-beleid van het fonds. Voorheen was het fonds geclassificeerd als een artikel 6-fonds ('grijs'), waarbij duurzaamheidsfactoren niet expliciet werden meegenomen in de beleggingskeuzes. Binnen de SFDR-regelgeving bestaat ook de classificatie artikel 9-fondsen ('donkergroen'). Deze fondsen hebben duurzaam beleggen als expliciet doel.

De classificatie als SFDR-artikel 8-fonds brengt de verplichting met zich mee om verschillende duurzaamheidsrapportages op te stellen. Deze rapportages moeten worden gepubliceerd op de website en/of in het jaarverslag. De SFDR-wetgeving is immers bedoeld om transparantie te bevorderen rondom duurzaamheidsfactoren in het beleggingsproces.

Leidende principes

Het pensioenfonds hanteert de volgende standaarden, principes en guidelines om invulling te geven aan zijn MVB-beleid:

- UN Global Compact
- UN Principles for Responsible Investment (UNPRI)
- UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPR)
- OECD Guidelines for Multinational Enterprises (OESO-richtlijnen)
- Global Stewardship Principles en Global Governance Principles van het International Corporate Governance Network (ICGN)
- Lokale best-practices richtlijnen en codes zoals de Nederlandse Stewardship Code
- Freedom House Index als landenuitsluitingscriterium

MVB-thema's

MVB heeft een breed speelveld. Door de nadruk te leggen op een aantal specifieke thema's beoogt het pensioenfonds een gericht en effectief MVB-beleid te voeren. De MVB-thema's worden gebaseerd op de 17 Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties en worden mede geselecteerd op basis van MVB-deelnemersonderzoeken. Uit het deelnemersonderzoek naar maatschappelijk verantwoord beleggen dat in de zomer van 2023 is uitgevoerd, blijkt dat de meningen van deelnemers uiteenlopen over de vraag of bepaalde thema's die specifiek aandacht zouden verdienen. Mede op basis van deze inzichten heeft het bestuur gekozen voor twee specifieke duurzaamheidsthema's.

Economie, verantwoorde productie en consumptie

Duurzame consumptie en productie is gericht op meer en beter doen met minder waardoor de aarde minder belast wordt en de kwaliteit van leven wordt verhoogd. De aan dit thema verbonden SDG's zijn:

- Waardig werk en economische groei (SDG 8)
- Industrie, innovatie en infrastructuur (SDG 9)
- Verantwoorde consumptie en productie (SDG 12)

Maatschappelijke basisbehoeften

Dit thema richt zich op goede gezondheid, goed onderwijs en duurzame en betaalbare energie voor iedereen. De aan dit thema verbonden SDG's zijn:

- Goede gezondheid en welzijn (SDG 3)
- Kwaliteitsonderwijs (SDG 4)
- Betaalbare en duurzame energie (SDG 7)

Betrokken aandeelhouderschap

Het pensioenfonds is direct of indirect aandeelhouder van circa 3.500 bedrijven wereldwijd. Als mede-eigenaar heeft het pensioenfonds invloed op het handelen van deze bedrijven.

Het pensioenfonds geeft invulling aan betrokken aandeelhouderschap door:

- de dialoog aan te gaan met bedrijven (engagement);
- het voeren van een uitsluitingenbeleid;
- te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
- transparant te zijn over beleggingen en betrokkenheidsactiviteiten;

- toe te treden tot samenwerkingsverbanden zoals de UNPRI.

Het pensioenfonds voert de hiervoor genoemde activiteiten niet uit met betrekking tot Air France KLM en dochterondernemingen, om de schijn van belangenverstrengeling te voorkomen.

Engagement

Het pensioenfonds heeft de overtuiging dat met engagement, de dialoog aangaan, betere resultaten behaald kunnen worden dan met het uitsluiten van bedrijven. Middels het aangaan van de dialoog wordt een selectie van bedrijven (en landen) waarin wordt belegd, aangemoedigd om de bedrijfsvoering te verbeteren op de thema's die het pensioenfonds belangrijk vindt. Engagement wordt ook ingezet om doelstellingen die gelinkt zijn aan de gekozen thema's en SDG's te realiseren. Denk bijvoorbeeld aan mensen- en arbeidsrechten, schone energie, circulaire economie en beloningsbeleid. Het pensioenfonds selecteert bedrijven voor dit type engagement onder andere op basis van materiele ESG-risico's en haalbaarheid.

In 2024 zijn er 1.031 gesprekken gevoerd met bedrijven over 3.493 milieugerelateerde, sociale en bestuurlijke kwesties en doelstellingen. De meest voorkomende onderwerpen betroffen het milieu en sociale kwesties.

Stemmen

Het stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen biedt het pensioenfonds de mogelijkheid om actief invloed uit te oefenen op de bedrijfsstrategie en de keuzes die bedrijven maken. Het uitoefenen van het stemrecht dient de financiële belangen van het pensioenfonds en zijn deelnemers. In 2024 heeft het pensioenfonds veelvuldig gebruik gemaakt van het stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen. In totaal stemde het pensioenfonds op 2.904 vergaderingen over 33.539 voorstellen. Hierbij stelt het pensioenfonds zich op als een positief-kritische, betrokken aandeelhouder. In 34% van de gevallen stemde het pensioenfonds tegen het advies van het management op een voorstel. Dit waren meestal voorstellen over het benoemen van leden voor de raad van bestuur, excessieve beloningen en audit en rapportage. Het pensioenfonds steunde 66% van de voorstellen van het management van de ondernemingen. 1.968 voorstellen gingen over aandeelhoudersrechten en 425 voorstellen waren gerelateerd aan duurzaamheid.

Uitsluitingen

Het pensioenfonds heeft ervoor gekozen om niet te beleggen in bedrijven of landen die op grond van nationale of internationale wetgeving verboden zijn en of volgens het pensioenfonds maatschappelijk onwenselijk gedrag vertonen of maatschappelijk onwenselijke producten produceren.

Het pensioenfonds sloot per 31 december 2024 in totaal 215 bedrijven uit van beleggingen. De lijst met uitgesloten bedrijven staat op de website van het pensioenfonds. Van bedrijven die zijn uitgesloten houdt het pensioenfonds geen aandelen of bedrijfsobligaties in de portefeuille.

Daarnaast kiest het pensioenfonds ervoor om in 56 overheden niet te beleggen. Hiervoor hanteert het pensioenfonds EU- en VN-sancties en de Freedom House Index als criteria. Uitsluitingen gelden automatisch ook voor bijbehorende lagere overheden. Staatsbedrijven die actief zijn in gebieden van uitgesloten overheden worden ook uitgesloten door het pensioenfonds. Dit betreft 1.919 staatsbedrijven.

Naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne heeft het bestuur besloten alle beleggingen in Rusland uit te sluiten, dus ook bedrijven. Russische staatsobligaties stonden al op de uitsluitingenlijst.

6.6 Risicohouding

Op grond van het financiële toetsingskader (FTK) moet ieder pensioenfonds zijn risicohouding bepalen en vastleggen. Daarmee geven belanghebbenden aan in hoeverre zij risico's willen lopen bij de pensioenuitvoering en stelt het pensioenfonds de risicohouding vervolgens vast.

Het bestuur heeft zijn risicohouding bepaald na afstemming met de arbeidsvoorwaardelijke partijen en het horen van het VO. Allereerst gaat het om de kwalitatieve risicohouding. De belanghebbenden van het pensioenfonds delen de langetermijndoelstelling van het pensioenfonds. Voor de kortere termijn hebben de premiebetalers (werkgever en werknemers) een voorkeur voor een stabiele pensioenpremie, passend bij de pensioenambitie voor de basispensioenregeling. De deelnemers (actieven, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en overige aanspraakgerechtigden) willen graag een welvaartsvast pensioen.

Daarnaast heeft het pensioenfonds een kwantitatieve risicohouding.

Risicohouding basispensioenregeling

De kwantitatieve risicohouding voor de korte termijn komt tot uitdrukking in de hoogte van het wettelijk vereist eigen vermogen. De kortetermijnrisicohouding is gekwantificeerd door een bandbreedte van +/- 4% op basis van het strategisch vereist eigen (VEV). De grenzen van de bandbreedte worden afgerond op hele procentpunten. Het strategisch VEV in de basispensioenregeling per 31 december 2024 bedraagt 116,5%. Het feitelijk VEV in de basispensioenregeling per 31 december 2024 bedraagt 116,8% en ligt daarmee binnen de geldende VEV-bandbreedte in 2024 van 113%-120%.

Voor de lange termijn hangt de kwantitatieve risicohouding samen met de door het bestuur vastgestelde ondergrenzen van de haalbaarheidstoets. Deze ondergrenzen zijn:

- mediaan scenario: pensioenresultaat 105% (meer dan 100% door uit te gaan van een verwachte looninflatie en een vergelijking met de verwachte prijsinflatie);
- relatieve maximale afwijking verwacht pensioenresultaat in een slechtweersscenario: 30% (deze ondergrens was 25% en is begin 2024 herzien naar 30%).

Over het algemeen heeft het pensioenfonds een defensieve attitude ten aanzien van risico's. Deze lage 'risk appetite' is de mate van risico die het pensioenfonds bereid is te accepteren in relatie tot de doelstellingen van het pensioenfonds.

Risicohouding netto pensioenregeling

Het bestuur heeft besloten om de risicohouding voor de netto pensioenregeling afhankelijk te maken van de looptijd tot aan de pensioendatum en dit vast te leggen in cohorten van vijf tot tien jaar. Het bij de verschillende beleggingsprofielen passende risicoprofiel is afhankelijk van de keuze voor een vast of een variabel pensioen.

Voor de netto pensioenregeling komt de risicohouding tijdens de opbouwfase tot uitdrukking in een door het bestuur vastgestelde maximaal aanvaardbare afwijking van het pensioen (op pensioendatum) in een pessimistisch scenario (5 procent percentiel) ten opzichte van het verwachte pensioen in een verwacht scenario (mediaan).

- Bij keuze voor een variabele pensioenuitkering loopt dit percentage op van 29% bij een defensief beleggingsprofiel en een looptijd tot pensioendatum van minder dan vijf jaar tot 53% bij een offensief beleggingsprofiel en een looptijd tot pensioendatum van meer dan twintig jaar.
- Bij voorsorteren op een vaste pensioenuitkering loopt dit percentage op van 14% bij een defensief beleggingsprofiel en een looptijd tot pensioendatum van minder dan vijf jaar tot 30% bij een offensief beleggingsprofiel en een looptijd tot pensioendatum van maximaal tien jaar.

Voor de uitkeringsfase komt de risicohouding tot uitdrukking in de maximaal aanvaardbare afwijking van het pensioen van jaar op jaar van 12,5% in een pessimistisch scenario.

De risicohouding wordt getoetst aan de hand van wettelijk voorschreven regels, de zogenaamde uniforme rekenmethodiek (URM) waarbij DNB de te hanteren economische scenario's beschikbaar stelt.

6.7 Ontwikkelingen deelnemersbestand

De ontwikkeling van het deelnemersbestand speelt een rol bij het balansmanagement. In geval van het fonds is er sprake van een stabiel deelnemersbestand. In 2024 ontwikkelde het deelnemersbestand zich op hoofdlijnen als volgt:

- Het aantal deelnemers nam toe van 3.228 naar 3.440. De toename vanwege (her)indiensttredingen was groter dan de afname als gevolg van onder andere pensionering, invalidering en overlijden.
- Het aantal gewezen deelnemers daalde van 87 naar 85. Deze afname als gevolg van pensionering was groter dan de toename als gevolg van uitdiensttredingen.
- Het aantal pensioengerechtigden bleef nagenoeg gelijk en wijzigde van 2.434 naar 2.449.

In de bijlage bij dit jaarverslag is een gedetailleerd overzicht opgenomen van de ontwikkeling van het deelnemersbestand in 2024.

7 Risicomanagement

7.1 Risicomanagementmodel

Het bestuur is verantwoordelijk voor de organisatie van het risicomanagement en de beheersing van de risico's waaraan het pensioenfonds is blootgesteld en die van invloed kunnen zijn op de realisatie van de missie, visie en strategie van het pensioenfonds. Het pensioenfonds hanteert een integraal risicomanagement (IRM) en beheerst derhalve alle verschillende risicogebieden in onderlinge samenhang. Het IRM-beleid beschrijft het kader (doelstellingen, uitgangspunten, governance, risicotaxonomie en -processen) waarbinnen het pensioenfonds zijn IRM uitvoert.

Het pensioenfonds heeft het integraal risicomanagement ingericht met als uitgangspunt de richtlijnen van DNB en artikel 143 Pensioenwet ('een pensioenfonds richt zijn organisatie zodanig in dat deze een beheerste en integere bedrijfsvoering waarborgt'). Daarnaast gaat het pensioenfonds uit van de beginselen van het COSO ERM-raamwerk (ERM: Enterprise Risk Management) voor het beoordelen en inrichten van risicomanagement en andere good practices.

Cultuur en gedrag

Het pensioenfonds onderkent dat een passende risicocultuur een belangrijke bijdrage levert aan de effectieve werking van het risicomanagement van het fonds. Het bestuur voert daarom actief de dialoog over risico's, risicobereidheid en de effectiviteit van de beheersmaatregelen. Gedeelde normen en waarden, risicoprincipes en 'just culture' zijn daarbij belangrijke uitgangspunten.

Risicoraamwerk

Het risicoraamwerk van het fonds omvat het IRM-beleid, het risicoproces en de risico-governance van het fonds. Deze vaste structuur met een continu proces van monitoring en evaluatie geeft het bestuur een goed inzicht in de (beheersing van de) risico's. Dit zorgt ervoor dat het bestuur de risico's goed in beeld heeft, prioriteert, de juiste besluiten kan nemen en tijdig kan bijsturen.

Risicobereidheid

Onderdeel van het risicoraamwerk is de risicobereidheid van het fonds ten aanzien van de risico's waaraan het is blootgesteld. De risicobereidheid is de mate van risico die het bestuur bereid is te nemen om zijn doelstellingen te realiseren. De risicobereidheid wordt onder meer uitgedrukt in 'risk appetite statements' met een score op een 5-puntsschaal. Het bestuur herijkt jaarlijks de risicobereidheid. Aanpassing kan bijvoorbeeld aan de orde zijn als de omstandigheden binnen of buiten het fonds veranderen. Hierbij maakt het bestuur een koppeling met de strategische speerpunten die het fonds heeft geformuleerd. Dit heeft ertoe geleid dat, in aanloop naar de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel, de risicobereidheid van het renterisico is verlaagd. Het fonds wil ten aanzien van dit risico minder risico lopen ter bescherming van de dekkingsgraad.

Risicocategorieën

Het pensioenfonds onderscheidt binnen zijn risicoraamwerk drie risicocategorieën: strategische risico's, financiële risico's en niet-financiële risico's. Iedere risicocategorie kent meerdere risicosoorten. Deze risicosoorten maken onderdeel uit van het risicoraamwerk en vormen onder andere de basis voor risk self assessments, risicokaarten, risicoparagrafen en risico-opinies.

Onderstaande tabel geeft de risicobereidheid per risicosoort weer, zoals door het bestuur in 2024 vastgesteld.

Strategische risico's	Financiële risico's	Niet-financiële risico's
Afhankelijkheid ●●●	Rente ●●	Operationeel ●●
Omgeving ●●●	Inflatie ●●●	Uitbesteding ●●
Strategische uitvoering ●●	Valuta ●●	IT/cyber ●●
Reputatie ●●	Liquiditeit ●	Datakwaliteit ●●
	Markt ●●●●	Privacy ●●
	Krediet ●●●●	Juridisch ●
	Tegenpartij ●●	Integriteit ●●
	Verzekeringstechnisch ●●	
	Actief beheer ●●	
	Klimaat ●●●	
	ESG overig ●●●	

Afwijzend ● | Avers ●● | Neutraal ●●● | Tolerant ●●●● | Gemaximeerd ●●●●●

7.2 Risicomanagementorganisatie

Het pensioenfonds maakt voor zijn risicomanagement gebruik van het *drielijsmodel*.

Eerste lijn

Het bestuur is collectief verantwoordelijk voor het integrale risicomanagement. De portefeuillehouders voeren daarbinnen het eerstelijns risicomanagement van de eigen processen (risico-eigenaarschap) en zien toe op de beheersing van de risico's van hun eigen portefeuille, ook als commissies betrokken zijn bij de beleidsvoorbereiding.

Tweede lijn

De tweede lijn bestaat uit de sleutelfunctiehouder risicobeheer, de sleutelfunctiehouder actuariael, de compliance officer en de privacy officer. De tweede lijn houdt onafhankelijk toezicht op de identificatie van risico's en de daarmee gemoeide inrichting ('opzet'), het bestaan en de werking van beheersingskaders.

Derde lijn

De sleutelfunctiehouder interne audit toetst de opzet en werking van het gehele risicobeheersysteem, onderzoekt daarbij onder andere of de wisselwerking tussen de eerste en tweede lijn correct functioneert en geeft daarover een onafhankelijk en objectief oordeel.

Overlegstructuur risicokolom

Naast de portefeuillehouder risicobeheer hebben twee andere portefeuillehouders en de sleutelfunctiehouder risicobeheer zitting in de risicomanagementcommissie (RMC). De RMC bespreekt risico-onderwerpen. Daarnaast vindt afstemming plaats over risicomanagementprocessen die de eerste en de tweede lijn raken, zoals risico-opinies en risicorapportages. De brede samenstelling van de RMC draagt bij aan het draagvlak voor het integraal risicomanagement binnen het fonds. De RMC komt in beginsel minimaal zes keer per jaar bijeen.

7.3 Risicomanagementproces

Het pensioenfonds doorloopt systematisch en herhalend zijn risicomanagementproces. Het risicomanagement proces van het fonds is weergegeven in onderstaande figuur.

Opstellen/herijken risicostrategie en -beleid

Met het oog op het beschermen van de nominale dekkingsgraad van het pensioenfonds, in aanloop naar het transitiemoment in het kader van de Wtp, heeft het bestuur de risicobereidheid ten aanzien van het renterisico verlaagd.

Risico-identificatie en -beheersing

Voor de identificatie van risico's maakt het pensioenfonds gebruik van verschillende instrumenten. Op basis van de geïdentificeerde risico's wordt het beheersingskader opgesteld dan wel bijgewerkt.

Risico analyses

Het fonds beoordeelt periodiek of de beheersing van de risico's toereikend is. Dit gebeurt onder meer door het zelf, met een gestructureerde aanpak, uitvoeren van risk self assessments (RSA)

In 2024 stonden de RSA's vooral in het teken van de Wtp:

- RSA op project Wtp: hierbij zijn de risico's en beheersmaatregelen met betrekking tot de projectinrichting en -uitvoering binnen de fondsomgeving in kaart gebracht.
- RSA Wtp: ten behoeve van de ontwikkeling en invulling van het implementatieplan, met als doel een integrale en beheerste pensioentransitie, heeft het fonds een integrale risicoanalyse uitgevoerd die op meerdere momenten met het bestuur is besproken. Met ingang van 2025 wordt de frequentie van het herijken van de RSA voor de kritieke risico's verhoogd.
- RSA Datakwaliteit: op basis van het Kader datakwaliteit van de Pensioenfederatie heeft het fonds een uitgebreide risicobeoordeling uitgevoerd op het niveau van de individuele kritische data elementen (KDE's).
- ESG-risicoraamwerk: het fonds heeft een uitgebreide risicoanalyse uitgevoerd om uit een longlist van ESG-risico's de meest materiële risico's te identificeren. Deze materiële risico's vormen de shortlist, die vervolgens verder is uitgewerkt. Het ESG-risicoraamwerk vervult een belangrijke rol in de verdere integratie van ESG-factoren binnen de beleggingsbeleidscyclus van het fonds.
- RSA verkoop Blue Sky Group Vermogensbeheer: naar aanleiding van de aankondiging van Blue Sky Group om haar vermogensbeheeractiviteiten te verkopen, heeft het fonds vanuit klantperspectief een kwalitatieve RSA uitgevoerd. Hierbij zijn de belangrijkste risico's geanalyseerd, zijn er vervolgacties bepaald, en zijn er criteria voor de overnemende partij geformuleerd zodat het fonds kon beoordelen welke partij het beste aansluit bij de behoeften en eisen van het fonds.
- Periodieke IT-risicoanalyse, als onderdeel van de reguliere IT Plan-Do-Check-Act cyclus, waarbij voor de belangrijkste processen, met name die zijn uitbesteed, de IT-risico's en beheersmaatregelen in kaart zijn gebracht, met specifieke aandacht voor de DORA-vereisten.

Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA)

Het beleid van het pensioenfonds is om elke twee jaar een SIRA uit te voeren. De laatst uitgevoerde SIRA dateert van december 2022, waardoor het logisch was om eind 2024 de SIRA te actualiseren. In verband met de wijziging van compliance officer per eind 2024 en besluitvorming voor de Wtp is de actualisatie van de SIRA uitgesteld. De (afroning van de) uitvoering van de SIRA vindt naar verwachting in het tweede kwartaal van 2025 plaats.

Eigen risicobeoordeling (ERB)

Na het uitvoeren van de ERB in 2023, met als belangrijk thema Wtp, is er in 2024 geen aanleiding geweest voor het uitvoeren van een tussentijdse ERB. De ERB uit 2023 heeft wel inzichten opgeleverd die bruikbaar waren bij de uitwerking van het implementatieplan voor de aanstaande transitie van de pensioenregelingen van het fonds.

Monitoren en rapporteren

Het eigenaarschap van risico's uit de risicotaxonomie is belegd bij de afzonderlijke portefeuliehouders. Op kwartaalbasis worden de risico's en de effectiviteit van de beheersmaatregelen per portefeuille beoordeeld. Dit kan leiden tot aanpassing van de risicoscoring en het treffen van aanvullende beheersmaatregelen, of tot het aanpassen of schrappen van bestaande beheersmaatregelen. Hierbij wordt bekeken of het risico zich binnen de risicobereidheid van het fonds beweegt. Indien een risico zich buiten de risicobereidheid van het fonds beweegt, kan sprake zijn van acceptatie van het (rest)risico of het treffen van aanvullende beheersmaatregelen om het risico weer binnen de bereidheid te brengen. De uitkomsten worden integraal gerapporteerd aan het bestuur. Dit betreft een eerstelijns risicorapportage. Daarnaast rapporteren belangrijke uitbestedingspartijen aan het fonds over de risico's en kwaliteit van de interne beheersing binnen deze partijen. Deze rapportages helpen het fonds bij het monitoren van de risicobeheersing bij deze uitbestedingspartijen.

Rapportage tweede en derde lijn

Naast de eerstelijns risicorapportage verstrekken functies in de tweede en derde lijn rapportages en opinies:

- de kwartaalrapportage van de sleutelfunctiehouder risicobeheer, waarin deze viermaal per jaar oordeelt over de risico's en beheersing daarvan door het bestuur, alsmede de werking van het risicomanagementsysteem als geheel;
- de kwartaalrapportage van de sleutelfunctiehouder actuariel met daarin de uitgevoerde werkzaamheden inclusief een oordeel hierover;
- de rapportage van de sleutelfunctiehouder interne audit;
- de periodieke compliance- en privacyrapportage vanuit de compliance- en privacyfunctie;
- de risico-opinie van de sleutelfunctiehouder risicobeheer bij bestuurlijke besluitvorming. Over 2024 heeft hij 18 risico-opinies afgegeven. De meeste risico opinies hadden betrekking op Wtp-gerelateerde onderwerpen.

Evalueren en bijsturen

Jaarlijks wordt het risicobeleid en de uitvoering geëvalueerd, hetgeen kan leiden tot herijking van de verschillende aspecten van het IRM, waaronder het IRM-beleid, het IRM-proces en de IRM-governance. In 2024 heeft het fonds de opzet en werking van de risicobeheerprocessen en -tooling geëvalueerd. Dit heeft enkele verbeterpunten opgeleverd die in 2025 worden opgepakt.

Interne audit 2024

De Interne auditfunctie, onder leiding van de sleutelfunctiehouder interne audit, heeft in 2024 in het kader van de Wtp een audit uitgevoerd op het bestuurlijke besluitvormingstraject én een audit op evenwichtigheid en de opdrachtaanvaarding. De beheersing is in beide gevallen met een voldoende beoordeeld. Bij enkele beheersmaatregelen heeft interne audit aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen zijn voorzien van een respons van het bestuur en worden waar nodig opgepakt. Eind 2024 zijn de voorbereidingen getroffen voor een audit naar de beheersing van transitierisico's die begin 2025 is uitgevoerd en afgerond.

7.4 Belangrijke risicothema's en aandachtsgebieden in 2024

In 2024 hebben de hieronder genoemde risico's extra aandacht gekregen. Waar nodig zijn aanvullende beheersmaatregelen ingeregeld ter verdere beheersing van de risico's.

Renterisico

De wijziging in de rente, het renterisico, is een van de grootste risico's voor het pensioenfonds. Daalt de rente, dan nemen de pensioenverplichtingen toe en daalt de dekkingsgraad. Om de dekkingsgraad in aanloop naar de transitie te beschermen heeft het bestuur in 2023 besloten om het renterisico verder af te dekken. De implementatie van deze verhoogde afdekking is in 2024 geëffectueerd. Meer inzicht in de situatie van renterisicoafdekking is te vinden in paragraaf 6.4.

Uitbestedingsrisico

Vermogensbeheer

Na het door Blue Sky Group publiekelijk uitgesproken voornemen om haar vermogensbeheer onder te brengen bij een andere partij heeft het fonds een impactanalyse en RSA uitgevoerd om de uitbestedingsrisico's die hiermee gepaard gaan, in kaart te brengen. Het fonds heeft zich laten bijstaan door een externe consultant. Hierbij zijn de kritieke diensten in kaart gebracht, gevolgd door een RSA. Dit heeft diverse vervolgacties opgeleverd. Eén van deze acties was het opstellen van een lijst met de belangrijkste criteria waaraan de overnemende partij moest voldoen om het risico te verkleinen dat de partij niet bij de behoeften en eisen van het pensioenfonds zou aansluiten. De uiteindelijk door Blue Sky Group voorgedragen voorkeurspartij sloot op basis van de criteria van het fonds eveneens het beste aan bij de behoeften en eisen van het fonds. Deze voorkeurspartij, Achmea Investment Management (Achmea IM), heeft de vermogensbeheertak van Blue Sky Group per 1 januari 2025 overgenomen. Het fonds wordt nauw betrokken bij de integratie van het fiduciair- en vermogensbeheer van Blue Sky Group binnen Achmea IM. Het fonds maakt onderdeel uit van periodieke overlegvormen van Achmea IM waarbij er ook vooruitgekeken wordt naar de overgang naar het nieuw pensioenstelsel.

Pensioenbeheer

In het verslagjaar heeft het bestuur zijn overleggen met Blue Sky Group voortgezet om beter grip te krijgen en te houden op een aantal vraagstukken. Eén daarvan is het traject van Blue Sky Group om haar controls op het gebied van informatiebeveiliging en cybersecurity aantoonbaar op de juiste volwassenheidsniveaus te brengen. Het bestuur monitort de voortgang aan de hand van het door Blue Sky Group opgestelde IT-verbeterplan en de periodieke rapportage daarover. Naast dit traject heeft het bestuur ook aandacht voor de vereisten vanuit DORA. Blue Sky Group heeft aangeven op 17 januari 2025 niet volledig DORA-compliant te zijn, maar met de verwachting per 31 maart 2025 wel DORA-compliant te zijn. Blue Sky Group rapporteert maandelijks over de voortgang bij Blue Sky Group en het bestuur krijgt maandelijks een monitoringsrapportage over DORA-compliance op fondsniveau over de implementatie bij het fonds zelf, Blue Sky Group en DeLorentz & Partners. Helaas is gebleken dat eind maart 2025 Blue Sky Group, en daarmee het fonds, nog niet volledig DORA-compliant is. Met het aanstellen van een security officer en het indienen van het informatieregister bij DNB heeft het pensioenfonds sindsdien stappen gezet om volledig compliant te worden. De laatste puntjes op de i worden in de komende maanden verwacht.

Eigen IT-omgeving

Voor de fondsomgeving is een eigen IT-omgeving ingericht die voldoet aan de beveiligingseisen. Op reguliere basis wordt de Plan-Do-Check-Act-cyclus toegepast, waarbij aan de hand van de IT-jaarkalender activiteiten worden gevolgd, gemonitord en geëvalueerd. Daarnaast is gewerkt aan (verdere) bewustwording van cyber risico's. Het pensioenfonds voldeed per einde 2024 aan de volwassenheidseisen van DNB ten aanzien van informatiebeveiliging. Daarnaast is in 2024 gewerkt aan DORA-compliance. Op 17 januari 2025 voldeed de eigen IT-omgeving aan de DORA-vereisten, met uitzondering van het informatieregister. Het informatieregister zal uiterlijk 31 maart 2025 gereed zijn, op tijd voor de uitvraag vanuit de toezichthouder (DNB) in april 2025.

Datakwaliteitsrisico

Om de datakwaliteit te borgen, identificeert en mitigeert het pensioenfonds de hieraan verbonden risico's. Het gaat hierbij niet alleen om de kwaliteit van de data zelf, maar ook om de processen die de kwaliteit van de data borgen. In 2024 zijn alle stappen van het Kader datakwaliteit van de Pensioenfederatie doorlopen en heeft het bestuur geconcludeerd dat de datakwaliteit van hoog niveau is en geen belemmering vormt voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Inmiddels heeft toezichthouder DNB de partiële beoordeling datakwaliteit afgerond met een schone verklaring. In 2024 is eveneens gestart met enkele aanvullende beheersmaatregelen voor de zogenaamde 'stay clean'-fase.

Transitierisico's

Het verslagjaar stond grotendeels in het teken van de Wtp-transitie. De totstandkoming en daarna de implementatie van de nieuwe pensioenregelingen is een ingrijpend proces met grote complexiteit, veel belanghebbenden en harde deadlines. De belangen zijn groot en er is sprake van een zeker afbreukrisico. Het pensioenfonds heeft daarom in 2024 veel aandacht besteed aan de risico's die aan de transitie zijn verbonden en de beheersmaatregelen die het fonds treft of gaat treffen om de risico's binnen de risicobereidheid te krijgen. De pensioentransitie brengt voor het pensioenfonds onder meer risico's op het gebied van strategie, financiën, operatie, IT, uitbesteding, juridisch/compliance en communicatie met zich mee. Deze risico's zijn onder regie van de portefeuillehouder Risicobeheer nader uitgewerkt in RSA's. Deze zijn na vaststelling in het bestuur verwerkt zijn in het implementatieplan dat het fonds begin 2025 bij DNB zal indienen.

Naast de inhoudelijke transitierisico's is er ook aandacht voor de risico's in de projectorganisatie. Voor iedere projectfase wordt een passende governancestructuur ontwikkeld waarbinnen risicomanagement adequaat is geborgd. Regie op het project vanuit het pensioenfonds vindt plaats door middel van de NPC-stuurgroep (NPC staat voor Nieuw Pensioen Contract). Waar in fase 3 werd gewerkt vanuit een NPC-werkgroep, met daarin een vertegenwoordiging van risicomanagement, zal met het ingaan van fase 4 de portefeuillehouder Risicobeheer periodiek deelnemen aan de vergaderingen van de stuurgroep. In deze vergaderingen worden de risico's en beheersmaatregelen van de transitie naar de nieuwe pensioenregelingen besproken aan de hand van de relevante project- en/of risicorapportages, waarna er over de risico's en beheersmaatregelen wordt gerapporteerd aan het bestuur.

Fase 4: implementatiefase is per januari 2025 aangevangen. Dit is de fase waarin de nieuwe pensioenregelingen in de administratieve (IT-)systemen en administratieve (IT-)processen van Blue Sky Group worden geïmplementeerd om de nieuwe pensioenregelingen uit te kunnen voeren. In februari 2025 heeft de derde lijn binnen de fondsomgeving een interne audit naar de beheersing van de transitierisico's uitgevoerd en afgerond.

7.5 Klachten

Het pensioenfonds heeft een klachtenregeling. In het kader van de Wtp gelden sinds 1 juli 2023 nieuwe regels voor klachten. De wet verstaat onder een klacht iedere uiting van ontevredenheid die een deelnemer, gewezen deelnemer, andere aanspraakgerechtigde of pensioengerechtigde aan het pensioenfonds richt. Sinds 1 januari 2024 kunnen belanghebbenden – nadat de interne klachtenprocedure van het pensioenfonds volledig is doorlopen – een pensioengeschil aan de nieuwe onafhankelijke Geschilleninstantie Pensioenfonds voorleggen. De Ombudsman Pensioenen maakt onderdeel uit van deze geschilleninstantie.

In 2024 werden er 57 klachten geregistreerd, waarvan 5 zich ontwikkelden tot een geëscaleerde klacht. Het pensioenfonds hanteert bij de registratie van klachten de categorieën uit de "Gedragslijn goed omgaan met klachten" van de Pensioenfederatie. In onderstaande tabel is opgenomen in welke categorieën de (geëscaleerde) klachten vielen.

Klachten categorie	Aantal klachten (2024)	Aantal geëscaleerde klachten (2024)
Behandelingsduur	8	0
Pensioenberekening en -betaling	6	0
Service en klantgerichtheid	8	2
Informatieverstrekking	2	1
Toepassing wet- en regelgeving	9	1
Deelnemersportaal	15	0
Financiële situatie	7	0
Registratie werknemersgegevens	0	1
Overig	2	0
Totaal	57	5

In verband met de gewijzigde definitie van klacht is geen zuivere vergelijking met 2023 te maken. Het bestuur heeft er daarom voor gekozen om geen cijfers over 2023 toe te voegen aan deze paragraaf. Het pensioenfonds heeft uiteraard het liefst enkel tevreden deelnemers. Als er sprake is van een klacht, ziet het pensioenfonds die als waardevolle feedback en benut deze om – samen met Blue Sky Group – de kwaliteit van de dienstverlening verder te verbeteren. Dit doet het pensioenfonds door signalen uit klachten te bespreken en mee te nemen in interne evaluaties en kwaliteitsverbeteringen. Ieder kwartaal komt de klachtenrapportage aan de orde in de Commissie Pensioen en Communicatie en twee keer per jaar in de bestuursvergadering.

Voor de afhandeling van klachten is geen representatieve score beschikbaar voor het jaar 2024. Dit omdat slechts 6 deelnemers hebben gereageerd op de uitvraag na afhandeling van hun klacht. Het fonds zoekt uit op welke wijze de respons te verhogen. Dit om in 2025 lering te kunnen trekken uit de reacties.

De score voor de telefonische behandeling van meldingen (breder dan klachten) is een 8,2 en voor de behandeling via e-mail een 7,1. Voor de videogesprekken is de score een 9,7. Deze cijfers zijn gebaseerd op een hogere respons dan bij de afhandeling van klachten het geval is.

De Geschilleninstantie Pensioenfonds deed in 2024 geen uitspraken over klachten van belanghebbenden bij het pensioenfonds.

7.6 Procedures

Het pensioenfonds verzoekt sinds 2017 om teruggaaf van voorbelasting en is hierover een procedure gestart, de zogenoemde PPG-route. De status per 31 december 2024 is dat het pensioenfonds de procedure in hoger beroep heeft voortgezet. Daarnaast is Blue Sky Group in 2022 een bezwaarprocedure bij de Belastingdienst gestart om een btw-vrijstelling toe te mogen passen op de dienstverlening aan het pensioenfonds; de zogenoemde ATP-route.

In 2024 waren er geen pensioenjuridische procedures bij de Geschilleninstantie Pensioenfonds en/of burgerlijke rechter.

7.7 Incidenten en datalekken

In 2024 waren er 48 aan het pensioenfonds gerelateerde meldingen op grond van de incidentenregeling (2023: 24 incidenten), elk met een eigen impactclassificatie. De impactclassificatie is bepalend voor de wijze van afhandeling, communicatie en rapportage van het incident, en bepaalt ook of een incident meldingswaardig is richting de toezichthouder. De toename van het aantal incidenten dit jaar ten opzichte van vorig jaar hangt samen met de introductie van het hernieuwde deelnemersportaal. Verreweg alle incidenten hebben een kwalificatie laag of midden. Er zijn twee meldingen geregistreerd op grond van de incidentenregeling met een impactclassificatie hoog tot zeer hoog; deze betroffen beide onduidelijkheid rondom boekhoudkundige behandeling van de performance fees van externe vermogensbeheerders in de beleggingspools. Het gaat hierbij om incidenten die zich bij Blue Sky Group voordeden in het kader van de dienstverlening aan het pensioenfonds.

In 2024 is één datalek bij de privacy officer van het pensioenfonds gemeld. Bij dit datalek waren persoonsgegevens van een deelnemer naar een verkeerde ontvanger gestuurd. De risico-inschatting van dit datalek was 'beperkt'. Dit datalek is gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). Op deze melding hebben we niets terug gehoord van de AP.

Er vonden in 2024 geen meldingen plaats op basis van de klokkenluidersregeling.

7.8 Compliance en privacy

Voor de leden van het bestuur en andere aan het pensioenfonds verbonden personen geldt een gedragscode. Deze code moet (de schijn van) belangenverstrengeling en ongeoorloofde handelingen voorkomen. De gedragscode is voor het laatst in januari 2023 gewijzigd. In de werkwijze van het bestuur is ingebed dat bij vergaderingen vooraf wordt uitgevraagd of mogelijke belangenverstrengelingen spelen bij een of meer agendapunten.

De compliance officer is door het pensioenfonds aangesteld om toe te zien op de naleving van wet- en regelgeving binnen de organisatie. Over 2024 heeft de compliance officer van het pensioenfonds gerapporteerd dat zich geen situaties hebben voorgedaan die aanleiding gaven tot acties van de compliance officer.

Mede door de uitbesteding aan Blue Sky Group hebben bestuursleden geen directe betrokkenheid bij het aangaan van zakelijke relaties of (voorgenomen) beleggingstransacties. Ook beschikken zij hierdoor niet over vertrouwelijke marktinformatie. Bestuursleden hebben de jaarlijkse verklaring over de naleving van de gedragscode ondertekend en hun nevenactiviteiten gemeld aan de compliance officer van het pensioenfonds. Deze staan in de bijlage Personalia.

Blue Sky Group heeft een eigen compliance officer. Mede vanuit de vergunningen van de Wet op het financieel toezicht (Wft) geldt voor de medewerkers van Blue Sky Group een eigen gedragscode. Deze voldoet aan de door de AFM gestelde eisen. De code omvat ook een insiderregeling voor het voorkomen van (de schijn van) handel met voorwetenschap. Naast de algemene gedragscode heeft Blue Sky Group een code voor internetgebruik en e-mail, een klokkenluidersregeling en een incidentenregeling. Het pensioenfonds integreert de conclusies van de compliance officer van Blue Sky Group in de rapportage van de eigen compliance officer.

In het eerste kwartaal van 2025 heeft de privacy officer van het pensioenfonds een privacy self-assessment uitgevoerd over de naleving van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) door het pensioenfonds over het jaar 2024. Hierin is de pensioenuitvoering door Blue Sky Group meegenomen. Het pensioenfonds voldoet hiermee aan de Gedragslijn van de Pensioenfederatie, die pensioenfondsen verplicht om een interne controle uit te voeren op de naleving van de Gedragslijn.

Het pensioenfonds heeft zich te houden aan wet- en regelgeving. Het bestuur volgt de ontwikkelingen. Bij besluitvorming vindt – voor zover relevant – tevens een juridische beoordeling plaats. Daarnaast vindt ook toetsing achteraf plaats door onder andere de compliance officer. Minimaal eenmaal per jaar wordt de fondsdocumentatie getoetst op naleving van wet- en regelgeving. Ook contractuele vastleggingen zijn regelmatig onderworpen aan juridische toetsing. Hiermee borgt het bestuur dat ook de vastlegging in beleidsdocumenten en overeenkomsten voldoet aan de gestelde eisen. Aanvullend verstrekken de uitbestedingspartijen rapportages over de beheersing van dit juridische risico. In 2024 leverde dit geen materiële bevindingen op.

Bij het identificeren en inschatten van risico's besteedt het fonds specifieke aandacht aan frauderisico's. Het bestuur heeft een risicoanalyse uitgevoerd om de frauderisico's inzichtelijk te maken. De belangrijkste frauderisico's zijn geïdentificeerd binnen het bestuur, binnen Blue Sky Group en bij externe vermogensbeheerders.

Het fonds mitigeert en beheerst deze frauderisico's door zowel op organisatie- als procesniveau beheersmaatregelen in te richten. De belangrijkste beheersmaatregelen zijn: het aanwezig zijn van

een gedragscode en klokkenluidersregeling, de processen bij de uitbestedingsorganisaties, het ingerichte onafhankelijke toezicht en rapportages zoals de ISAE-rapportage, de niet financiële risicorapportage en de compliancerapportage.

7.9 Sancties

In 2024 kreeg het pensioenfonds geen boetes of dwangsommen opgelegd. Evenmin was er sprake van andere maatregelen, zoals een aanwijzing van de toezichthouder of het aanstellen van een bewindvoerder of curator.

7.10 Organisatie van Openbaar Belang

Sinds 1 januari 2022 kwalificeert het pensioenfonds als organisatie van openbaar belang (OOB), doordat het pensioenfonds op twee opeenvolgende balansdata een beheerd vermogen van meer dan EUR 10 miljard had. De status van OOB stelt met name strengere eisen aan de kwaliteitsbeheersing en onafhankelijkheid van de accountant bij de controle van de jaarrekening van het fonds. Het pensioenfonds voldoet aan de eisen die gesteld worden aan een OOB.

8 Kosten

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de kosten van het pensioenfonds. Hierbij hanteert het pensioenfonds de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. De kosten van het pensioenfonds bestaan uit de kosten voor de pensioenuitvoering, de kosten voor het vermogensbeheer en de transactiekosten van het vermogensbeheer. De bestuurs- en beheerskosten alsmede de kosten van bestuursondersteuning en advisering worden voor 60% toegerekend aan pensioenuitvoering (kosten per deelnemer) en voor 40% aan vermogensbeheer. Deze verdeelsleutel is gebaseerd op de gemiddelde bestuurlijke agenda (bestuurs- en commissievergaderingen en behandelde onderwerpen) over een periode van vijf jaar en de daaraan gerelateerde uren voor bestuursondersteuning.

Het bestuur kijkt kritisch naar de pensioenuitvoeringskosten, zowel op voorhand als achteraf. Hierbij beoordeelt het bestuur de kosten in samenhang met andere parameters, zoals een hoog serviceniveau of een hoger verwacht rendement. Het bestuur constateert dat de kosten voor pensioenuitvoering de laatste jaren zijn gestegen. Dit is verklaarbaar doordat er extra werkzaamheden nodig zijn voor de Wtp en door toegenomen werk als gevolg van gewijzigde wet- en regelgeving. De meeste kosten zijn in rekening gebracht door Blue Sky Group. Het fonds is en blijft in gesprek met de directie van Blue Sky Group over het kostenniveau en volgt nauwlettend de omvang van de kosten in samenhang met de kwaliteit van de geleverde diensten.

8.1 Kosten pensioenuitvoering

Het pensioenfonds maakt kosten voor de uitvoering van de pensioenregelingen. Een deel van de uitvoeringskosten heeft direct te maken met zichtbare activiteiten. Denk daarbij aan het administreren en uitkeren van de pensioenen, de communicatie met deelnemers, voorbereiden van vergaderingen en het maken van het jaarverslag. Op deze kosten heeft het bestuur invloed.

Daarnaast zijn er kosten die het bestuur niet kan beïnvloeden. Voorbeelden hiervan zijn de kosten van het externe toezicht: de jaarlijkse heffingen, de informatievoorziening van toezichthouders en de medewerking aan toezichtonderzoeken. Ook de kosten van het interne toezicht en die van de certificerende actuaris en accountant horen hierbij.

Verder leidt nieuwe wetgeving tot wijziging van de pensioenregeling en/of aanpassingen van processen of procedures. De kosten daarvan kan het fonds maar beperkt beïnvloeden.

De volgende tabel geeft de uitvoeringskosten weer, uitgesplitst naar de verschillende functies in het pensioenfonds (bedragen in miljoenen euro's):

Kostenpost	2024	2023
Pensioenadministratie	4,0	3,3
Communicatie en bestuursondersteuning	2,0	2,2
Bestuur en beheer pensioenfonds	0,6	0,4
Extern advies	0,9	0,4
Extern toezicht	0,3	0,5
Overig	0,4	0,1
Totale uitvoeringskosten	8,2	6,9

De volgende tabel geeft een overzicht van de kosten van de pensioenuitvoering en de kosten per deelnemer. Het pensioenfonds past de aanbevelingen van de Pensioenfederatie toe voor de wijze van bepalen van het aantal deelnemers.

	2024	2023
Kosten pensioenuitvoering inclusief risico deelnemers (in miljoenen euro's)	8,2	6,9
Gemiddeld aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden	5.776	5.611
Pensioenuitvoeringskosten incl. risico deelnemers per deelnemer (in euro's)	1.433	1.238
Pensioenuitvoeringskosten WTP per deelnemer (in euro's)	212	105
Regulier pensioenuitvoeringskosten incl. risico deelnemers per deelnemer (in euro's)	1.228	1.136

Het pensioenfonds maakt kosten in verband met de overgang naar de Wtp. De kosten voor deze overgang betreffen onder meer kosten projectuitvoering Blue Sky Group voor de ontwikkeling van de nieuwe wettelijke regeling, advieswerkzaamheden, projectbegeleiding en audits.

Toelichting ontwikkeling uitvoeringskosten

De totale kosten stijgen van EUR 6,9 miljoen naar EUR 8,2 miljoen, een stijging met EUR 1,3 miljoen. Hiervan is EUR 0,6 miljoen gerelateerd aan hogere kosten voor het nieuw pensioenstelsel vanwege de overgang naar de nieuwe pensioenregelingen. De resterende stijging van EUR 0,7 miljoen vertaalt zich in EUR 88 hogere kosten per deelnemer. Hiervan is grootste deel veroorzaakt door prijsstijgingen vanwege indexeringen.

In 2024 bedroegen de kosten met betrekking tot de voorbereidingen op de pensioentransitie EUR 1,2 miljoen (EUR 212 per deelnemer). In 2023 waren de kosten voor deze voorbereidingen EUR 0,6 miljoen (EUR 105 per deelnemer).

Toelichting btw-procedure

Sinds 1 januari 2017 brengt Blue Sky Group btw in rekening over verschillende uitbestede diensten. Het pensioenfonds verzoekt sinds 2017 om teruggaaf van voorbelasting en is hierover een procedure gestart. De status per 31 december 2024 is dat het pensioenfonds de procedure in hoger beroep heeft voortgezet. Daarnaast is Blue Sky Group in 2022 een bezwaarprocedure bij de Belastingdienst gestart om een btw-vrijstelling toe te mogen passen op de dienstverlening aan het pensioenfonds.

Indien het pensioenfonds in het gelijk wordt gesteld heeft dit een beperkt kostenverlagend effect

8.2 Kosten vermogensbeheer exclusief transactiekosten

De volgende factoren bepalen in belangrijke mate de hoogte van de vermogensbeheerkosten:

- beleggingsmix
- schaalgrootte
- mate van actief of passief beheer
- mate van directe of indirecte beleggingen

Bij de besluitvorming over de beleggingsmix houdt het pensioenfonds wel rekening met de kosten, maar deze zijn daarvoor niet doorslaggevend. Door de beleggingsportefeuille met die van Algemeen Pensioenfonds KLM, Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel en een aantal andere, kleinere partijen samen te voegen in beleggingsfondsen (pools) worden schaalvoordelen gerealiseerd. De mate van actief beheer of passief beheer is stuurbaar. Binnen de beleggingsportefeuille is sprake van zowel actief als passief beheer. Verreweg het grootste deel van de beleggingsportefeuille bestaat uit directe beleggingen, vooral beursgenoteerde aandelen en beursgenoteerde obligaties. De portefeuilles niet- beursgenoteerd vastgoed, niet-beursgenoteerde aandelen (private equity) en hypothecaire leningen betreffen indirecte beleggingen

(fund-of-fundstructuren). Een klein deel van de portefeuilles beursgenoteerd vastgoed en beursgenoteerde aandelen bestaat eveneens uit indirecte beleggingen.

De kosten voor vermogensbeheer worden berekend op basis van het zogenoemde look-through-principe. Dit wil zeggen dat de vermogensbeheerkosten van alle onderliggende structuren inzichtelijk worden gemaakt. Naast de aan het pensioenfonds in rekening gebrachte kosten wordt dus ook het aandeel in de onderliggende vermogensbeheerkosten van beleggingsfondsen meegerekend.

De beheervergoedingen van de operationele managers vormen de belangrijkste kostencategorie. Verreweg het grootste deel hiervan betreft een vaste fee op basis van het beheerde vermogen en is dus onafhankelijk van de prestatie van de vermogensbeheerder. Een klein deel van de beheervergoeding is wel prestatieafhankelijk. Andere vermogensbeheerkosten zijn onder meer kosten van fiduciair beheer, bewaarloon van de custodian, advieskosten, controlekosten, toezichtkosten, kosten van securities lending en (toegerekende) kosten van bestuur en financieel beheer.

De kosten voor vermogensbeheer exclusief transactiekosten bedroegen in totaal EUR 50,2 miljoen (2023: EUR 48,4 miljoen):

(in miljoenen euro's)	2024	2023
Vergoeding operationeel vermogensbeheer	34,2	33,3
Vergoeding fiduciair vermogensbeheer (Blue Sky Group)	12,1	11,2
Overig	3,9	3,9
Totaal	50,2	48,4

In het volgende overzicht zijn de kosten voor vermogensbeheer exclusief transactiekosten weergegeven, per beleggingscategorie en gerelateerd aan het gemiddeld belegd vermogen (bedragen in miljoenen euro's):

	2024	Gemiddeld belegd vermogen	Beheer- vergoeding	Prestatie- afhankelijk	Overig	Totaal kosten	Relatief (%)
Vastgoed							
Beursgenoteerd	98	0,1	-	0,2	0,3	0,31	
Niet-beursgenoteerd	1.508	12,7	-2,3	2,4	12,8	0,85	
Totaal	1.606	12,8	-2,3	2,6	13,1	0,82	
Aandelen							
Beursgenoteerd	2.288	1,9	5,2	4,3	11,4	0,5	
Niet-beursgenoteerd	492	4,4	2,6	0,9	7,9	1,61	
Totaal	2.780	6,3	7,8	5,2	19,3	0,69	
Vastrentende waarden							
Beursgenoteerd	4.386	4,2	-	6	10,2	0,23	
Onderhands	1.538	5,4	-	2,2	7,6	0,49	
Totaal	5.925	9,6	-	8,2	17,8	0,3	
Totaal	10.311	28,7	5,5	16,0	50,2	0,49	

	2023	Gemiddeld belegd vermogen	Beheer- vergoeding	Prestatie- afhankelijk	Overig	Totaal kosten	Relatief (%)
Vastgoed							
Beursgenoteerd		284	0,1	0,0	0,4	0,5	0,18
Niet-beursgenoteerd		1.614	13,4	-1,7	2,5	14,2	0,88
Totaal		1.898	13,5	-1,7	2,9	14,7	0,77
Aandelen							
Beursgenoteerd		2.478	1,9	1,0	3,9	6,8	0,27
Niet-beursgenoteerd		502	6,4	3,0	0,8	10,2	2,01
Totaal		2.980	8,3	4,0	4,7	17,0	0,57
Vastrentende waarden							
Beursgenoteerd		3.436	4,0	0,0	5,2	9,2	0,27
Onderhands		1.464	5,2	0,0	2,3	7,5	0,51
Totaal		4.900	9,2	0,0	7,5	16,7	0,34
Totaal		9.778	31,0	2,3	15,1	48,4	0,49

De vermogensbeheerkosten exclusief transactiekosten zijn ten opzichte van vorig jaar met 1,8 miljoen euro gestegen. De voornaamste reden hiervoor zijn de gestegen prestatievergoedingen van 2,3 miljoen naar 5,5 miljoen. Deze stijging is een combinatie van:

- Een daling van de prestatievergoeding van Niet-beursgenoteerd vastgoed van -1,7 miljoen naar -2,3 miljoen; en
- Een stijging van de prestatievergoeding van Aandelen van 4,0 miljoen naar 7,8 miljoen.

De overige kosten zijn iets gestegen, onder andere door de kosten vanwege de herinrichting van Blue Sky Group, strategische advieskosten en de kosten voor implementatie voor het nieuwe pensioenakkoord.

8.3 Transactiekosten

De transactiekosten worden eveneens berekend op basis van het look-through-principe. Dit wil zeggen dat in geval van beleggingsfondsen behalve de in- en uitstapvergoedingen ook het aandeel in de door de beleggingsfondsen gemaakte aan- en verkoopkosten meetelt. In geval van fund-of-fundstructuren worden de in- en uitstapvergoedingen hierin begrepen. De berekende kosten worden verlaagd met het aandeel in de in- en uitstapvergoedingen van de beleggingsfondsen, die voor het beleggingsfonds immers opbrengsten vormen. De transactiekosten bedragen totaal 12,7 miljoen euro (2023: 14,4 miljoen euro):

	2024			2023		
	Gemiddeld belegd vermogen	Kosten	Relatief (%)	Gemiddeld belegd vermogen	Kosten	Relatief (%)
Vastgoed	1.606	0,4	0,02	1.898	0,2	0,01
Aandelen	2.780	1,7	0,06	2.980	1,5	0,05
Vastrentende waarden	5.925	8,9	0,15	4.900	12,2	0,24
Totaal excl. derivaten	10.311	11,0	0,11	9.778	13,9	0,14
Derivaten		1,7			0,5	0,01
Totaal	10.311	12,7	0,12	9.778	14,4	0,14

De transactiekosten zijn ten opzichte van 2023 met 2 basispunten gedaald. In het derde kwartaal van 2023 is de nieuwe uitsluitingenlijst van landen geïmplementeerd. Bij de Vastrentende waarden gaf dit hoge transactiekosten bij het High Yield en Opkomende markten mandaat voor vastrentende waarden (in 2023).

8.4 Totale kostenratio

De Pensioenfederatie adviseert om naast de drie wettelijke kostenratio's een additionele kostenratio op te nemen, namelijk de "totale kostenratio". Voor deze kostenratio worden de kosten voor pensioenuitvoering en de kosten voor vermogensbeheer exclusief transactiekosten gedeeld door het gemiddeld belegd vermogen. Het pensioenfonds heeft opvolging gegeven aan dit advies en in onderstaande tabel deze totale kostenratio opgenomen, als ook de cijfers waarmee deze ratio is bepaald. Geconcludeerd kan worden dat de kosten zijn gestegen, maar dat door het gestegen gemiddelde belegd vermogen de totale kostenratio voor 2024 niet is gewijzigd ten opzichte van 2023.

	2024	2023
Kosten pensioenuitvoering inclusief risico deelnemers	8,2	6,9
Kosten voor vermogensbeheer exclusief transactiekosten	50,2	48,4
Gemiddeld belegd vermogen	10.311	9.778
 Totale kostenratio	 0,57%	 0,57%

8.5 Verhouding rendement en kosten

Het volgende overzicht geeft een indicatie van de verhouding tussen het totaalrendement en totale vermogensbeheerkosten (inclusief transactiekosten):

	2024	2023
Bruto totaalrendement	6,9%	7,4%
Kosten vermogensbeheer excl. transactiekosten	-0,5%	-0,5%
· Vergoeding operationeel vermogensbeheer	-0,4%	-0,4%
· Vergoeding fiduciair vermogensbeheer	-0,1%	-0,1%
Transactiekosten	-0,2%	-0,2%
Netto totaalrendement	6,2%	6,7%
Vergoeding fiduciair vermogensbeheer	0,1%	0,1%
Netto totaalrendement excl. vergoeding fiduciair vermogensbeheer	6,1%	6,8%

In het voorgaande overzicht zijn de kosten voor vermogensbeheer exclusief transactiekosten opgesplitst in een vergoeding voor operationeel beheer en een vergoeding voor fiduciair beheer. Laatstgenoemde vergoeding wordt bij het nettorendement opgeteld om aan te sluiten bij de kerncijfers van het pensioenfonds, zoals weergegeven in het begin van dit jaarverslag.

8.6 Vergelijking pensioenuitvoerings- en vermogensbeheerkosten met andere pensioenfondsen

Maatschappelijke betekenis

Kosten van pensioenfondsen zijn van grote maatschappelijke betekenis: een lager kostenniveau leidt tot een hoger collectief pensioenvermogen bij een gelijkblijvend rendements- en risicoprofiel. Het is dus van belang dat de kosten voor een pensioenfonds inzichtelijk zijn.

Vergelijking kosten met andere pensioenfondsen: benchmarking

Jaarlijks wordt door Bell pensioen consultants & actuaris een rapport gemaakt met een overzicht van de door Nederlandse pensioenfondsen gemaakte pensioenbeheerkosten, vermogensbeheerkosten en transactiekosten. Het laatst gepubliceerde rapport 'Werk in uitvoering bij pensioenfondsen 2024' (hierna: Bell-benchmark) is gebaseerd op de gepubliceerde jaarrekening 2023 van bijna alle Nederlandse pensioenfondsen. In het Bell-benchmark onderzoek worden de pensioenfondsen ingedeeld in verschillende categorieën op basis soort fonds, aantal deelnemers en omvang pensioenvermogen.

Een vergelijking van de kosten van het pensioenfonds met een benchmark dient met enige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd. Specifieke kenmerken van het pensioenfonds en het beleggingsbeleid komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de indeling die is gemaakt in de benchmark studie.

Resultaten van de vergelijking

In de volgende tabel staan de uitkomsten van de vergelijking. De pensioenuitvoeringskosten worden aangegeven in euro's per deelnemer. De vermogensbeheerkosten en transactiekosten worden aangegeven als percentage van het gemiddeld belegd vermogen.

Kosten	Pensioen- fonds 2023	Bell-benchmark 2023		
		klein	middel- groot	groot
Pensioenuitvoeringskosten	1.238	435	*	*
Vermogensbeheerkosten	0,49%	*	0,39%	0,38%

* Deze benchmarkcijfers hanteert het pensioenfonds niet, zie toelichting hierna.

Pensioenuitvoeringskosten worden over het algemeen gerelateerd aan het totaal aantal actieve en pensioengerechtigde deelnemers. Het gemiddeld aantal actieve en pensioengerechtigde deelnemers van het pensioenfonds bedraagt 5.776. Hiermee valt het pensioenfonds in de Bell benchmark als klein, aangezien deze categorie van 1.000 tot 10.000 deelnemers loopt. Het pensioenfonds ligt min of meer in het midden van deze range. Uit de tabel blijkt dat de pensioenuitvoeringskosten bij het pensioenfonds (1.238 euro per deelnemer) ruim hoger liggen dan het gemiddelde van de pensioenfondsen in de Bell benchmark (435 euro per deelnemer). Exclusief de kosten voor Wtp waren de kosten per deelnemer 1.136 euro. De gemiddelde kosten voor Wtp in de Bell-benchmark is 14 euro per deelnemer (voor de fondsen die hier informatie over hebben verschaft). Het interpreteren van het verschil in pensioenuitvoeringskosten per deelnemer is geen sinecure. Het pensioenfonds voert twee pensioenregelingen met een hoge mate van complexiteit uit en het bestuur streeft een hoog kwaliteits- en dienstverleningsniveau na. Deze elementen werken kostenverhogend. Het pensioenfonds accepteert een hoger kostenniveau, maar is en blijft kritisch op kosten(stijgingen).

Vermogensbeheer- en transactiekosten worden over het algemeen gerelateerd aan het gemiddeld belegd vermogen. Het gemiddeld belegd vermogen van het pensioenfonds was 10,3 miljard en daarmee bevindt het pensioenfonds zich op de grens tussen de Bell-categorieën middelgroot (1 tot 10 miljard euro) en groot (10 tot 200 miljard euro). Het fonds allocceert een deel van zijn vermogen naar actieve mandaten. Daarmee probeert het pensioenfonds om de geselecteerde benchmark te verslaan. Dit zijn mandaten met hogere kosten. De transactiekosten zijn ook iets hoger dan de Bell-benchmark en in lijn met genoemde allocatie van een deel van het vermogen aan actieve mandaten. De hoogte van de kosten staat in relatie tot het gerealiseerde rendement. In de Bell-benchmark is informatie opgenomen over het gerealiseerde rendement en de vermogensbeheerskosten inclusief transactiekosten voor alle onderzochte pensioenfondsen in de periode 2019-2023. Gemiddeld ging het om een rendement van 3,8% en 0,59% aan kosten. Het pensioenfonds heeft over die periode een gemiddeld rendement van 4,9% (beleggingen risico fonds) en kosten gelijk aan 0,66% (met name door hoge transactiekosten in 2020). De conclusie is dat het pensioenfonds in 2024 1,1%-punt meer rendement heeft gerealiseerd tegen 0,07%-punt hogere kosten. Het bestuur beoordeelt de vermogensbeheer- en transactiekosten ten opzichte van de markt daarmee als acceptabel.

9 Communicatie

2024 stond net als 2023 in het teken van de Wtp en de daaruit voortvloeiende voorbereidingen op de transitie. Het pensioenfonds heeft in het eerste half jaar zijn deelnemers via verschillende middelen meegenomen in de transitie, bijvoorbeeld via het eigen pensioenmagazine Focus, het webinar The Climb en een uitgebreide Q&A over de transitie. In 2024 is er een 0-meting en een 1-meting van de vertrouwensmonitor uitgevoerd, maar bleef de Wtp communicatie verder vrij beperkt door nog te nemen besluiten en is de transitiecommunicatie vooruitgeschoven naar begin 2025.

In oktober 2024 is het nieuwe MijnKLMPensioen gelanceerd, uiteraard nog gebaseerd op de huidige pensioenregeling. Er is bewust voor gekozen om vóór de overgang naar de nieuwe pensioenregeling al een nieuw deelnemersportaal te introduceren. Zo kunnen deelnemers alvast wennen aan een nieuwe look & feel en functionaliteit voordat de nieuwe regeling van start gaat.

De strategische communicatie-aanpak is vertaald in een herkenbaar vliegplan. In iedere fase in het vliegplan staat een onderdeel van de transitie centraal. In 2024 was dat The Climb met als rode draad 'hoe ziet de nieuwe pensioenregeling eruit en hoe komen we tot een implementatieplan.'

Het vliegplan concentreert zich op de drie communicatiepeerpunten uit ons communicatiebeleidskader 2022-2024:

- optimaal equiperen,
- inzet community en
- hoogwaardige dienstverlening.

Optimaal equiperen

Het pensioenfonds equipeert zijn deelnemers om pensioen te begrijpen. Om de veranderingen helder in beeld te hebben, neemt het pensioenfonds zijn deelnemers mee op inhoud van de verandering en stellen ze daarmee in staat om met de juiste kennis keuzes te maken die de nieuwe pensioenregeling vraagt. Het pensioenfonds sluit daarbij goed aan op de informatiebehoeften en belevingswereld van zijn deelnemers.

Webinarserie 'Onze transitie'

Onderdeel van het vliegplan is de webinarserie 'Onze transitie', gelanceerd in juli 2023. Via deze serie informeren bestuursleden de deelnemers over de stappen die gezet worden in de transitie en de rol van het pensioenfonds en andere stakeholders daarin. In 2024 vond één webinar in deze serie plaats: The Climb. Deelnemers zijn in dit webinar geïnformeerd over contouren van de nieuwe pensioenregeling en wat dit betekent voor verschillende deelnemersgroepen. Ook is er stilgestaan bij de volgende stop: (het komen tot) het implementatieplan.

Dit webinar is live bekeken door circa 115 deelnemers en is -net als de andere webinars uit deze serie- terug te zien via MijnKLMPensioen. Naar aanleiding van het webinar is de uitgebreide Q&A over de transitie geüpdatet en opnieuw gedeeld met deelnemers.

Lancering nieuw MijnKLMPensioen

Sinds oktober 2024 hebben deelnemers toegang tot een vernieuwde persoonlijke pensioenomgeving. In MijnKLMPensioen vindt een deelnemer alles over zijn eigen pensioensituatie. Een deelnemer kan hier niet alleen zijn pensioen plannen, maar krijgt ook inzicht in wat er met het pensioen gebeurt als hij arbeidsongeschikt raakt. Of wat er voor een eventuele partner geregeld is als de deelnemer komt te overlijden.

Naast een nieuwe frisse uitstraling en bekende functionaliteit zoals Mijn planner en Mijn documenten, heeft MijnKLMPensioen ook enkele nieuwe features zoals:

- **Next best action:** Op de homepage ziet een deelnemer welke actie relevant is om te ondernemen.
- **Tijdslijn:** Met een tijdslijn krijgt een deelnemer inzicht in volgende te ondernemen stappen, zoals het bekijken van een webinar, of wanneer persoonlijke bedragen in de nieuwe regelingen worden gecommuniceerd.
- **Mijn gegevens:** Via deze pagina kan een deelnemer zijn gegevens bekijken, doorgeven of aanpassen.
- **Mijn Pensioen:** Alle persoonlijke pensioenbedragen staan op deze pagina.
- **Mijn nieuwe pensioenregeling:** Hier zijn webinars in de serie 'Onze transitiereis' terug te kijken.

Inzet community: van, voor en door (ex-)vliegende collega's

Tijdens de transitie blijft het bestuur goed in verbinding met alle groepen deelnemers. Het bestuur gaat in gesprek met deelnemers over belangrijke onderwerpen via focusgroepen. Het pensioenfonds doet twee keer per jaar onderzoek naar het vertrouwen in het fonds, en de tevredenheid over de informatievoorziening en communicatie. Ook bekijkt het bestuur hoe de dialoog tussen het bestuur en deelnemers meer is te intensiveren.

Vertrouwensmonitor

Om inzichtelijk te krijgen welke informatiebehoeften deelnemers hebben, is het pensioenfonds in 2024 gestart met een vertrouwensmonitor. Deze monitor meet onder andere de tevredenheid over, het vertrouwen in en het begrip van de deelnemers voor het pensioenfonds, het pensioenstelsel in Nederland en de (aankomende) regelingen. In het begin van 2024 is er een 0-meting gedaan en in september een 1-meting. Dit onderzoek gebeurt steekproefsgewijs om overvraging van deelnemers te voorkomen. De meting laat zien dat deelnemers vertrouwen hebben en houden in het pensioenfonds. De communicatie en dienstverlening wordt goed beoordeeld.

- Deelnemers zijn over het geheel genomen tevreden en geven het fonds een 8,0 (werkenden) en een 8,4 (gepensioneerden) als rapportcijfer in september 2024. In februari 2024 bedroegen deze cijfers respectievelijk een 7,8 en een 8,6.
- Ook het vertrouwen in ons pensioenfonds blijft hoog. In september 2024 geeft 91% van de werkende vliegers aan redelijk veel tot heel veel vertrouwen in het fonds te hebben. Datzelfde geldt voor 92% van de gepensioneerden. In februari bedroegen deze percentages respectievelijk 86% en 96%.
- De deelnemers zijn over het algemeen tevreden over de inspanningen van het fonds om voor een goed pensioen te zorgen. Zij vinden dat ze relevante, correcte en duidelijke informatie ontvangen en zijn tevreden over de openheid van het fonds over het beleid.
- Ook blijkt dat de deelnemers behoefte hebben aan meer relevante informatie over de nieuwe pensioenregeling. Persoonlijke pensioenbedragen kunnen vanaf het vierde kwartaal 2025 worden gecommuniceerd.

Focusgroepen: in dialoog met het bestuur

In januari en februari 2024 ging het bestuur in focusgroepsessies in gesprek met deelnemers. Het doel was het geven van extra duiding aan de uitkomsten van het risicopreferentieonderzoek dat in de zomer van 2022 is gehouden. Het bestuur heeft dankzij in totaal zo'n vijftig deelnemers (jong en oud, actief en gepensioneerd) via vijf focusgroepsessies een realistisch beeld gekregen van de manier waarop deelnemers aankijken tegen risico's bij het beleggen voor hun pensioen. De gesprekken zijn als uiterst waardevol ervaren door zowel het bestuur als de deelnemers. Het voornemen is om vaker de dialoog met deelnemers op te zoeken, ook over andere thema's.

Hoogwaardige klantbediening

De klantbediening moet zorgen voor gemak voor deelnemers door persoonlijk overzicht en inzicht. De communicatie vanuit het pensioenfonds moet aansluiten bij de informatiebehoeften van de individuele deelnemers(groepen). Via bijvoorbeeld het nieuwe MijnKLMPensioen dat al vroeg in de transitie is gelanceerd, zorgt het pensioenfonds voor persoonlijk overzicht en inzicht.

Hulp en begeleiding bij het maken van pensioenkeuzes

Het pensioenfonds heeft de ambitie hét loket te zijn voor relevante pensioeninformatie, advies en begeleiding bij het maken van pensioenkeuzes.

In juli 2024 is een start gemaakt met een pilot adviesgesprekken voor deelnemers die op het punt staan te pensioneren. Deelnemers krijgen in een laagdrempelige opzet een adviesgesprek aangeboden met een pensioenspecialist, wat ze nog beter in staat stelt om de regie te pakken op hun eigen pensioen. De uitnodiging voor het gesprek is opgenomen in de pensioeningangsbrief. Er zijn 38 deelnemers aangeschreven en er zijn drie gesprekken gevoerd. Begin 2025 zijn enkele rappelmailings verzonden (22) en daaruit zijn weer vijf gesprekken ingepland. Er volgt in 2025 een tussentijdse evaluatie van de pilot.

Begeleiding bij het maken van pensioenkeuzes krijgen deelnemers ook tijdens de Pensioen In Zichtdagen, voor deelnemers die bijna met pensioen gaan. In 2024 werden er zoals gebruikelijk twee gehouden. De bijeenkomsten worden goed beoordeeld door deelnemers. Zij geven na het bijwonen van de bijeenkomst aan te weten welke keuzes zij kunnen maken, hoe ze zelfstandig de gevolgen van keuzes kunnen bekijken en hoe en wanneer ze keuzes kunnen doorgeven. Tijdens de bijeenkomst in het najaar bleek dat mensen meer behoefte krijgen aan inhoudelijke informatie over de nieuwe pensioenregelingen. Zoals gepland zal tijdens de bijeenkomsten van 2025 dieper op dit onderwerp worden ingegaan.

10 Vooruitblik 2025

Transitie naar de Wtp

Begin 2025 heeft het bestuur de finale besluitvorming over de transitie naar de Wtp afgerond. Voor 2025 voorziet het bestuur de volgende hoofdonderwerpen in de Wtp transitie.

- Afronden van de formele besluitvorming inzake de aanvaarding van de opdracht van KLM en VNV om vanaf transitiedatum de nieuwe pensioenregelingen uit te voeren en het verzoek om de bestaande pensioenaanspraken en -rechten in te varen.
- Verkrijgen van goedkeuring voor het invaren van de externe toezichthouder DNB en beoordelen van het transitiecommunicatieplan door externe toezichthouder AFM;
- Monitoren en begeleiden van de implementatie bij Blue Sky Group en Achmea Investment Management in de IT-systemen en werkprocessen;
- Voorbereiden en (gedeeltelijk) uitvoeren van het invaren. Hieronder valt onder andere het informeren van alle deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden over de specifieke gevolgen van de transitie en het begeleiden van deelnemers bij de keuzes die zij in het kader van de transitie kunnen maken;
- Voorbereiden op de situatie na de transitie. Hieronder valt onder andere het actualiseren van beleid en governance van het pensioenfonds naar de nieuwe situatie.

11 Ontwikkelingen na balansdatum

Bestuurssamenstelling en portefeuillevverdeling per 1 januari 2025

Met ingang van 1 juli 2024 is een nieuwe bestuursperiode ingegaan voor vier bestuursleden conform het rooster van aftreden. Voor de heer Van den Hudding heeft een (derde) voordracht en benoeming plaatsgevonden tot en met 31 december 2024. Per 1 januari 2025 is de heer Schmid aangetreden als bestuurslid in de lopende termijn van de heer Van den Hudding, die daarmee per dezelfde datum is afgetreden als bestuurslid. Het bestuur bedankt de heer Van den Hudding hartelijk voor zijn jarenlange toewijding aan het fonds en wenst de heer Schmid veel succes in zijn nieuwe rol.

Per 1 januari 2025 is de portefeuille-inrichting en verdeling opnieuw vastgesteld, evenals de bepaling welke bestuurders in welke commissie(s) deelnemen en welke twee bestuursleden de rol van de vicevoorzitters op zich nemen.

Besluitvorming met impact op cijfers per 31 december 2024

Het bestuur heeft na balansdatum twee besluiten genomen met impact op de cijfers per 31 december 2024. Het gaat om een besluit over de hoogte van de kostenvoorziening per 31 december 2024 (besluit genomen in januari 2025) en een besluit over de toe te passen ervaringssterftefactoren per 31 december 2024 (besluit genomen in februari 2025). De effecten van beide besluiten zijn verwerkt in de jaarrekening, zoals gepresenteerd in dit jaarverslag.

Importheffingen

Begin april 2025 ontstond er wereldwijde onrust op de financiële markten, als gevolg van de aankondiging van nieuwe importheffingen door de Amerikaanse overheid. De beurzen daalden scherp, wat een drukkend effect had op de dekkingsgraad. Desondanks blijft de financiële positie van het pensioenfonds solide.

Het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is gericht op de lange termijn en wordt bij vaststelling getoetst aan diverse stressscenario's, die minimaal jaarlijks worden geëvalueerd en zo nodig bijgesteld. Ondanks de onrust op de financiële markten zijn de beleggingen binnen de beleidskaders gebleven, er is voldoende liquiditeit beschikbaar en de afdekkingen op rente en valuta dragen bij aan stabiliteit in deze volatiele periode. De portefeuille wordt door de fiduciair op dagbasis gemonitord en waar nodig wordt tijdig actie ondernomen.

Transitiedatum onder druk

In de eerste helft van 2025 is uit de monitoring en begeleiden van de implementatie gebleken dat de door de arbeidsvoorwaardelijke partijen en het bestuur vastgestelde transitiedatum van 1 januari 2026 onder druk staat. Blue Sky Group heeft aangegeven dat de administratiesystemen naar de meest recente inzichten niet tijdig gereed zullen zijn om de nieuwe pensioenregelingen te kunnen uitvoeren. Het is daardoor waarschijnlijk dat het bestuur genoodzaakt zal zijn de transitiedatum van 1 januari 2026 los te laten.

Op moment van vaststelling van dit jaarverslag heeft het bestuur nog niet formeel geconcludeerd dat de transitiedatum van 1 januari 2026 niet langer haalbaar is. Als het bestuur in de komende periode wel formeel tot deze conclusie komt, zal het bestuur de aanvaarding van de opdracht van arbeidsvoorwaardelijke partijen in het transitieplan en de aan arbeidsvoorwaarde partijen verzonden opdrachtbevestiging intrekken, en arbeidsvoorwaardelijke partijen verzoeken tot aanpassing van het transitieplan in verband met de daarin opgenomen transitiedatum.

12 Verslag raad van toezicht

Inleiding

1.1 Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM (het Fonds) is een ondernemingspensioenfonds, dat bestuurd wordt door vertegenwoordigers van de deelnemers, pensioengerechtigden en werkgever. Het intern toezicht wordt bij het Fonds uitgeoefend door een raad van toezicht (RvT).

1.2 Op grond van de Pensioenwet heeft de RvT tot taak het houden van toezicht op het beleid van het Bestuur en op de algemene gang van zaken binnen het Fonds. De RvT is ten minste belast met het toezicht op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het Bestuur. Verder staat de RvT het Bestuur met raad terzijde. Daarnaast kent de Pensioenwet de RvT een aantal specifieke goedkeuringsrechten toe bij (voorgenomen) bestuursbesluiten. Dit betreft onder meer het goedkeuren van het jaarverslag, de profielschets van bestuurders en het beloningsbeleid van het Fonds. Bij disfunctioneren van (een lid van) het Bestuur heeft de RvT de taak om in te grijpen. De RvT beoordeelt de wijze waarop het Fonds uitvoering geeft aan de Code Pensioenfondsen en hanteert daarbij een eigen normenkader.

1.3 De RvT rapporteert haar bevindingen ten minste eenmaal per jaar schriftelijk aan het Bestuur (Verslag van Bevindingen). Voorafgaand aan de uiteindelijke rapportage aan het Bestuur bespreekt de RvT het Verslag van Bevindingen in concept met het Bestuur.

1.4 De RvT legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en de werkgever en in het bestuursverslag.

1.5 Conform de Code Pensioenfondsen voert de RvT elk jaar een zelfevaluatie uit. In 2024 heeft een zelfevaluatie plaatsgevonden waarbij een externe partij is betrokken.

1.6 De RvT wordt bij haar werkzaamheden ondersteund door een secretaris vanuit het bestuursbureau.

1.7 Naast de reguliere onderwerpen van de RvT, heeft de RvT in 2024 de volgende onderwerpen benoemd die speciale aandacht hebben gekregen:

- Wet toekomst pensioenen;
- IT en Datakwaliteit; en
- Boardroom dynamics.

Werkwijze

2.1 De RvT heeft haar kernwaarden benoemd waar vanuit zij werkt en waarop zij afgerekend mag worden. Deze kernwaarden zijn:

- positief kritische betrokkenheid;
- duidelijkheid en voorspelbaarheid;
- betrouwbaar (eerlijk, open en transparant)

2.2 Op basis van schriftelijke en mondelinge informatie vormt de RvT haar visie. De RvT toetst haar visie in haar gesprekken met (leden van) het Bestuur en andere fondsgremia.

2.3 De RvT heeft voor haar informatievoorziening rechtstreeks toegang tot het bestuurdersportal met alle stukken die het Bestuur in vergaderingen bespreekt. Zo is de informatieachterstand van de RvT ten opzichte van het Bestuur zo klein mogelijk.

2.4 De RvT vergadert ten minste viermaal per jaar. De RvT heeft in 2024 negenmaal autonoom vergaderd.

2.5 De RvT vergadert ten minste tweemaal per jaar met het Bestuur. In 2024 heeft de RvT zesmaal met het Bestuur vergaderd. Daarnaast heeft de RvT ook zesmaal met het Bestuur en het Verantwoordingsorgaan gezamenlijk vergaderd..

2.6 Ten minste tweemaal per jaar hebben de RvT en het Verantwoordingsorgaan (VO) een dialoog. In 2024 heeft de dialoog RvT/Verantwoordingsorgaan zesmaal plaatsgevonden.

2.7 Tussen de RvT en de vicevoorzitters van het Bestuur vindt regelmatig overleg plaats. Daarnaast heeft de voorzitter van de RvT met de voorzitter van het VO in voorkomend geval bilateraal contact. Na iedere bestuursvergadering vindt een terugkoppeling plaats van één van de vicevoorzitters van het bestuur aan de RvT.

2.8 In 2024 hebben de leden van de RvT als toehoorder een bestuursvergadering en een aantal commissievergaderingen bijgewoond.

2.9 De RvT heeft individuele en in kleine gezelschappen gesprekken gevoerd om bepaalde onderwerpen verder uit te diepen. Er hebben gesprekken plaatsgevonden met onder meer (leden van) het VO, voorzitter en leden van het Bestuur, sleutelfunctiehouders, medewerkers van het bestuursbureau, de certificerend accountant en certificerend actuaaris.

2.10 Op 14 april 2025 heeft de RvT het concept Verslag van Bevindingen 2024 met het Bestuur besproken. Op 7 mei 2025 heeft de RvT het concept verslag van bevindingen 2024 toegelicht aan het VO en verantwoording afgelegd. Verantwoording aan de werkgever vindt plaats door publicatie van het jaarverslag.

Observaties en beoordelingen

Algemeen

In het verslagjaar heeft de implementatie van Wtp veel tijd gevraagd van het bestuur. De RvT is van mening dat het bestuur met grote voortvarendheid en inzet heeft gewerkt aan de voorbereidingen. De voorbereidingen voor het invaarsbesluit en het implementatieplan vroegen veel tijd en aandacht van het bestuur. De RvT constateerde dat het bestuur een goede balans wist te vinden tussen de gebruikelijke bestuurlijke agenda en de voorbereidingen voor Wtp. Het bestuur heeft voldaan aan zijn primaire taak, namelijk goede zorg voor het pensioen van belanghebbenden.

In de voorbereiding voor Wtp speelt de uitvoeringsorganisatie een cruciale rol. Uiteindelijk zal de uitvoeringsorganisatie (BSG) de nieuwe regeling moeten implementeren. De RvT heeft met het bestuur vaak gesproken over BSG. De combinatie van klant en aandeelhouderschap stelt het bestuur voor de uitdaging duidelijk te maken vanuit welk perspectief naar BSG wordt gekeken. De RvT heeft met het bestuur de wenselijkheid besproken om een duidelijke visie over deze uitbesteding te formuleren. Het bestuur heeft hieraan vervolg gegeven door middel van een aanscherping van de visie op uitbesteding.

Nu de overstap naar Wtp nadert komt het belang van het informeren en communiceren met deelnemers meer in zicht. De RvT meent dat het bestuur goed voorbereid is op de te verwachten vraag naar informatie en is zeker goed op de hoogte van de voorkeuren van deelnemers. Wtp brengt nieuwe uitdagingen met zich mee. Een daarvan is het overbrengen van het begrip dat de overgang evenwichtig uitpakt voor de deelnemers. De RvT heeft het bestuur aangemoedigd om communicatie over evenwichtigheid in een compacte tekst samen te vatten, zodat een consistente boodschap kan worden overgebracht.

Risicobeheersing

Op het gebied van risicobeheersing is de “tone at the top” en de adequate inrichting van de organisatie onveranderd goed. De RvT heeft dat kunnen vaststellen door het voeren van gesprekken met bestuursleden, sleutelfunctiehouders en de portefeuillehouder Risk; door het bestuderen van vergaderdossiers; en door het bijwonen van bestuursvergaderingen en commissievergaderingen waaronder de Risico Management Commissie (RMC). Met name in de RMC wordt ruimte geboden en genomen om buiten de waan van de dag om, stil te staan bij potentiële risico’s, de gevolgen daarvan voor het fonds en de mogelijk in te voeren beheersingsmaatregelen. Het three lines model werkt adequaat waarbij elke lijn zijn verantwoordelijkheid oppakt. Het bestuursbureau is door goede kwalitatieve bezetting in staat om hierbij effectieve ondersteuning te bieden.

In het verslagjaar hebben de sleutelfunctiehouders (SFHs) veel aandacht besteed aan de Wtp: de SFHs Risk en Actuarial met het uitbrengen van risico-opinies en de SFH Audit met gerichte audits. Het bestuur heeft dit jaar wederom veel aandacht besteed aan IT-en operationele-risico’s bij uitbestedingspartijen en de uitvoeringsorganisatie. Met name het gebrek aan de aantoonbaarheid van de risicobeheersing speelt hierbij een rol.

Het risico op een dekkingsgraad lager dan de kritische dekkingsgraad van 140% is deels gemitigeerd door de implementatie van de deriskingstrategie. Hierdoor is de beweeglijkheid van de dekkingsgraad verkleind zoals ook was beoogd. Deze strategie omvat het verder verlagen van het renterisico en een gedeeltelijke verlaging van het zakelijke waarde risico. Daarnaast wordt het liquiditeitsrisico verkleind doordat het aandeel illiquide beleggingen in de portefeuille is verlaagd. De RvT is van oordeel dat de financiële risico’s hiermee adequaat worden beheerst.

Evenwichtige belangenafweging

De RvT ziet dat de belangen van de verschillende deelnemersgroepen evenwichtig worden afgewogen door het bestuur. Discussies over onderwerpen die evenwichtigheid betreffen worden doorgaans gevoerd op basis van het zogenoemde BOB-model: beeldvorming, oordeelsvorming en besluitvorming. Dit leidt uiteindelijk tot goed uitlegbare conclusies, waarbij het bestuur steeds meer oog heeft voor een zorgvuldige vastlegging van de overwegingen en onderbouwingen. Bij evenwichtige belangenafweging lag in 2024 de nadruk op de beoogde overgang van het FTK naar de Wtp per 1 januari 2026. Zie ook paragraaf 3.4.

Wtp

Ten behoeve van evenwichtige belangenafweging bij de overgang van het FTK naar de Wtp heeft het bestuur in 2024 een evenwichtigheidskader vastgesteld, met (kwalitatieve) doelstellingen voor de verschillende deelnemersgroepen, evenwichtigheidsmaatstaven en bandbreedtes. Dit is bijzonder relevant in verband met de verdeling van het fondsvermogen op het moment van invaren in de nieuwe pensioenregelingen.

Teneinde de stappen van het bestuur ter voorbereiding op het invaren in de nieuwe pensioenregelingen op gestructureerde wijze te kunnen volgen, en tevens het uiteindelijke besluit van het bestuur om tot invaren over te gaan inhoudelijk te kunnen beoordelen, heeft de RvT een eigen toetsingskader opgesteld.

De RvT heeft nadrukkelijk aandacht besteed aan de onderbouwing van de keuze van het bestuur om bij de verdeling van het fondsvermogen de standaardmethode te hanteren met een spreidingstermijn van 10 jaar. Een ander belangrijk onderwerp voor de RvT was de onderbouwing van de doelstellingen van de solidariteitsreserve, in het bijzonder de vul- en uitdeelregels. Verder heeft de RvT zorgvuldig gekeken naar de maakbaarheid en haalbaarheid van de overgang naar de nieuwe pensioenregelingen (readiness BSG).

De RvT is door het bestuur op constructieve en transparante wijze meegenomen in alle fasen van het proces en heeft kennis kunnen nemen van alle documenten die zijn besproken door het bestuur. De RvT heeft geconstateerd dat alle relevante onderwerpen uitgebreid aan de orde zijn gekomen en zijn getoetst aan de gestelde evenwichtigheidsmaatstaven en bandbreedtes. De RvT heeft op 3 maart 2025 goedkeuring gegeven voor het voorgenomen besluit van het bestuur tot invaren.

De RvT heeft veel waardering voor al het werk dat het bestuursbureau en het bestuur hebben verricht.

IT en Datakwaliteit

Op IT gebied wordt op fondsniveau voldaan aan de door DNB vereiste maturity niveaus voor IT-controls. Bij de uitvoeringsorganisatie is dat nog niet voor alle beheersingsmaatregelen het geval. Het bestuur volgt de verbeteringen op dit gebied bij de uitvoeringsorganisatie nauwgezet.

Het fonds besteedt veel aandacht aan awareness op gebied van cybersecurity en informatiebeveiliging bij fondsorganen en bestuursbureau door middel van een doorlopende e-learning met verplichte deelname.

Op fondsniveau was het fonds per 17 januari 2025 (ingangsdatum van DORA-wetgeving) DORA compliant met uitzondering van het beschikken over een compleet informatieregister.

De datakwaliteit bij het fonds en bij de uitvoeringsorganisatie is op orde. Dat blijkt onder meer uit het groene licht dat het fonds van DNB heeft ontvangen voor de partiele beoordeling datakwaliteit in het kader van de Wtp.

Boardroom dynamics

De RvT vindt de dynamiek in het bestuur volwassen en proactief en ziet hierin een verbetering ten opzichte van een jaar eerder. Door het bijwonen van bestuursvergaderingen en het voeren van gesprekken met bestuursleden heeft de RvT kunnen vaststellen dat er veel ruimte is voor discussie en tegengeluid. De voorbereiding van het invaarbesluit was een goed voorbeeld van een discussie waarin verschillende invalshoeken werden besproken, uiteindelijk leidend tot consensus.

Ter goedkeuring voorgelegde besluiten en overige formele contacten

De RvT heeft in 2024 goedkeuring gegeven aan de volgende besluiten van het Bestuur:

1. de herbenoeming van drie bestuurders per 1 juli 2024: de RvT had geen redenen voor belet. Per 1 januari 2025 is de heer Schmid benoemd als nieuw bestuurslid. Ook hier had de RvT geen redenen voor belet;
2. profielschets van bestuurders; en
3. het beloningsbeleid van het Fonds.

Daarnaast heeft de RvT goedkeuring gegeven aan het besluit van het Bestuur tot vaststelling van het bestuursverslag en de jaarrekening 2023.

In het eerste kwartaal van 2025 heeft de RvT goedkeuring gegeven voor het voorgenomen besluit tot invaren.

Overzicht naleving Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen is per 1 januari 2024 herzien. De RvT betreft de Code Pensioenfondsen bij de uitoefening van haar taak. De RvT heeft met betrekking tot 2024 van het Bestuur een overzicht van de toepassing van de Code Pensioenfondsen door het Fonds ontvangen. De RvT heeft vastgesteld dat de normen uit de Code bij de thema's als zijn toegepast, dan wel is uitgelegd waarom aan een bepaalde norm niet wordt voldaan.

Stand van zaken opvolging aanbevelingen over jaarverslag 2023

Naar aanleiding van het jaarverslag over 2023 heeft de RvT één aanbeveling gedaan. Dit betrof om, mede in het licht van de voorgenomen verkoop van het vermogensbeheer een strategische visie op uitbesteding op te stellen en regelmatig te evalueren in hoeverre de visie van het bestuur klopt met de realiteit. De RvT constateert dat het Bestuur de aanbeveling heeft opgevolgd. Het bestuur heeft meerdere malen gesproken over een visie op uitbesteding en dit heeft zich vertaald in een op 13 november 2024 vastgestelde aanvulling op de missie, visie en strategie van het fonds.

Aanbevelingen

De algemene aanbeveling van de RvT is om de implementatie zorgvuldig te volgen en daarnaast ook vooruit te kijken naar de situatie na de transitie.

Amstelveen, 26 mei 2025

W.S. Zeverijn (voorzitter)

I.T. van den Doel

J.J.M. Nijland

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft in de gezamenlijke vergadering met de raad van toezicht op 14 april 2025 het verslag en de bevindingen met de leden van de raad van toezicht besproken. Het bestuur heeft met waardering kennisgenomen van het rapport van de raad van toezicht. Het bestuur zal de door de raad van toezicht benoemde thema's en aanbevelingen met een positieve grondhouding bezien. Het bestuur bedankt de leden van de raad van toezicht voor de goede samenwerking in het afgelopen jaar.

13 Verslag verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan (VO) heeft tot taak een oordeel te geven over het door het bestuur in 2024 gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst. Het VO heeft hiertoe kennisgenomen van beleidsstukken en rapportages die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van zijn taken. Het VO heeft dit verslagjaar in de aanloop naar de transitie naar het nieuwe pensioensysteem aanzienlijk vaker vergaderd dan in eerdere jaren. Het VO heeft in 2024:

- dertien keer onderling vergaderd;
- een opleidingsdag gevolgd;
- een kennissessie georganiseerd;
- vier keer met het bestuur vergaderd,
- zesmaal met de raad van toezicht (RvT) gesproken; en
- zesmaal overleg gevoerd met de RvT en het bestuur gezamenlijk.

De RvT heeft zijn Verslag van Bevindingen over 2024 toegelicht en verantwoord aan het VO.

In april 2024 heeft Marc Dubbeldam besloten om terug te treden als lid van het VO. Het VO dankt de heer Dubbeldam voor zijn inzet. Per 1 april 2024 is Frank Blok toegetreden als nieuw VO lid, namens de actieven. De heer Blok nam al enige tijd als toehoorder deel aan het VO.

Algemene beschouwing en werkwijze van het VO

De transitie naar het nieuwe pensioenstelsel bepaalde in 2024 in belangrijke mate de agenda van het pensioenfonds. Op basis van het *transitieplan WTP Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM* is het bestuur verzocht om de nieuwe regeling uit te voeren en opgebouwde pensioenaanspraken in te varen. De wijze waarop het pensioenfonds invulling geeft aan deze opdracht is beschreven in het implementatieplan. In 2024 heeft het pensioenfonds hiertoe een constructief en uitgebreid besluitvormingsproces doorlopen.

Gaande dit intensieve besluitvormingsproces heeft het bestuur het VO bij alle fases van het proces betrokken en hebben er vele afstemmingsmomenten tussen het bestuur en het VO plaatsgevonden. Daarnaast heeft het VO meerdere malen overleg gevoerd met de RvT, al dan niet samen met het bestuur. Zo ontwikkelde zich een itererend proces waar veel ruimte was voor kennisoverdracht, het voeren van discussies en het stellen van vragen.

Voor het VO heeft in de eerste helft van 2024 de nadruk gelegen op informatievergaring in de aanloop naar de adviesaanvraag inzake het voorgenomen invaarbesluit van het bestuur, waarvoor het VO een zogeheten verzaamd adviesrecht heeft. In de tweede helft van het kalenderjaar heeft het VO de adviesvorming inhoudelijk voorbereid. Dit heeft in het eerste kwartaal van 2025 geresulteerd in

een unaniem positief advies op het voorgenomen invaarbesluit. Voor dit traject heeft het VO zich laten ondersteunen door een extern adviseur.

De werkwijze van het VO is tweeledig. Naast gezamenlijke vergaderingen heeft het VO een aantal commissies ingesteld waarin per commissie een aantal VO-leden werkzaamheden verrichten aan de hand van jaarlijks, door het VO, gekozen speerpunten. De transitie naar het nieuwe pensioenstelsel is hiermee vanuit verschillende invalshoeken belicht, zowel vanuit het VO als geheel en vanuit de commissies. Deze veranderingen vragen veel van alle betrokkenen, waaronder het VO, bij het pensioenfonds.

Speerpunten

Het oordeel voor 2024 bestaat uit de volgende onderdelen:

1. governance;
2. communicatie;
3. risicomanagement; en
4. vermogensbeheer.

Deze onderdelen worden hieronder achtereenvolgens behandeld.

Ad 1. Governance

De aanloop naar de transitie is een complex en arbeidsintensief proces. Dit heeft tot gevolg dat er bij het VO zorg ontstond over de werkdruk bij het bestuur en het bestuursbureau. Het VO constateert dat dit ook door het bestuur onderkend is. Hier is enerzijds aan tegemoet gekomen door extra bemensing bij het bestuursbureau te realiseren en anderzijds door het doorschuiven van werkzaamheden die geen conflict met wet- en regelgeving opleveren naar een later moment. Het VO voorziet hierdoor wel dat 2025 geen rustig jaar gaat worden. De voorbereiding voor de geplande implementatie van het nieuwe stelsel en de doorgeschoven werkzaamheden veroorzaken namelijk een niet afnemende werkdruk en zijn niet alleen een aandachtspunt voor bestuur en bestuursbureau, maar ook voor het VO.

Het VO heeft tevens aandacht voor de dynamiek in de (bestuurs)organisatie zoals de interactie tussen de geledingen. Gezien de verschillende achtergrond van de geledingen is het niet vreemd dat vanuit verschillend perspectief naar de problematiek gekeken wordt en dat hier de nodige discussie uit voortvloeit. Het VO prijst het bestuur dat het zich professioneel opgesteld heeft en erin is geslaagd een balans te bewerkstelligen waarin alle geledingen zich kunnen vinden.

Kosten zijn een onontkoombaar aandachtspunt voor de gehele transitie. Dit jaarverslag geeft hierover uitvoerig informatie. Het VO heeft hierbij ook aandacht voor de kostenontwikkeling. De ondersteuning tijdens de voorbereiding van de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel vraagt extra bemensing op het bestuursbureau en doet een aanzienlijk groter beroep op de BSG (onder andere voor het rekenwerk). Dat de kosten hoger zijn dan de aanvankelijke inschatting, wordt verklaard door de complexiteit van de transitie. Het VO ziet dat het bestuur zich inspant hier zo veel mogelijk grip op te houden. Gunstige verwachting is dat vermogensbeheer na de uitbesteding aan Achmea IM een efficiëntieslag op zal leveren.

Ten aanzien van de kosten voor pensioenuitvoering is sprake van een tijdelijke kostentoename door de extra kosten ter voorbereiding op de overgang naar een nieuw pensioenstelsel. Dit buiten beschouwing latend blijft het verschil in kosten per deelnemer ten opzichte van het gemiddelde van een fonds van vergelijkbare omvang aanzienlijk. Dit wordt verklaard door complexiteit en maatwerk als gevolg van de karakteristieken van het fonds. Met de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel is het de verwachting dat dit een kostenreductie bij de uitvoering zal opleveren. Het VO beveelt aan hier na de transitie een nadere analyse op uit voeren teneinde een meer specifiek inzicht te krijgen omtrent de ontwikkeling van de uitvoeringskosten.

DORA staat voor Digital Operational Resilience Act. Deze richtlijn gaat over de digitale operationele veerkracht voor de financiële sector. Met ingang van 17 januari 2025 is het wettelijk verplicht om de richtlijnen van deze wet toe te passen. Eind 2024 was het pensioenfonds nog niet geheel DORA compliant. Een doorkijkje naar 2025 geeft het vertrouwen dat in de loop van 2025 aan de wet voldaan zal worden en dat de vereiste informatieregisters van het pensioenfonds en BSG DORA-proof zullen zijn. Het VO is van mening dat het bestuur de afhechting van dit traject goed oppakt en blijft de ontwikkeling volgen.

Ad 2. Communicatie

Communicatie is een van de belangrijkste onderdelen van het pensioenfonds. Het bestuur heeft zich tot doel gesteld om alle deelnemers “pensiowner” te maken. Hiervoor dient de deelnemer over voldoende informatie en kennis te beschikken om weloverwogen keuzes te kunnen maken over zijn of haar pensioen. Het VO is verheugd te constateren dat bij het communicatiebeleid de deelnemer centraal staat. Met ingebruikname van het vernieuwde deelnemers portaal is het pensioenfonds in staat om de deelnemer nog beter te informeren en daar waar nodig segmentatie toe te passen tussen de verschillende deelnemers groepen.

Met het oog op de transitie is het belangrijk om de deelnemers tijdig te informeren over de komende veranderingen. Daartoe heeft het fonds naast de standaard kanalen in 2024 ook diverse webinars georganiseerd. Het VO is hier blij mee en ziet dat deze goed bekeken worden en door de deelnemers wordt gewaardeerd. In 2024 heeft het bestuur ook gewerkt aan het opstellen van het

transitiecommunicatieplan. Het VO is goed meegenomen in de diverse stadia van de totstandvorming hiervan en heeft hier begin 2025 een positief advies over afgegeven.

In zijn algemeenheid is het VO van mening dat het bestuur een duidelijke lijn van communiceren heeft uitgezet en dat dit ook door de deelnemers wordt gewaardeerd. Daarnaast doet het zijn best om de diverse deelnemers groepen op passende wijze te bereiken.

Ad 3. Risicomanagement

Goed risicobeheer is een van de belangrijkste vereisten voor een gedegen pensioenuitvoering. Het bestuur heeft in de Risk Self Assessment (RSA) ten behoeve van het implementatieplan 53 risico's benoemd die op een adequate manier bewaakt dienen te worden. De commissie risicobeheer van het VO heeft een aantal specifieke speerpunten geformuleerd ten aanzien van het risicobeheer waaraan het in 2024 extra aandacht heeft besteed.

Dit betreft onder andere:

- kwaliteit IT;
- uitbesteding BSG; en
- werkzaamheden Wtp.

Kwaliteit IT / uitbesteding BSG

Na een uitvraag van DNB bleek dat BSG zijn IT-controls onvoldoende op orde had. Mede onder druk van het bestuur heeft BSG met behulp van externe partijen een grote inhaalslag gemaakt en de IT-controls nu grotendeels op orde. Alleen de inregeling in de organisatie dient nog te worden bestendigd. Het VO is blij met de druk die het bestuur heeft uitgeoefend om de verbeteringen te bewerkstelligen en verwacht dat het bestuur erop toeziet dat dit jaar de resterende punten naar tevredenheid worden afgerond.

Wtp

De werkdruk was vanwege de vele werkzaamheden in de voorbereiding naar de transitie hoog. Voor het risicobeheer domein is door het bestuur bewust de keuze gemaakt om onder andere het onderhoud aan de risicokaarten grotendeels naar 2025 door te schuiven. Het VO heeft ook geconstateerd dat ondanks de hoge werkdruk alle risico's goed in kaart worden gebracht. Het risicobewustzijn is binnen alle lagen van het fonds goed ingedaald.

Ad 4. Vermogensbeheer

De VO-commissie Balans en Vermogensbeheer heeft in 2024 een aantal malen intensief met de portefeuillehouder Balans en Vermogensbeheer van het pensioenfonds overlegd. Daarbij zijn met name de aandachtsgebieden voor het nieuwe beleggingsbeleid, als gevolg van de voorgenomen overgang naar het nieuwe pensioenstelsel, en de voorbereidingen voor een beheerste overgang van de nieuwe fiduciair vermogensbeheerder per 1 januari 2025 aan de orde gekomen. Daarnaast is er aandacht geweest voor een aantal onderwerpen, welke reeds in het voorgaande jaar in gang zijn gezet door het bestuur en in 2024 verder zijn uitgewerkt.

In 2024 heeft het bestuur de nieuwe risicohouding voor beleggingen in het nieuwe pensioenstelsel vastgesteld. In dit proces is het VO transparant en uitvoerig geïnformeerd. Het VO heeft inzicht gekregen in de wijze waarop deze gewijzigde risicohouding heeft geleid tot het strategische beleggingsbeleid voor het nieuwe pensioenstelsel, de invulling daarvan en een indicatie van de transacties die moeten worden uitgevoerd voor de feitelijke overzetting van de beleggingen naar de Wtp portefeuille. Het bestuur acht, net als de fiduciair vermogensbeheerder, de transitie van de beleggingen naar het nieuwe stelsel goed uitvoerbaar. Het VO heeft met de verstrekte informatie voldoende vertrouwen in de beheersing van dit proces door het bestuur.

Het bestuur had als doelstelling voor 2024 om de classificatie als SFDR-artikel 8-fonds te verkrijgen. Dit is in 2024 succesvol gerealiseerd. Duurzaamheidsfactoren maken integraal deel uit van de doelstellingen in het beleggingsbeleid en worden in lijn met de SFDR-artikel 8 classificatie gecommuniceerd. Dit leidt tot een verdere reductie van maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) -risico's, aangezien MVB nu

expliciet als extra variabele wordt meegenomen in de beoordeling. Het VO waardeert deze vernieuwing en behalen van de doelstelling.

In juli 2024 hebben Blue Sky Group en Achmea IM overeenstemming bereikt over de verkoop van de afdeling vermogensbeheer van de Blue Sky Group. Dit heeft geresulteerd in de verkoop daarvan aan Achmea IM met een overgang van de dienstverlening per 1 januari 2025. De operationele onboarding naar de nieuwe fiduciair vermogensbeheerder werd als succesvol ervaren. De dienstverlening blijft ongewijzigd terwijl de grotere schaal en verhoogde capaciteit van de nieuwe beheerder zorgen voor verbeterde efficiëntie en continuïteit, wat ook de deelnemers ten goede komt. Het bestuur blijft “in control” via dezelfde contractuele afspraken en beleidsdocumenten, met de commissie balans- en vermogensbeheer (CBV) als tegenwicht op de adviezen van Achmea IM. Het VO oordeelt positief over de manier waarop het bestuur de controle behoudt in de nieuwe situatie.

De deriskingstrategie is zoals verwacht in 2024 geïmplementeerd. De strategie is gericht op het stabiliseren van de dekkingsgraad en is inmiddels onderdeel van het strategisch beleggingsbeleid. Eind december 2024 was de dekkingsgraad 153,9 % (na indexatie van 7,4%). Ruim boven de vastgestelde minimale dekkingsgraad voor invaren. Daarmee bevindt het fonds zich volgens het bestuur in een prettige positie richting invaren. Als onderdeel van de derisking strategie heeft het bestuur in 2024 gevolg gegeven aan het besluit om over te gaan tot afbouw van een deel van de privaat vastgoedportefeuille. Dit traject is inmiddels in een vergevorderd stadium. Privaat vastgoed is minder liquide dan andere beleggingscategorieën. Vastgoedaandelen maken nog steeds 15% uit van de totale portefeuille, waarvan 12% privaat vastgoed en 3% publiek vastgoed. Het VO kan zich vinden in de keuzes die het bestuur heeft gemaakt.

In aanloop naar het invaren kan er nog veel gebeuren op de financiële markten. Op dit moment is de gevoeligheid van het fonds voor renteschokken beperkt, terwijl de gevoeligheid voor schokken in zakelijke waarden groter is. Daarom heeft het bestuur besloten om een onderzoek te starten naar de mogelijkheden om de dekkingsgraad verder te stabiliseren richting de invaardatum. Het VO staat achter het gevoerde beleid van het bestuur. Daarbij kan het VO zich vinden in de visie van het bestuur met betrekking tot de risico's op het gebied van de dekkingsgraad in aanloop naar het invaarmoment. Het VO blijft de ontwikkelingen rond de dekkingsgraad met grote interesse volgen.

Adviezen

Het VO heeft in 2024 twee adviesaanvragen van het bestuur ontvangen. De eerste adviesaanvraag zag op de herziene klachtenregeling van het pensioenfonds. Het VO heeft hierop positief geadviseerd. De tweede adviesaanvraag ging over de voorgenomen aangepaste beloningsbedragen in het beloningsbeleid voor bestuursleden en VO-leden. Het VO heeft hierover een aantal vragen aan het bestuur gesteld. Na een – naar het oordeel van het VO- adequate aanvullende toelichting van het pensioenfonds heeft het VO ook op deze adviesaanvraag positief geadviseerd.

Begin 2025 heeft het VO voorts een unaniem positief advies gegeven op het voorgenomen invaarbesluit van het bestuur. Daarnaast heeft het VO unaniem positief geadviseerd op de voorgenomen vaststelling van het transitiecommunicatieplan.

Eindoordeel van het verantwoordingsorgaan

Het VO kijkt terug op een intensief jaar en heeft een positief oordeel over de wijze waarop het bestuur in 2024 heeft gehandeld. Daarbij heeft het bestuur in voldoende mate rekening gehouden met evenwichtige belangenafweging.

Het VO dankt het bestuur en de RvT voor de prettige en constructieve samenwerking in het afgelopen jaar. De gevoerde overleggen met het bestuur en de RvT verlopen constructief en met wederzijds respect. Het VO ziet dan ook uit naar de samenwerking in 2025.

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft in de gezamenlijke vergadering met het verantwoordingsorgaan van 14 april 2025 het verslag en het oordeel met de leden van het verantwoordingsorgaan besproken. Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan voor zijn oordeel over het door het bestuur gevoerde beleid en zal de aandachtspunten in het verslag ter harte nemen. Het bestuur ziet uit naar een prettige en constructieve samenwerking voor 2025.

jaar- rekening

2024

Jaarrekening 2024

Balans per 31 december

(Na bestemming van saldo van baten en lasten in miljoenen euro's)

	2024	2023
Activa		
Beleggingen voor risico pensioenfonds (1)		
· Vastgoed	1.567,0	1.792,2
· Aandelen	2.728,7	3.045,7
· Vastrentende waarden	6.321,8	5.159,9
· Derivaten	503,8	411,1
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	11.121,3	10.408,9
Beleggingen voor risico deelnemers (2)	225,4	175,4
Deelnemingen (3)	7,9	7,1
Vorderingen en overlopende activa (4)	5,7	29,2
Liquide middelen (5)	5,1	4,2
Totaal activa	11.365,4	10.624,8
Passiva		
Stichtingskapitaal en reserves (6)		
· Bestemmingsreserves	42,6	44,2
· Overige reserves	3.723,2	3.796,3
Totaal stichtingskapitaal en reserves	3.765,8	3.840,5
Technische voorzieningen		
· Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds (7)	6.862,4	6.321,5
· Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers (8)	225,4	175,4
Derivaten (1)	286,0	183,0
Schulden en overlopende passiva (9)	225,8	104,4
Totaal passiva	11.365,4	10.624,8

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichtingen op pagina 87 tot en met pagina 100.

Rekening van baten en lasten

(Bedragen in miljoenen euro's)

Baten en lasten pensioenactiviteiten	2024	2023
Premies voor risico pensioenfonds (10)	111,7	101,6
Premies voor risico deelnemers (11)	28,9	24,7
Waardeoverdrachten voor risico pensioenfonds (12)	5,1	0,8
Waardeoverdrachten voor risico deelnemers (13)	-0,3	-0,5
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
· Pensioenopbouw (14)	-83,4	-76,5
· Indexering (15)	-416,4	-306,1
· Rentetoevoeging (16)	-215,0	-186,2
· Wijziging rekenrente (17)	-101,8	-208,1
· Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten (18)	257,7	241,9
· Pensioenrechten waardeoverdrachten, per saldo (19)	-7,7	-1,0
· Wijziging actuariële grondslagen (20)	25,3	-13,4
· Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen (21)	0,4	12,6
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen risico pensioenfonds	-540,9	-536,8
Pensioenuitkeringen voor risico pensioenfonds (22)	-254,7	-239,4
Pensioenuitkeringen voor risico deelnemers (23)	-1,6	-0,6
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers (24)	-50,1	-39,4
Pensioenuitvoeringskosten voor risico pensioenfonds (25)	-8,2	-6,9
Pensioenuitvoeringskosten voor risico deelnemers (26)	-0,1	-0,1
Totaal baten en lasten pensioenactiviteiten	-710,2	-696,6
Baten en lasten beleggingsactiviteiten		
Directe beleggingsresultaat (27)	-57,9	-68,1
Indirect beleggingsresultaat (27)	678,5	698,8
Kosten van vermogensbeheer (27)	-13,7	-12,1
Overige baten en lasten beleggingsactiviteiten (28)	5,5	3,9
Totaal beleggingsresultaat voor risico pensioenfonds	612,4	622,5
Totaal beleggingsresultaat voor risico deelnemers (29)	23,1	16,4
Totaal baten en lasten beleggingsactiviteiten	635,5	638,9
Saldo van baten en lasten	-74,7	-57,7
Bestemmingsreserve (6)	-1,6	2,8
Overige reserves (6)	-73,1	-60,5
Bestemming saldo van baten en lasten	-74,7	-57,7

De bij de posten vermelde nummers verwijzen naar de toelichtingen op pagina 87 tot en met pagina 100 en 113 tot en met 124.

Kasstroomoverzicht

(bedragen in miljoenen euro's)

	2024	2023
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies voor risico pensioenfonds	114,4	99,6
Ontvangen premies voor risico deelnemers	28,9	24,7
Ontvangen waardeoverdrachten voor risico pensioenfonds	5,1	0,8
Ontvangen waardeoverdrachten voor risico deelnemers	-	-
Betaalde waardeoverdrachten voor risico pensioenfonds	-0,1	-
Betaalde waardeoverdrachten voor risico deelnemers	-0,3	-0,6
Betaalde pensioenuitkeringen voor risico pensioenfonds	-254,1	-239,3
Betaalde pensioenuitkeringen voor risico deelnemers	-1,6	-0,6
Betaalde pensioenuitvoeringskosten voor risico pensioenfonds	-8,4	-7,2
Betaalde pensioenuitvoeringskosten voor risico deelnemers	-0,1	0,2
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-116,2	-122,4
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen beleggingen voor risico pensioenfonds	4.904,7	3.878,9
Verkopen beleggingen voor risico deelnemers	29,7	25,4
Directe beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	-60,3	-12,1
Aankopen beleggingen voor risico pensioenfonds	-4.822,9	-3.773,9
Aankopen beleggingen voor risico deelnemers	-58,0	-45,9
Mutatie tegoeden en schulden kredietinstellingen	-1,0	0,1
Betaalde kosten van vermogensbeheer voor risico pensioenfonds	-14,9	-12,1
Betaalde kosten van vermogensbeheer voor risico deelnemers	-0,4	-
Overige kasstromen uit beleggingsactiviteiten voor risico pensioenfonds	138,4	59,5
Overige kasstromen uit beleggingsactiviteiten voor risico deelnemers	1,8	-
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	117,1	119,9
Mutatie liquide middelen	0,9	-2,5
Stand per 1 januari	4,2	6,7
Stand per 31 december	5,1	4,2
Mutatie	0,9	-2,5

Toelichting algemeen

Activiteiten

Het doel van Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM, statutair gevestigd in Amstelveen en kantoorhoudend aan de Professor E.M. Meijerslaan 1 in Amstelveen (hierna: het pensioenfonds), is het verstrekken van pensioenuitkeringen aan werknemers en oud-werknemers van KLM die behoren tot de groep vliegers, de groep assistent-pursers, pursers en senior pursers die tot het zogeheten Kerncorps Cabinepersoneel behoren en de groep voormalige boordwerktuigkundigen en radiotelegrafisten. Het pensioenfonds is als ondernemingspensioenfonds ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41199000.

Pensioenregeling

De pensioenregeling bestaat uit de basispensioenregeling en de netto pensioenregeling.

Basispensioenregeling

De basispensioenregeling geldt voor alle deelnemers en omvat ouderdomspensioen, AOW-hiaatcompensatie, nabestaandenpensioen, wezenpensioen en invaliditeitspensioen.

Ouderdomspensioen

De pensioenregeling is een geïndexeerde middelloonregeling. Het ouderdomspensioen gaat voor de vliegers standaard in op 58-jarige leeftijd. De deelnemers kunnen binnen bepaalde grenzen het tijdstip kiezen waarop zij met pensioen gaan en wel op zijn vroegst op de leeftijd van 50 jaar. Op basis van de regeling verminderde productie vanaf de leeftijd van 42 jaar kunnen de vliegers uiterlijk op de leeftijd van 62 jaar met pensioen gaan. Het ouderdomspensioen per deelnemersjaar voor de vliegers bedraagt 1,08% van de pensioengrondslag. De maximale pensioengrondslag voor 2024 bedraagt het fiscaal gemaximeerde pensioengevend salaris van EUR 137.800 (2023: EUR 128.810) verminderd met de franchise van EUR 17.545 (2023: EUR 16.322).

AOW-hiaatcompensatie

De overheid heeft in 2012 de AOW-gerechtigde leeftijd gefaseerd verhoogd. Deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden die na 1 april 2012 de leeftijd van 65 jaar bereiken, hebben recht op een compensatie in verband met het AOW-hiaat dat hierdoor ontstaat. De compensatie wordt verstrekt vanaf de eerste dag van de maand waarin de 65-jarige leeftijd wordt bereikt tot de AOW-gerechtigde leeftijd op basis van het pensioenreglement (uiterlijk tot de leeftijd van 71 jaar en zes maanden).

De AOW-hiaatcompensatie bestaat uit twee delen: een compensatie voor de gederfde AOW-uitkering op basis van de AOW voor ongehuwden en een compensatie voor het verschil in belastingheffing vóór en na de AOW-ingangsdatum. De hoogte van de AOW-hiaatcompensatie is afhankelijk van de diensttijd tot uiterlijk 1 januari 2016. In geval van samenloop van AOW-hiaatcompensatie en AOW-uitkering van de overheid, vindt verrekening plaats. Deze verrekening houdt in dat er vanaf de feitelijke AOW-ingangsdatum geen AOW-hiaatcompensatie meer wordt uitgekeerd.

Nabestaandenpensioen

Nabestaandenpensioen is bestemd voor de nagelaten partner van een overleden deelnemer. Het nabestaandenpensioen is verzekerd op risicobasis. Bij overlijden van de deelnemer vóór de standaardpensioendatum wordt een nabestaandenpensioen toegekend gelijk aan 1,313% van de in enig jaar geldende (gemaximeerde) pensioengrondslag.

Aan de nagelaten partner kan tijdelijk ook een nabestaandenoverbruggingspensioen worden uitgekeerd. Het nabestaandenoverbruggingspensioen eindigt op de eerste dag van de maand waarin de nagelaten partner de 65-jarige leeftijd bereikt. Indien het nabestaandenoverbruggingspensioen op of na 1 april 2012 is ingegaan, eindigt het pensioen op de leeftijd van 71 jaar en zes maanden, maar uiterlijk op

de eerdere AOW-ingangsdatum van de nagelaten partner. Indien het pensioen vóór 1 april 2012 is ingegaan, bestaat ook recht op AOW-hiaatcompensatie. Deze AOW-hiaatcompensatie bedraagt 70% van de hiervoor beschreven AOW-hiaatcompensatie.

Wezenpensioen

Wezenpensioen wordt uitgekeerd aan kinderen tot de 18-jarige leeftijd of, bij het volgen van een voltijdse beroepsopleiding of universitaire studie, uiterlijk tot de 27-jarige leeftijd. Het wezenpensioen bedraagt voor elk gerechtigd kind 20% van het tot 1 januari 2015 opgebouwde ouderdomspensioen en vanaf deze datum 0,263% van de in enig jaar geldende (gemaximeerde) pensioengrondslag. Het wezenpensioen wordt aangevuld met een jaarlijks vast bedrag nabestaandenoverbruggingspensioen voor wezen.

Invaliditeitspensioen

Invaliditeitspensioen gaat in op de dag waarop de loondoorbetaling bij ziekte volgens artikel 629 Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek is geëindigd en wordt uitgekeerd zolang de arbeidsongeschiktheid duurt. De uitkering loopt uiterlijk door tot de dag waarop de deelnemer ouderdomspensioen ontvangt.

Daarnaast hebben vliegers die hun productie verminderen de mogelijkheid hun invaliditeitspensioen te verhogen. De deelnemer betaalt hiervoor een aanvullende premie.

Netto pensioenregeling

De netto pensioenregeling is ingevoerd per 1 januari 2015 naar aanleiding van de fiscale maximering van het pensioengevend salaris in de basispensioenregeling. Het maximum pensioengevend salaris bedraagt per 1 januari 2024 EUR 137.800. Deelname aan deze regeling is op vrijwillige basis. De ingelegde premies zijn fiscaal niet aftrekbaar. Over de pensioenuitkeringen in de toekomst wordt geen loonheffing ingehouden c.q. is geen inkomstenbelasting verschuldigd.

De netto pensioenregeling is gedeeltelijk een beschikbare-premieregeling. De hoogte van de premie is het bedrag van de fiscaal maximale premie. Deze fiscaal maximale premie is afhankelijk van de hoogte van het pensioengevend salaris en is gebaseerd op een leeftijdsafhankelijke staffel. De fiscaal maximale premie wordt vastgesteld op basis van een rekenrente van 3,0%.

De ingelegde premies (onder aftrek van kosten en risicopremie overlijden) worden belegd in aandelenbeleggingsfondsen en obligatiebeleggingsfondsen volgens het zogenoemde life cycle-principe. Hierbij wordt bij het naderen van de pensioendatum een steeds groter deel van de premie belegd in obligaties en wordt een deel van de aandelenbeleggingen verruild voor obligatiebeleggingen. In afwijking van de standaard beleggingsmix kan worden gekozen voor ofwel een meer offensieve ofwel een meer defensieve beleggingsmix. Voor het opgebouwde pensioenkapitaal geldt een vrijstelling voor de inkomstenbelasting (box 3). De deelnemer kiest 10 jaar vóór pensioendatum of het opgebouwde pensioenkapitaal bij pensionering wordt aangewend voor een variabele uitkering netto-ouderdomspensioen (en eventueel netto-nabestaandenpensioen) van het pensioenfonds of een vaste uitkering van een verzekeraar naar keuze. De beleggingsmix wordt afgestemd op de keuze voor een variabele uitkering of een vaste uitkering. Bij pensionering kan de deelnemer de eerder gemaakte keuze nog herzien.

De variabele uitkering wordt jaarlijks aangepast, onder andere op basis van het in het voorgaande jaar behaalde beleggingsrendement, de ontwikkeling van de rentetermijnstructuur DNB en de ontwikkeling van de levensverwachting van de collectiviteit waarvan de deelnemer deel uitmaakt. De hoogte van het netto pensioen dat wordt ingekocht bij een verzekeraar is niet alleen afhankelijk van het behaalde rendement op de beleggingen, maar ook van de marktrente op pensioendatum.

De netto pensioenregeling is gedeeltelijk ook een risicoverzekering, namelijk voor het risico van overlijden van de deelnemer vóór de pensioendatum. Hiervoor wordt een risicopremie betaald, die afhankelijk is van de hoogte van het pensioengevend salaris en de leeftijd van de deelnemer. Bij overlijden worden een nabestaandenpensioen en een wezenpensioen toegekend gelijk aan 0,907% respectievelijk 0,308% van het gemiddeld verdiende salaris boven het fiscaal gemaximeerde pensioengevend salaris

in de basispensioenregeling van EUR 137.800. De op deze wijze vastgestelde uitkeringen worden vanaf 1 januari 2020 vermenigvuldigd met de wettelijk voorgeschreven zogenaamde nettofactor van 0,5050. Het nabestaandenpensioen en wezenpensioen worden vastgesteld in de veronderstelling dat de deelnemer tot de pensioendatum zou hebben deelgenomen.

Indexering

Het pensioenfonds streeft ernaar de opgebouwde en ingegane pensioenen jaarlijks per 1 januari aan te passen aan de ontwikkeling van het loonindexcijfer zoals gepubliceerd door het CBS.

Het pensioenfonds financiert de toekomstige verhogingen van de pensioenen uit de reserves. De indexering heeft een voorwaardelijk karakter. Dit betekent dat geen recht op indexering bestaat en dat het niet zeker is of en in hoeverre in de toekomst indexering kan plaatsvinden.

Het bestuur besluit jaarlijks over de toekenning van indexering. Bij de besluitvorming wordt uitgegaan van de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo november van het voorafgaande jaar. Bij een beleidsdekkingsgraad van 110% of lager wordt geen indexering toegekend. Bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan 110% wordt in beginsel indexering toegekend, maar de indexering wordt op een zodanig niveau vastgesteld dat deze naar verwachting in de toekomst kan worden gecontinueerd. Hierbij wordt rekening gehouden met de wettelijk voorgeschreven parameters.

Indien gegeven de beleidsdekkingsgraad geen (volledige) indexering kan worden verleend, kan voor een afgebakende groep deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden en pensioengerechtigden voor een periode van 10 jaar, dat wil zeggen tot en met uiterlijk 1 januari 2028, de indexering worden gefinancierd vanuit het toeslagendepot voor zover de middelen in het toeslagendepot hiervoor toereikend zijn. De onttrekkingen aan het depot zijn gelijk aan de op het moment van besluitvorming vastgestelde vermeerdering van de technische voorziening als gevolg van de aanpassing die niet kan worden gefinancierd uit de reguliere beschikbare middelen van het pensioenfonds.

Er wordt geen indexatie uit de reserve toeslagendepot verleend indien het pensioenfonds gezien de beleidsdekkingsgraad niet voldoet aan de wettelijk gestelde eisen ten aanzien van het minimaal vereist eigen vermogen.

De financiering van de indexering van ingegane netto pensioenen uit de overlijdensrisicoverzekering vindt plaats vanuit de afzonderlijk vastgestelde reserve voor de netto pensioenregeling en rekening houdend met de eveneens afzonderlijk berekende beleidsdekkingsgraad voor de netto pensioenregeling. De toe te kennen indexering van ingegane netto pensioenen wordt op deze wijze separaat vastgesteld.

Een achterstand in de indexering kan onder voorwaarden worden ingehaald. Voorwaarden zijn dat de beleidsdekkingsgraad hoger is dan de met het (strategisch) vereist eigen vermogen overeenkomende nominale dekkingsgraad en de indexering naar verwachting ook in de toekomst kan worden toegekend. In enig jaar kan maximaal een vijfde deel van het bedrag dat beschikbaar is voor inhaalindexering hiervoor worden aangewend.

Voor de opgebouwde pensioenen tot 1 januari 2007 van alle (actieve en gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden tot de leeftijd van 65 jaar geldt een onvoorwaardelijke jaarlijkse indexering van maximaal 2,5%. Indien de verandering van het loonindexcijfer uitkomt boven 2,5%, heeft de indexering voor het meerdere een voorwaardelijk karakter. De onvoorwaardelijke indexering van het nabestaandenpensioen tot maximaal 2,5% wordt toegepast tot de dag waarop de overleden voormalig deelnemer 65 jaar zou zijn geworden.

Indexering van de pensioenen van pensioengerechtigden ouder dan 65 jaar en de vanaf 1 januari 2007 opgebouwde pensioenen onder de basispensioenregeling is tot de verandering van het loonindexcijfer onvoorwaardelijk indien en voor zover deze indexering kan worden gefinancierd uit het bedrag van de vrijval van de voorziening pensioenverplichtingen die is bedoeld voor de financiering van de

onvoorwaardelijke indexering van opgebouwde pensioenen tot 1 januari 2007, indien en voor zover deze onvoorwaardelijke indexering lager is dan 2,5%.

Jaarlijks vindt een aanpassing van de variabele uitkering voortkomend uit de netto pensioenregeling plaats. Het pensioenfonds stelt jaarlijks de som van het in het afgelopen jaar in de collectiviteitskring behaalde resultaat vast met betrekking tot het beleggingsrendement, het effect van de wijziging van de marktrente op de verplichtingen van het pensioenfonds, het sterfteresultaat en de ontwikkeling van de levensverwachting (langlevenrisico). Ingaande 1 juli van het daaropvolgende jaar wordt dit resultaat toegepast op de variabele uitkering, waarbij een evenredige verdeling plaatsvindt van het bedoelde resultaat gedurende de drie daaropvolgende jaren. In de variabele uitkering wordt tevens een vaste daling van 1% verwerkt. Bij de omzetting van het pensioenkapitaal in een variabele uitkering wordt rekening gehouden met deze vaste periodieke daling.

Financiering en premie

De financiering gebaseerd op het zogenaamde Collective Defined Contribution systeem (CDC). Jaarlijks wordt een normpremie vastgesteld die benodigd is voor de pensioenopbouw onder de basispensioenregeling en de instandhouding van het vereist eigen vermogen, verhoogd met een risicopremie voor overlijden en invaliditeit en kostenopslagen. De premiestelling is gebaseerd op een vaste rekenrente van 2,0%. Indien de aldus berekende normpremie lager is dan de kostendeekkende premie overeenkomstig artikel 128 lid 1 van de Pensioenwet, wordt niet de normpremie, maar de kostendeekkende premie in rekening gebracht. Voor zowel 2023 als 2024 ligt de kostendeekkende premie boven het niveau van de normpremie.

De premie inclusief kostenopslagen, maar exclusief een opslag voor termijnbetaling, bedraagt voor 2024 19,6% (2023: 20,1%) van de premiegrondslag voor de basispensioenregeling. In 2023 is met terugwerkende kracht tot eind december 2022 de kostenvoorziening herijkt. De kostenvoorziening is toegenomen en kon deels worden gefinancierd uit de kostenegaliseringsreserve. Het restant van circa € 22,2 miljoen wordt gefinancierd door een tijdelijke premieverhoging van jaarlijks maximaal 1% van de salarissom. Voor 2024 betekent dit een bedrag van EUR 5,3 miljoen (2023: EUR 4,7 miljoen).

Indien de beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds lager is dan de dekkingsgraad volgens de in de Pensioenwet vastgelegde solvabiliteitseisen, wordt een herstelplan opgesteld en bij DNB ingediend. In het herstelplan wordt uitgewerkt hoe binnen de daartoe in de Pensioenwet gestelde termijn van 10 jaar de dekkingsgraad weer op het vereiste niveau kan worden gebracht. Dit is niet het geval voor 2024.

Netto pensioenregeling

Deelnemers aan de netto pensioenregeling betalen een premie die afhankelijk is van de hoogte van het pensioengevend salaris en de leeftijd. De premie is gelijk aan de fiscaal maximale premie, die is gebaseerd op een rekenrente van 3,0%. De premie bedraagt 4,6% (2023: 4,6%) van het pensioengevend salaris boven EUR 137.800 (2023: EUR 128.810) voor een 20-jarige deelnemer en loopt op tot 14,2% (2023: 14,2%) voor een 61-jarige deelnemer.

Indien sprake is van risicodekking bij overlijden, is hierin de verschuldigde risicopremie begrepen. De premie wordt verhoogd met een kostenopslag.

Grondslagen voor de financiële verslaggeving

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9, Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en in overeenstemming met de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, in het bijzonder Richtlijn 610 Pensioenfonds (RJ 610).

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling, dat wil zeggen de veronderstelling dat de continuïteit gewaarborgd is en de activiteiten in de afzienbare toekomst zullen worden voortgezet.

Deze jaarrekening heeft betrekking op het verslagjaar 2024, dat is geëindigd op 31 december 2024.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, wat tevens de functionele valuta is.

Vergelijking met vorig jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

Schattingen en veronderstellingen

Bij het opstellen van de jaarrekening is het maken van schattingen en veronderstellingen noodzakelijk. De schattingen en veronderstellingen hebben invloed op de toepassing van grondslagen en de waardering van activa en verplichtingen. De schattingen en daaraan ten grondslag liggende veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. Vooral de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en (in mindere mate) de waardering van de beleggingen zijn gebaseerd op schattingen en veronderstellingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Ten behoeve van de oordeelsvorming en het maken van schattingen wordt gebruikgemaakt van externe deskundigen. De aard van oordelen en schattingen en de onderliggende veronderstellingen is, voor zover noodzakelijk geacht voor het vereiste inzicht in het vermogen, vermeld in de toelichting bij de jaarrekening.

Herzieningen van schattingen worden verwerkt in de periode waarin de schatting wordt herzien. Een herziening van een schatting heeft dikwijls ook gevolgen voor waardering en resultaatbepaling in toekomstige perioden.

Schattingswijzigingen

Voor de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds worden de overlevingsgrondslagen volgens de actuele AG prognosetafels gehanteerd. In 2024 zijn de overlevingsgrondslagen gewijzigd. Het effect op de pensioenverplichtingen bedraagt een vrijval van EUR 9,4 miljoen (2023: EUR nihil).

Op de overlevingstafels worden correcties toegepast in verband met afwijkende overlevingskansen van de werkende bevolking ten opzichte van de overlevingskansen van de totale bevolking. Deze correctiefactoren zijn in 2024 eveneens gewijzigd. Het effect op de pensioenverplichtingen bedraagt een vrijval van EUR 14,6 miljoen (2023: EUR nihil).

Het gezamenlijke effect op de pensioenverplichtingen bedraagt een vrijval van EUR 24,0 miljoen (2023: EUR nihil). Het effect van de tafel- en ervaringssterfte heeft een tegenovergesteld effect op het eigen vermogen.

Ook heeft het pensioenfonds in 2024 de kostenvoorziening herijkt. Het effect op de pensioenverplichtingen bedraagt een vrijval van EUR 1,3 miljoen (2023: EUR nihil).

Verwerking

De belangrijkste activa en verplichtingen van het pensioenfonds zijn de beleggingen en de pensioenverplichtingen. De beleggingen bestaan volledig uit financiële activa en derivaten. Deze worden in de balans opgenomen respectievelijk van de balans verwijderd op transactiedatum (datum van koop of verkoop). Dit is het moment waarop de toekomstige economische voordelen en de risico's verbonden aan het financiële instrument worden overgedragen. Pensioenverplichtingen worden in de balans opgenomen op het moment van toekenning of overdracht van de pensioenrechten. Zij worden van de balans verwijderd op het moment van uitkering of overdracht van de pensioenrechten.

Saldering

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd en als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Presentatie beleggingen en beleggingsresultaat

De beleggingen bestaan nagenoeg geheel uit participaties in beleggingsinstellingen, voor het merendeel Blue Sky beleggingsfondsen. Deze beleggingsfondsen hebben de vorm van een besloten fonds voor gemene rekening. De participaties worden in de balans gerubriceerd conform de aard van de onderliggende beleggingen van de beleggingsfondsen. Waardeveranderingen van de participaties worden in de rekening van baten en lasten opgenomen onder indirect beleggingsresultaat. Zij bestaan uit de directe en indirecte opbrengsten van de onderliggende beleggingen en de kosten van vermogensbeheer die ten laste van het beleggingsfonds komen. Door beleggingsfondsen uitgekeerde dividenden worden gepresenteerd onder direct beleggingsresultaat.

Waardering beleggingen

Participaties in beleggingsinstellingen worden op het moment van verkrijging gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, dat wil zeggen inclusief een eventuele toetreedvergoeding. Vervolgens worden de participaties gewaardeerd tegen de actuele waarde. De actuele waarde wordt vastgesteld op basis van de marktwaarde van de onderliggende activa en verplichtingen. De marktwaarde is het bedrag waarvoor een actief of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde, tot een transactie bereid zijnde partijen die onafhankelijk zijn. De marktwaarde is gebaseerd op actuele marktprijzen, tenzij anders vermeld.

Waardeveranderingen beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen, inclusief derivaten. Alle waardeveranderingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als opbrengst beleggingen direct in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de intrinsieke waarde van de participaties in de beleggingsfondsen. Transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum. Valutakoersverschillen bij de omrekening van activa en verplichtingen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen onder de post waarop de activa en verplichtingen betrekking hebben.

De koers op balansdatum van de euro ten opzichte van de belangrijkste valuta's is:

	2024	2023	2022
Amerikaanse dollar	1,0355	1,1047	1,0673
Canadese dollar	1,4893	1,4566	1,4461
Australische dollar	1,6725	1,6189	1,5738
Japanse yen	162,7392	155,7335	140,8183
Britse pond	0,8268	0,8666	0,8873
Zwitserse frank	0,9385	0,9297	0,9875
Zweedse kroon	11,4415	11,1325	11,1203

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Vastgoed

De marktwaarde van onderliggende beursgenoteerde aandelen van vastgoedfondsen is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum. Onderliggende beleggingen in niet-beursgenoteerde participaties worden gewaardeerd tegen de intrinsieke waarde, gebaseerd op de marktwaarde van het onderliggende vastgoed. De marktwaarde van het onderliggende vastgoed is de geschatte waarde bij onderhandse verkoop in verhuurde staat. Directe vastgoedbeleggingen van vastgoedfondsen waarin rechtstreeks wordt geparticipeerd, worden op dezelfde wijze gewaardeerd. De onderliggende vastgoedobjecten worden periodiek getaxeerd door onafhankelijke taxateurs.

Aandelen

De marktwaarde van onderliggende beursgenoteerde aandelen en converteerbare obligaties van aandelenfondsen is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum. Indien de koersvorming van beursgenoteerde aandelen niet representatief is, wordt de marktwaarde getaxeerd. De taxatie is gebaseerd op recente marktinformatie. De marktwaarde van onderliggende niet-beursgenoteerde aandelen (private equity) wordt getaxeerd door de externe managers op basis van richtlijnen die algemeen worden toegepast in de private equity en venture capital branche.

Vastrentende waarden

De marktwaarde van onderliggende beursgenoteerde vastrentende waarden van beleggingsfondsen (inclusief geldmarktfondsen) is gebaseerd op de beurskoers per balansdatum, verhoogd met de lopende rente. De marktwaarde van onderliggende niet-beursgenoteerde vastrentende beleggingen wordt bepaald door te ontvangen rente en aflossingen contant te maken op basis van actuele marktrente, rekening houdend met het risicoprofiel en de looptijd van de belegging. De marktwaarde van directe vastrentende beleggingen wordt eveneens bepaald door te ontvangen rente en aflossingen contant te maken op basis van actuele marktrente, rekening houdend met het risicoprofiel en de looptijd van de belegging.

Derivaten

Derivaten zijn afgeleide financiële instrumenten, waarvan de waarde afhankelijk is van één of meer onderliggende primaire financiële instrumenten. Derivaten bevatten rechten en verplichtingen waardoor één of meer van de financiële risico's waaraan de onderliggende primaire financiële instrumenten onderhevig zijn tussen partijen worden overgedragen. Derivaten leiden bij het aangaan van de transactie niet of tot een relatief gering vermogensbeslag. Basisvormen van derivaten zijn swaps, forwards, futures en opties. Het onderliggende primaire financiële instrument kan onder meer een valutaproduct, een aandelenproduct of een renteproduct zijn.

Het pensioenfonds maakt gebruik van de volgende derivaten: valutatermijncontracten, interest rate swaps en inflation swaps. Dit betreft in alle gevallen onderhands afgesloten ofwel niet beursgenoteerde contracten.

Een valutatermijncontract is een contract waarbij de verplichting wordt aangegaan om een bepaalde valuta te verkopen en een andere valuta te kopen op een vooraf vastgestelde datum en tegen een vooraf vastgestelde (termijn)koers.

Een interest rate swap of renteswap is een contract waarbij wordt overeengekomen om gedurende een vooraf vastgestelde periode rentestromen in dezelfde valuta te ruilen. Bij de meeste renteswaps wordt een variabele rente geruild tegen een vaste rente. De variabele rente is gebaseerd op de geldmarktrente, waarbij als referentie Euribor of Eonia wordt gehanteerd. De vaste rente is meestal gebaseerd op de marktrente van staatsobligaties.

Een inflation swap is een contract waarbij wordt overeengekomen om gedurende een vooraf vastgestelde periode rentestromen in dezelfde valuta te ruilen. Een vaste rente (vergoeding voor de verwachte inflatie) wordt geruild tegen een variabele rente (vergoeding voor de gerealiseerde inflatie), die hier is gebaseerd op een inflatie-index, meestal een consumenten-prijsindex.

Derivaten worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Voor beursgenoteerde contracten is dit de beursprijs per balansdatum. Voor niet-beursgenoteerde contracten is de waardering gebaseerd op recente marktinformatie (zoals valutakoersen, rentecurves en indexen), als input voor de gehanteerde gangbare waarderingsmodellen. Naast 'non-cleared' derivaten met tegenpartijen maakt het pensioenfonds gebruik van 'centrally-cleared' derivaten. Deze derivaten zijn 'collateralized-to-market' (CTM) waarbij op dagbasis onafgerond onderpand wordt uitgewisseld in de vorm van cashgeld. Bij CTM wordt ontvangen onderpand als schuld en betaald onderpand als vordering op de balans verantwoord.

Deelnemingen

Kapitaalbelangen die worden gehouden voor duurzame verbondenheid met het pensioenfonds worden gerubriceerd als deelneming. Deelnemingen worden gewaardeerd tegen nettovermogenswaarde.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde (inclusief transactiekosten). De vorderingen worden na de eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Gezien het korte termijn karakter van de vorderingen, komt de waardering in het algemeen overeen met de nominale waarde.

Liquide middelen

Liquide middelen worden opgenomen voor de nominale waarde.

Stichtingskapitaal en reserves

Het stichtingskapitaal en de overige reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle activa en verplichtingen, inclusief voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen zijn verwerkt in de balans.

Binnen het stichtingskapitaal en de overige reserves is een aantal bestemmingsreserves gevormd met een specifieke bestemming. Dit betreffen het toeslagdepot, de kostenegaliseringsreserve en de egalisatie reserve netto pensioen. Een nadere toelichting van deze reserves is opgenomen in toelichting 6 Stichtingskapitaal en reserves op pagina 95. De bestemmingsreserves worden niet meegeteld bij het bepalen van de dekkingsgraad.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen wordt actuariael berekend en wordt vastgesteld op basis van de nominaal verworven pensioenrechten, voor zover zij onvoorwaardelijk zijn. Dit betekent dat de voorwaardelijke toekomstige indexering niet in de voorziening is begrepen, maar de op balansdatum toegezegde indexering wel in de voorziening wordt opgenomen. De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur per balansdatum.

De voorziening met betrekking tot ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen is de contante waarde van de beste inschatting van de toekomstige uitgaande kasstromen die voortvloeien uit de tot balansdatum opgebouwde onvoorwaardelijke pensioenrechten. Daarin is begrepen de toekomstige premievrije pensioenopbouw van arbeidsongeschikten. Bij de bepaling van de voorziening wordt rekening gehouden met de maximale onvoorwaardelijke indexering van de tot 1 januari 2007 opgebouwde pensioenrechten van zowel actieve deelnemers als gewezen deelnemers en pensioengerechtigden tot de leeftijd van 65 jaar van 2,5% (ingebouwde inflatiedekking).

De voorziening met betrekking tot invaliditeitspensioen is de contante waarde van de verwachte uitgaande kasstromen die voortvloeien uit de verplichtingen aan bij het pensioenfonds aangemelde arbeidsongeschikte deelnemers, nog niet aangemelde arbeidsongeschikte deelnemers en zieke deelnemers die naar verwachting arbeidsongeschikt zullen worden verklaard. De actuariële veronderstelling is dat het effect van de verwachte reactivering van bestaande arbeidsongeschikte deelnemers gelijk is aan het effect van de verwachte nieuwe instroom van nog niet aangemelde arbeidsongeschikte deelnemers en zieke deelnemers.

De belangrijkste actuariële grondslagen en veronderstellingen zijn:

- rekenrente volgens actuele rentetermijnstructuur DNB (gewijzigd);
- levensverwachting volgens prognosetafels AG 2024 (2023: AG 2022) met actuele fondsspecifieke leeftijds- en sekseafhankelijke correctiefactoren gebaseerd op het Willis Towers Watson model 2024 (2023: Willis Towers Watson model 2022) (gewijzigd);
- partnerfrequentie actieve en gewezen deelnemers 100% (ongewijzigd);
- verschil leeftijd man en vrouw drie jaar (ongewijzigd);
- pensioenuitvoeringskosten EUR 108,1 miljoen (2023: EUR 102,5 miljoen).

Uit de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo 2024 kan voor het pensioenfonds een gemiddelde rekenrente van 2,2% worden afgeleid (2023: 2,4%).

De voor de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen gehanteerde rentetermijnstructuur DNB betreft voor looptijden tot en met 50 jaar de marktrente op de interbancaire swapmarkt. Vanaf looptijd 50 vindt extrapolatie plaats met de constante 30-jaars forward met een looptijd van 20 jaar. De extrapolatiemethodiek is met ingang van 1 januari 2023 gewijzigd.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers heeft betrekking op de beschikbare premieregeling als onderdeel van de netto pensioenregeling. De voorziening wordt gewaardeerd op de balanswaarde van de daarmee samenhangende beleggingen.

Schulden

Schulden worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde, inclusief transactiekosten die bij verwerving direct aan de schulden zijn toe te rekenen. De schulden worden na de eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Gezien het korte termijn karakter van de schulden, komt de waardering in het algemeen overeen met de nominale waarde.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen

De grondslagen voor resultaatbepaling vloeien voor het merendeel voort uit de voor de beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen gehanteerde waarderingsgrondslagen. Voor een aantal posten worden de grondslagen voor resultaatbepaling hierna (nader) uiteengezet.

Directe beleggingsresultaten

Rente wordt ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarop deze betrekking heeft. Dividend wordt in de rekening van baten en lasten verwerkt op het moment van beschikbaarstelling.

Premies

Premies worden ten gunste van het resultaat gebracht in de periode waarin de daarmee samenhangende pensioenrechten worden opgebouwd. Premiekortingen en extra premies worden verwerkt in de periode waarin aan de voorwaarden volgens de uitvoeringsovereenkomst wordt voldaan. Dit is de periode waarin de premiekorting of extra premie onvoorwaardelijk is geworden.

Waardeoverdrachten

Waardeoverdrachten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw met betrekking tot ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen wordt toegerekend aan de periode waarin de opbouw van de pensioenrechten plaatsvindt. De verplichtingen met betrekking tot invaliditeitspensioen worden opgenomen in de periode waarin deze ontstaan. De

toekomstige premievrije pensioenopbouw van arbeidsongeschikte deelnemers wordt ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarin de arbeidsongeschiktheid ontstaat.

Indexering

De toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van indexering wordt in de rekening van baten en lasten opgenomen in de periode waarin het bestuursbesluit wordt genomen.

Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur per balansdatum. Aan de voorziening pensioenverplichtingen wordt rente toegevoegd op basis van de éénjaarsrente volgens deze rentetermijnstructuur primo verslagperiode. De rentetoevoeging wordt berekend over het gemiddelde van de stand van de voorziening primo periode en de stand van de voorziening ultimo periode, de laatste exclusief het effect van de indexering.

Wijziging rekenrente

Het effect van de verandering van de rekenrente op de voorziening pensioenverplichtingen wordt ultimo verslagperiode in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

De vrijval van de voorziening pensioenverplichtingen wordt ten gunste van de rekening van baten en lasten gebracht in de periode waarin de lasten bij de berekening van de voorziening waren voorzien.

Pensioenrechten waardeoverdrachten

De met waardeoverdrachten samenhangende toevoeging en onttrekking aan de voorziening pensioenverplichtingen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Wijziging actuariële grondslagen

Het effect van wijzigingen in de actuariële grondslagen op de voorziening pensioenverplichtingen wordt ultimo verslagperiode in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Pensioenuitkeringen

Pensioenuitkeringen worden in de rekening van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie in de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers is gelijk aan het saldo van ingeleide premies, ingehouden kosten, beleggingsresultaat, waardeoverdrachten en pensioenuitkeringen.

Kosten

Kosten worden ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarop zij betrekking hebben.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de directe methode. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

Kasstromen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers op transactiedatum.

Onder liquide middelen worden verstaan banktegoeden die niet het karakter hebben van beleggingen.

Afrondingen

Tellingen kloppen soms niet helemaal door afronding en is de aansluiting tussen tabellen soms niet geheel mogelijk door afronding per tabel.

Toelichting op de balans

(bedragen in miljoenen euro's)

Activa

1 Beleggingen risico pensioenfonds

Beleggingsportefeuille voor risico pensioenfonds

De totale beleggingsportefeuille voor risico pensioenfonds bedraagt EUR 10.835,3 miljoen (2023: EUR 10.225,9 miljoen) en is als volgt samengesteld:

	2024	2023
Vastgoed	1.567,0	1.792,2
Aandelen	2.728,7	3.045,7
Vastrentende waarden	6.321,8	5.159,9
Derivaten activa	503,8	411,1
Derivaten passiva	-286,0	-183,0
Totaal	10.835,3	10.225,9

Derivaten met een negatieve waarde staan als schuld op de creditzijde van de balans.

Het verloopoverzicht van de belegde waarde per beleggingscategorie, dit overzicht is exclusief vorderingen en schulden.

	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Totaal
2024					
Balanswaarde begin van het jaar	1.792,2	3.045,7	5.159,9	228,1	10.225,9
Aankopen	224,6	48,6	4.549,7	-	4.822,9
Verkopen	-472,1	-915,2	-3.592,2	74,8	-4.904,7
Waardeveranderingen	22,3	549,6	203,3	-96,7	678,5
Mutatie deposito's en liquiditeiten	-	-	1,1	-	1,1
Mutatie opgelopen rente	-	-	-	11,6	11,6
Balanswaarde eind van het jaar	1.567,0	2.728,7	6.321,8	217,8	10.835,3
2023					
Balanswaarde begin van het jaar	1.928,8	2.989,9	4.589,6	179,8	9.688,1
Aankopen	140,8	391,5	3.241,6	-	3.773,9
Verkopen	-152,2	-703,1	-2.963,2	-60,4	-3.878,9
Waardeveranderingen	-125,2	367,4	291,9	164,7	698,8
Mutatie opgelopen rente	-	-	-	-56,0	-56,0
Balanswaarde eind van het jaar	1.792,2	3.045,7	5.159,9	228,1	10.225,9

In de aan- en verkopen van vastrentende waarden zit een bedrag van EUR 1.344 miljoen (2023: EUR 1.708 miljoen) aan deposito's wat gerelateerd is aan liquiditeitenmanagement.

Marktwaarde beleggingen voor risico pensioenfondsen

De marktwaarde van de beleggingen wordt vastgesteld op basis van directe marktnoteringen, wordt afgeleid van directe marktnoteringen of wordt benaderd door middel van waarderingssystemen en waarderingstechnieken.

Van directe marktnotering is sprake indien beleggingen worden verhandeld op één of meer actieve openbare markten. Hiertoe worden ook gerekend participaties in Blue Sky beleggingspools waarvan de beleggingen een directe marktnotering hebben.

Indien de waardering van beleggingen wordt afgeleid van directe marktnoteringen, worden de beleggingen gewaardeerd op basis van een model, waarbij alle inputvariabelen zijn gebaseerd op marktnoteringen. In geval van over-the-counter derivaten (valutatermijncontracten en interest rate swaps) en inflatie swaps betreffen deze variabelen onder meer interbancaire rentecurves, swaprentes en valutakoersen.

Indien de marktwaarde van beleggingen wordt vastgesteld door middel van waarderingssystemen en waarderingstechnieken, worden de inputvariabelen geschat door externe deskundigen in verband met het ontbreken van openbare marktgegevens. Tot deze categorie worden gerekend alle directe en indirecte beleggingen in niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen, private equity fondsen waarvan de waardering

is gebaseerd op taxaties. De waardering is gebaseerd op voor deze sectoren geldende richtlijnen. Hiertoe worden ook woninghypotheken gerekend., waarvan de waardering is gebaseerd op taxaties. De waardering is gebaseerd op voor deze sectoren geldende richtlijnen.

De beleggingsportefeuille is als volgt ingedeeld naar de drie onderscheiden categorieën:

	Directe markt- notering	Afgeleide markt- notering	Waar- derings modellen en tech- nieken	Totaal
2024				
Vastgoed	60,9	-	1.506,1	1.567,0
Aandelen	2.237,9	-	490,8	2.728,7
Vastrentende waarden	5.116,9	-	1.204,9	6.321,8
Derivaten activa	-	503,8	-	503,8
Derivaten passiva	-	-286,0	-	-286,0
Totaal	7.415,7	217,8	3.201,8	10.835,3
2023				
Vastgoed	282,3	-	1.509,9	1.792,2
Aandelen	2.553,6	-	492,1	3.045,7
Vastrentende waarden	4.040,0	-	1.119,9	5.159,9
Derivaten activa	-	411,1	-	411,1
Derivaten passiva	-	-183,0	-	-183,0
Totaal	6.875,9	228,1	3.121,9	10.225,9

Belegde waarde in vastgoedbeleggingen

De volgende (onderliggende) belegging maakt meer dan 5% uit van de totale vastgoedportefeuille:

	2024	2023
MS Prime Property Fund	133,1	129,1
Lasalle Encore+	84,4	99,1
Prologis Europ. Logistics Fund	139,2	179,0
PGIM PRISA LP	96,1	111,5
CBRE Pan European Core Fund	145,2	170,0
RREEF America REIT II	91,3	102,6
Lion Industrial Trust	105,0	109,0

Belegde waarde in aandelen

Het pensioenfonds heeft EUR nihil (2023: nihil) belegd in aandelen Air France-KLM.

Belegde waarde in vastrentende waarden

	2024	2023
Participaties in obligatiefondsen	4.396,9	3.500,2
Participaties in hypotheekfondsen	1.204,9	1.119,9
Participaties in fondsen met onderhandse leningen	406,0	379,0
Participaties in geldmarktfondsen	311,8	159,0
Banktegoeden in rekening-courant	2,2	1,8
Totaal	6.321,8	5.159,9

Het pensioenfonds heeft eind 2024 EUR 250,4 miljoen (2023 EUR 56,7 miljoen) aan onderpand verstrekt in de vorm van (staats) obligaties als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten. De verstrekte (staats) obligaties zijn verantwoord onder de vastrentende waarden.

De volgende onderliggende beleggingen van de Blue Sky obligatiefondsen maken meer dan 5% uit van de totale obligatieportefeuille:

	2024	2023
Staatsobligaties Duitsland	991,9	1.267,5
Staatsobligaties Frankrijk	1.096,9	622,5
AeAM DUTCH MORTGAGE FUND 2	687,9	648,5
Nederlands Hypotheken Fonds	454,5	398,9

Het pensioenfonds heeft niet belegd in obligaties KLM of obligaties Air France-KLM.

Belegde waarde in derivaten

Derivaten met een positieve marktwaarde zijn als een actiefpost in de balans opgenomen en derivaten met een negatieve marktwaarde zijn onder de verplichtingen opgenomen.

	2024	2023
Activa	503,8	411,1
Passiva	-286,0	-183,0
Per saldo	217,8	228,1

Het volgende overzicht geeft inzicht in de portefeuille derivaten per balansdatum:

2024

Type contract	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	3.573,4	-139,4	15,7	-155,1
Interest rate swaps	3.696,9	50,4	181,3	-130,9
Inflation swaps	1.158,3	306,8	306,8	-
Totaal	8.428,6	217,8	503,8	-286,0

2023

Type contract	Contract- omvang	Saldo waarde	Positieve waarde	Negatieve waarde
Valutaderivaten	3.387,4	8,8	38,4	-29,6
Interest rate swaps	1.394,4	-124,6	28,8	-153,4
Inflation swaps	1.158,3	343,9	343,9	-
Totaal	5.940,1	228,1	411,1	-183,0

De contractomvang van de derivaten geven een indicatie van de mate waarin van derivaten gebruik wordt gemaakt. Deze contractomvang geven geen inzicht in het marktrisico aangezien dit mede afhankelijk is van het type contract, de onderliggende waarden en de mate waarin sprake is van risicoafdekking.

Het fonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om marktrisico's af te dekken. Een van de belangrijkste risico's voortvloeiend uit het gebruik van derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen.

Valutatermijncontracten zijn afgesloten met het doel om het valutarisico af te dekken, interest rate swaps verkleinen het rentemismatchrisico en inflation swaps dekken gedeeltelijk het toeslagrisico af, passend binnen het beleidskader van het pensioenfonds.

De valutatermijncontracten, interest rate swaps en de inflation swaps zijn niet-beursgenoteerde contracten. Alle derivaten zijn onderhandse contracten, gesloten met geselecteerde gerenommeerde tegenpartijen.

De valutatermijncontracten hebben een looptijd korter dan een jaar.

De portefeuille gekochte interest rate swaps is als volgt samengesteld naar looptijden:

	2024		2023	
	Contract- omvang	Markt- waarde	Contract- omvang	Markt- waarde
Korter dan 10 jaar	942,3	43,7	309,3	9,1
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	505,5	8,5	332,0	-5,2
Vanaf 20 jaar en langer	2.249,1	-1,8	753,1	-128,5
Totaal	3.696,9	50,4	1.394,4	-124,6

De portefeuille gekochte inflation swaps is als volgt samengesteld naar looptijden:

	2024		2023	
	Contract- omvang	Markt- waarde	Contract- omvang	Markt- waarde
Korter dan 10 jaar	321,0	66,8	321,0	67,2
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	502,0	121,5	502,0	140,2
Vanaf 20 jaar en langer	335,3	118,5	335,3	136,5
Langer dan 30 jaar				
Totaal	1.158,3	306,8	1.158,3	343,9

Het pensioenfonds heeft eind 2024 EUR 129,9 miljoen (2023 EUR 6,9 miljoen) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten en EUR 460,4 miljoen (2023: EUR 306,8 miljoen) aan onderpand ontvangen in de vorm van (staats)obligaties als gevolg van positieve waardeontwikkeling van de derivaten. Het ontvangen onderpand staat niet ter vrije beschikking.

Het pensioenfonds heeft eind 2024 EUR 1,8 miljoen (2023 EUR 20,2 miljoen) aan onderpand verstrekt in de vorm van liquiditeiten. Het pensioenfonds heeft eind 2024 EUR 250,4 miljoen (2023: EUR 56,7 miljoen) aan onderpand verstrekt in de vorm van (staats) obligaties als gevolg van negatieve waardeontwikkeling van derivaten. De verstrekte (staats) obligaties zijn verantwoord onder de vastrentende waarden.

Het pensioenfonds en de Blue Sky fondsen waarin het pensioenfonds participeert hebben geen aandelen uitgeleend.

2 Beleggingen voor risico deelnemers

De beleggingen in vastgoed, aandelen en vastrentende waarden bestaan geheel uit participaties in beleggingsinstellingen (Blue Sky beleggingsfondsen). De overige beleggingen betreffen voor het grootste deel de ingelegde premies van de maand december, die aan het begin van het nieuwe jaar zijn belegd. Onder Overig zijn de aan het einde van het boekjaar ontvangen premies verantwoord die nog niet belegt zijn.

	2024	2023
Vastgoed	21,5	17,7
Aandelen	92,9	70,9
Vastrentende waarden	107,9	81,9
Overig	3,1	4,9
Totaal	225,4	175,4

De mutaties in de portefeuilles vastgoed, aandelen en vastrentende waarden zijn als volgt:

	Vastgoed	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
2024				
Balanswaarde begin van het jaar	17,7	70,9	81,9	170,5
Aankopen	4,0	25,3	28,7	58,0
Verkopen	-1,9	-20,9	-6,9	-29,7
Waardeveranderingen	1,7	17,6	4,2	23,5
Balanswaarde eind van het jaar	21,5	92,9	107,9	222,3
2023				
Balanswaarde begin van het jaar	13,6	56,6	63,4	133,6
Aankopen	17,6	9,7	18,6	45,9
Verkopen	-14,8	-4,7	-5,9	-25,4
Waardeveranderingen	1,3	9,3	5,8	16,4
Balanswaarde eind van het jaar	17,7	70,9	81,9	170,5

3 Deelnemingen

Onder deelnemingen is opgenomen het 33,3% belang in Blue Sky Group Holding B.V. De vennootschap is statutair gevestigd in Amstelveen.

	2024	2023
Blue Sky Group Holding B.V.	7,9	7,1
Totaal	7,9	7,1

De mutaties zijn als volgt:

	2024	2023
Balanswaarde begin van het jaar	7,1	8,4
Uitkering Eagle Fund Beheer B.V.	-	-1,5
Resultaat	0,8	0,2
Balanswaarde eind van het jaar	7,9	7,1

In 2023 heeft Eagle Fund Beheer B.V. een bedrag van EUR 1,5 miljoen uitgekeerd vooruitlopend op de liquidatie die in 2024 is geëffectueerd.

4 Vorderingen en overlopende activa

	2024	2023
Werkgever	3,7	6,4
Gegeven onderpand	1,7	18,6
Bronbelastingen	-	3,5
Overige vorderingen en overlopende activa pensioenen	0,3	0,7
Totaal	5,7	29,2

De vorderingen hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

5 Liquide middelen

Liquide middelen worden onderscheiden van banktegoeden die het karakter hebben van beleggingen of direct beschikbaar zijn om te worden belegd. Deze posten zijn begrepen in vastrentende waarden.

	2024	2023
Banktegoeden in rekening-courant	5,1	4,2
Totaal	5,1	4,2

Het pensioenfonds heeft een ongebruikte kredietfaciliteit van EUR 150,0 miljoen (2023: EUR 150,0 miljoen) die ter vrije beschikking staat aan het fonds.

Passiva

6 Stichtingskapitaal en reserves

	Bestemmings- reserve	Overige reserves	Totaal
2024			
Stand begin van het jaar	44,2	3.796,3	3.840,5
Resultaat	-1,6	-73,1	-74,7
Stand eind van het jaar	42,6	3.723,2	3.765,8
2023			
Stand begin van het jaar	41,4	3.856,8	3.898,2
Resultaat	2,8	-60,5	-57,7
Stand eind van het jaar	44,2	3.796,3	3.840,5

Het stichtingskapitaal bedraagt (ongewijzigd) EUR 45,38 en is gestort bij oprichting.

De mutaties in de bestemmingsreserves zijn als volgt:

	Toeslag- depot	Kosten- egaliserie- reserve	Egalisatie- reserve netto- pensioen	Totaal
2024				
Stand begin van het jaar	44,2	-	-	44,2
Resultaat	-1,7	-	0,1	-1,6
Stand eind van het jaar	42,5	-	0,1	42,6
2023				
Stand begin van het jaar	41,4	-	-	41,4
Resultaat	2,8	-	-	2,8
Stand eind van het jaar	44,2	-	-	44,2

Van het resultaat over 2024 (EUR 74,7 miljoen negatief) is EUR 1,7 miljoen onttrokken aan het toeslagdepot, EUR 0,0 miljoen onttrokken aan de kostenegaliseriereserve, EUR 0,1 miljoen toegevoegd aan de egaliseriereserve netto pensioen en EUR 73,1 miljoen ten laste gebracht van de overige reserves.

Rendementen die worden behaald uit de beleggingen van het toeslagdepot komen ten bate dan wel ten laste van deze bestemde reserve. Ultimo verslagjaar is hiervoor EUR 1,7 miljoen onttrokken (2023: EUR 2,8 miljoen toegevoegd) aan deze reserve.

De kostenegalisatiereserve is bestemd voor het egaliseren van lasten die vanaf 1 januari 2018 kunnen ontstaan als gevolg van verhogingen van de voorziening ter dekking van toekomstige uitvoeringskosten. Een eventueel positief saldo op administratie- en toekomstige uitvoeringskosten wordt gedoteerd. De reserve is gemaximeerd. Eind 2024 bedraagt het maximum EUR 32,3 miljoen (2023: EUR 31,2 miljoen). Bij herijking van de voorziening ter dekking van toekomstige uitvoeringskosten valt een verlaging van deze voorziening als gevolg van een daling van de verwachte kosten, rekening houdend met wettelijke vereisten, normaliter toe aan deze reserve. De vrijval van de herijking van de kostenvoorziening ultimo 2024, ter hoogte van EUR 1,3 miljoen, is toegevoegd aan de overige reserves in verband met de (eerdere) verhoging van de kostenvoorziening voortvloeiend uit de herijking van de kostenvoorziening in 2022.

Het overlijdensrisico met betrekking tot de netto pensioenregeling wordt intern herverzekerd bij de basispensioenregeling. De risicopremie voor de financiering van het nabestaandenpensioen en wezenpensioen wordt vanuit de resultaatbestemming toegevoegd aan de overige reserves. Bij overlijden van een deelnemer wordt de benodigde voorziening voor het nabestaandenpensioen en wezenpensioen vastgesteld, verhoogd met een opslag voor het vereist eigen vermogen. Dit bedrag wordt vanuit de resultaatbestemming ten laste van overige reserves gebracht en toegevoegd aan de algemene reserve voor de netto pensioenregeling. De algemene reserve netto pensioen geeft op deze wijze mede het effect van het cumulatieve resultaat op de risicoverzekering van de netto pensioenregeling op de vermogensbuffer voor de basispensioenregeling weer. De risicopremie wordt zodanig vastgesteld dat dit effect op langere termijn nihil is.

Daarnaast wordt een egalisatiereserve netto pensioen gevormd. Vanaf 1 januari 2018 wordt bij overlijden van de deelnemer het vrijvallende kapitaal eerst aangewend om het verzekerde nettonabestaandenpensioen en wezenpensioen uit de risicoverzekering aan te vullen tot het fiscaal maximum. Als er dan nog een kapitaal resteert dan wordt dit aan de egalisatiereserve netto pensioen toegevoegd. Daarnaast wordt aan deze reserve jaarlijks toegevoegd de vrijval van de voorziening voor ingegaan netto pensioen als gevolg van overlijden van de nabestaande en/of wees. Aan de egalisatiereserve worden onttrokken de voorziening benodigd voor toekenning van wezenpensioen voor de deelnemer van wie geen nabestaande is aangemeld bij het pensioenfonds, inclusief het daarvoor benodigde vereiste eigen vermogen, en de toevoeging aan de voorziening voor ingegaan netto pensioenen in verband met het langlevensrisico. Het saldo van de egalisatiereserve netto pensioen kan negatief worden. Dit betekent dat sprake is van herverzekering bij de basispensioenregeling. Het bestuur besluit over aanwending van een positief saldo van de reserve. Het saldo van de egalisatiereserve netto pensioen bedraagt EUR 0,1 miljoen positief (2023: EUR 0,1 miljoen positief).

Indien wettelijk toegestaan kan het pensioenfonds in overleg met de arbeidsvoorwaardelijke partijen uit het eigen vermogen (overige reserves) de pensioenen verhogen ter compensatie van maatregelen die zijn bedoeld om de gevolgen van de vergrijzing op te vangen, waaronder mede een eventuele aantasting van de AOW. Na aanwending van het eigen vermogen voor dit specifieke doel zal het hiervoor bedoelde maximaal beschikbare bedrag met een gelijk bedrag worden verminderd en zal het hiervoor genoemde maximale percentage van de voorziening pensioenverplichtingen worden aangepast. Bij samenloop van het recht op AOW-hiaatcompensatie met een AOW-uitkering en verlaagde belasting- en premieheffing, vindt er een verrekening plaats ter grootte van de AOW-hiaatcompensatie. De AOW-datum tot en met 2030 is vastgesteld en leidt jaarlijks bij wettelijke vaststelling van de AOW-datum tot een verrekening.

De voorziening is in 2024 verlaagd met een bedrag van EUR 2,2 miljoen (2023: 1,6 miljoen verlaagd). Dit bedrag wordt toegevoegd aan het maximaal beschikbare bedrag. Het maximale percentage bedraagt vanaf 2024 6,325% (2023: 6,293%).

De vermogenspositie wordt toegelicht in de paragraaf risicobeheer.

7 Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

	2024	2023
Contante waarde nominale pensioenrechten	6.502,5	5.953,1
Ingebouwde inflatiedekking	249,6	263,9
Pensioenuitkeringen basis pensioenregeling	6.752,1	6.217,0
Pensioenuitkeringen netto pensioenregeling	2,2	2,0
Subtotaal	6.754,3	6.219,0
Pensioenuitvoeringskosten (excassokosten)	108,1	102,5
Totaal	6.862,4	6.321,5

De voorziening pensioenverplichtingen is als volgt samengesteld per categorie deelnemers:

	2024	2023
Actieve deelnemers	2.767,3	2.560,5
Arbeidsongeschikte deelnemers		
· Opgebouwde pensioenrechten	118,3	103,9
· Toekomstige premievrije opbouw pensioenrechten	15,3	13,9
Gewezen deelnemers	44,2	53,1
Ingegaan ouderdomspensioen	3.365,1	3.087,2
Ingegaan nabestaandenpensioen	336,9	313,2
Ingegaan wezenpensioen	4,5	4,5
Ingegaan invaliditeitspensioen	102,7	82,7
Subtotaal	6.754,3	6.219,0
Pensioenuitvoeringskosten (excassokosten)	108,1	102,5
Totaal	6.862,4	6.321,5

De voorziening pensioenverplichtingen (exclusief excassokosten) kan als volgt verder worden gespecificeerd per beroepsgroep:

	Aantal	2024 Bedrag	Aantal	2023 Bedrag
Actieve deelnemers				
Vliegers	3.440	2.767,3	3.228	2.560,5
Totaal	3.440	2.767,3	3.228	2.560,5
Arbeidsongeschikte deelnemers				
Vliegers	85	236,3	79	200,5
Totaal	85	236,3	79	200,5
Gewezen deelnemers				
Vliegers	83	40,3	84	47,9
Boordwerktuigkundigen	2	3,9	3	5,2
Totaal	85	44,2	87	53,1
Pensioengerechtigden ouderdomspensioen, nabestaandenpensioen en wezenpensioen				
Vliegers	1.751	3.260,2	1.709	2.967,6
Boordwerktuigkundigen	217	199,4	229	193,8
Pursers	376	245,7	393	242,0
Radiotelegrafisten	20	1,2	24	1,5
Totaal	2.364	3.706,5	2.355	3.404,9

De waarde van de voorziening pensioenverplichtingen naar resterende looptijd is als volgt:

	2024	2023
Korter dan 1 jaar	292,4	267,1
Vanaf 1 jaar tot 5 jaar	1.132,7	1.033,1
Vanaf 5 jaar tot 10 jaar	1.290,4	1.191,7
Vanaf 10 jaar tot 20 jaar	1.972,3	1.832,3
Vanaf 20 jaar tot 30 jaar	1.272,6	1.174,4
Vanaf 30 jaar tot 40 jaar	638,2	587,1
Langer dan 40 jaar	263,8	235,8
Totaal	6.862,4	6.321,5

De mutaties in de voorziening pensioenverplichtingen zijn als volgt:

	2024	2023
Stand begin van het jaar	6.321,5	5.784,7
Pensioenopbouw actieve deelnemers	80,5	73,8
Opslag pensioenuitvoeringskosten	2,9	2,7
Inkomende waardeoverdrachten	7,7	1,0
Uitgaande waardeoverdrachten	-	-
Rentetoevoeging	215,0	186,2
Wijziging rekenrente	101,8	208,1
Indexering	464,6	353,2
Vrijval ingebouwde inflatiedekking	-48,2	-47,1
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-254,8	-239,1
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-2,9	-2,8
Wijziging actuariële grondslagen	-25,3	13,4
Actuariële resultaten	1,8	-11,0
Overige mutaties	-2,2	-1,6
Stand eind van het jaar	6.862,4	6.321,5

De uitgaande waardeoverdrachten bedragen nihil (2023: nihil).

Uit de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo 2024 kan voor het pensioenfonds een gemiddelde afgeleide rekenrente van 2,2% worden afgeleid. Ultimo 2023 was de afgeleide rekenrente 2,4%.

8 Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers heeft betrekking op de beschikbare-premieregeling als onderdeel van de netto pensioenregeling.

	2024	2023
Pensioenverplichtingen opbouwfase	202,3	158,1
Pensioenverplichtingen uitkeringsfase	23,1	17,3
Totaal	225,4	175,4

Het aantal actieve deelnemers aan de netto pensioenregeling is 1.972 (2023: 1.843). Het aantal gewezen deelnemers is 378 (2023: 434). Het aantal pensioengerechtigden is 210 (2023: 177).

De mutaties in de voorziening pensioenverplichtingen zijn als volgt:

	2024	2023
Stand begin van het jaar	175,4	136,0
Inleg premies	28,8	24,6
Uitgaande waardeoverdrachten	-0,3	-0,5
Beleggingsresultaat	22,7	16,0
Pensioenuitkeringen	-1,6	-0,7
Overige mutaties	0,4	-
Stand eind van het jaar	225,4	175,4

9 Schulden en overlopende passiva

	2024	2023
Waardeoverdrachten	-	0,1
Pensioenuitkeringen	0,6	0,5
Belastingen en premies sociale verzekeringen	7,6	7,1
Overige schulden en overlopende passiva - pensioenen	1,2	1,4
Ontvangen onderpand	130,0	-
Repurchase agreements	86,1	93,3
Overige schulden en overlopende passiva - beleggingen	0,3	2,0
Totaal	225,8	104,4

De schulden hebben een resterende looptijd korter dan een jaar.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Niet in de balans opgenomen activa

Sinds 1 januari 2017 brengt Blue Sky Group btw in rekening over verschillende uitbestede diensten. Het pensioenfonds is in 2017 een bezwaar- beroepsprocedure gestart tegen de btw die over uitvoeringskosten in rekening wordt gebracht. Het geschil is op 11 april 2022 in eerste aanleg door de Rechtbank afgewezen. Het pensioenfonds heeft de procedure in hoger beroep voortgezet. Daarnaast heeft Blue Sky Group in 2022 een bezwaarprocedure bij de Belastingdienst gestart om een btw-vrijstelling toe te mogen passen op de dienstverlening aan het pensioenfonds.

De uit de bezwaarprocedure voortvloeiende, niet in de balans opgenomen, vordering omzetbelasting bedraagt EUR 4,7 miljoen (2023: EUR 3,6 miljoen).

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Het pensioenfonds heeft een overeenkomst voor onbepaalde tijd betreffende pensioenuitvoering afgesloten. De overeenkomst kan worden beëindigd met inachtneming van een opzegtermijn van zes maanden. De verplichting voor het komende jaar bedraagt EUR 4,4 miljoen (2024: EUR 4,0 miljoen).

Investerings- en stortingsverplichtingen

	2024	2023
Vastgoed	18,5	69,3
Private equity	102,1	117,9
Vastrentende waarden	4,2	-
Totaal	124,8	187,2

Risicobeheer

(bedragen in miljoenen euro's)

In het bestuursverslag worden de belangrijke risico's die het pensioenfonds loopt besproken en wordt ingegaan op het beleid dat wordt gevoerd om deze risico's te beheersen. In deze paragraaf van de jaarrekening worden voornamelijk de financiële risico's beschreven en gekwantificeerd.

De totale beleggingsportefeuille op basis van doorkijk bedraagt EUR 10.621,1 miljoen (2023: EUR 10.153,1 miljoen) en is volgt samengesteld.

	2024	2023
Vastgoed	1.703,4	1.966,3
Aandelen	2.613,4	2.941,3
Vastrentende waarden	6.355,1	5.207,1
Derivaten activa	504,3	413,6
Derivaten passiva	-286,9	-185,5
Overige	-54,0	-116,9
Totaal exclusief vorderingen en schulden	10.835,3	10.225,9
Vorderingen	1,8	23,7
Schulden	-216,0	-96,5
Totaal	10.621,1	10.153,1

Het belangrijkste risico van het pensioenfonds is het solvabiliteitsrisico. Dit is het risico dat het fonds op lange termijn de pensioenverplichtingen niet kan nakomen. De solvabiliteit wordt gemeten aan de hand van het verschil tussen het aanwezig eigen vermogen en het vereist eigen vermogen. Daarnaast wordt de dekkingsgraad als solvabiliteitsratio gehanteerd.

Het vereist eigen vermogen wordt in beginsel berekend op basis van een scenarioanalyse zoals gebruikt in de standaardmethode voor de solvabiliteitstoets van DNB. Het standaardmodel is aangevuld met een intern model voor financiële instrumenten die niet goed passen in het standaardmodel.

Vereiste buffers	2024	2023
· Rentemismatchrisico	44,3	251,5
· Vastgoedrisico en aandelenrisico	839,9	990,0
· Valutarisico	171,2	175,2
· Commodityrisico	-	-
· Kredietrisico	437,9	341,4
· Verzekeringstechnisch risico	259,8	241,2
· Liquiditeitsrisico	-	-
· Concentratierisico	-	-
· Operationeel risico	-	-
· Actief risico	17,5	18,2
Totaal	1.770,6	2.017,5
Diversificatie van risico's	-602,7	-655,5
Totaal vereist eigen vermogen	1.167,9	1.362,0
Aanwezig eigen vermogen	3.723,2	3.796,3
Surplus	2.555,3	2.434,3

Het aanwezig eigen vermogen ten behoeve van de solvabiliteitstoets van DNB is als volgt berekend:

	2024	2023
Totaal stichtingskapitaal en reserves	3.765,8	3.840,5
Af: bestemmingsreserve toeslagdepot en kostenegalisatiereserve	-42,6	-44,2
Aanwezig eigen vermogen FTK	3.723,2	3.796,3

Het vereist eigen vermogen van EUR 1.167,9 miljoen (2023: EUR 1.362,0 miljoen) is gebaseerd op de strategische beleggingsportefeuille ultimo verslagjaar (zonder doorkijk). De hiermee overeenkomende nominale dekkingsgraad bedraagt 116,5% (2023: 121,0%). De actuele nominale dekkingsgraad bedraagt 152,5% (2023: 158,4%). De nominale dekkingsgraad is de verhouding tussen de nettoactiva en de totale pensioenverplichtingen (risico pensioenfonds en risico deelnemers).

Het vereist eigen vermogen, berekend op basis van de feitelijke beleggingsportefeuille, bedraagt EUR 1.194,2 miljoen (2023: EUR 1.357,8 miljoen). De hiermee overeenkomende dekkingsgraad bedraagt 116,8% (2023: 120,9%). Het surplus op basis van de feitelijke portefeuille bedraagt EUR 2.529,0 miljoen (2023: EUR 2.438,5 miljoen).

Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt EUR 295,4 miljoen (2023: EUR 271,7 miljoen). Dit komt overeen met een nominale dekkingsgraad van 104,2% (2023: 104,2%).

De beleidsdekkingsgraad bedraagt 161,5% (2023: 169,4%). De beleidsdekkingsgraad is de (voortschrijdend) gemiddelde nominale dekkingsgraad van de laatste 12 maanden.

De beleidsdekkingsgraad is bepalend voor:

- de toetsing aan het (strategisch) vereist eigen vermogen;

- het toepassen van eventuele kortingen;
- het indexeringsbeleid.

Op basis van de toetsing van de beleidsdekkingsgraad aan de met het (strategisch) vereist vermogen overeenkomende dekkingsgraad wordt vastgesteld of het pensioenfonds in een tekortsituatie verkeert en een herstelplan moet indienen bij DNB. Het pensioenfonds heeft per eind 2024 geen reservetekort.

De beleidsdekkingsgraad is 45,0%-punt hoger (2023: 48,4%-punt hoger) dan de met het (strategisch) vereist vermogen overeenkomende dekkingsgraad.

Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden de pensioenverplichtingen contant gemaakt tegen de reële rente. De reële rente wordt berekend door de nominale rente te verminderen met de geschatte inflatiecomponent. De als basis voor de reële rentecurve gehanteerde nominale rentecurve is daarmee gelijk aan de rentetermijnstructuur DNB. De geschatte inflatiecomponent (break-even inflatie) wordt herleid uit de Europese inflatieswapcurve. De geschatte inflatiecomponent wordt verhoogd met een verondersteld verschil tussen looninflatie en prijsinflatie van 0,4 procentpunt (2023: 0,4 procentpunt).

De reële dekkingsgraad bedraagt 104,4% (2023: 104,6%) en is gebaseerd op een afgeleide reële rekenrente van (negatief) 0,4% (2023: negatief 0,5%).

De ontwikkeling van de reële dekkingsgraad kan als volgt worden geanalyseerd:

	2024	2023
Reële dekkingsgraad begin van het jaar	104,6%	103,7%
Premies	-1,0%	-1,0%
Pensioenuitkeringen	0,1%	0,1%
Indexering pensioenrechten	-5,3%	-1,2%
Wijziging rekenrente rentedeel	-2,3%	-2,3%
Wijziging rekenrente inflatiedeel	6,1%	3,0%
Resultaat beleggingen en verplichtingen	2,6%	3,2%
Wijziging actuariële grondslagen	0,6%	-0,5%
Overige oorzaken	-1,0%	-0,4%
Reële dekkingsgraad eind van het jaar	104,4%	104,6%

De reële dekkingsgraad geeft een indicatie van het vermogen van het pensioenfonds om in de toekomst de pensioenuitkeringen te verhogen (indexeren) ter compensatie van de inflatie.

De wettelijke reële dekkingsgraad van het pensioenfonds bedraagt 128,9% (2023: 134,5%). De wettelijke reële dekkingsgraad zoals bedoeld in artikel 133b Pensioenwet is gelijk aan de actuele beleidsdekkingsgraad gedeeld door de beleidsdekkingsgraad die ingevolge artikel 137 lid 2b Pensioenwet is vereist voor voorwaardelijke toeslagverlening (indexering) ter hoogte van de minimale verwachtingswaarde voor de groeivoet van het prijsindexcijfer, bedoeld in artikel 23a lid 1a en lid 2 Besluit financieel toetsingskader (FTK) pensioenfondsen. De aldus gedefinieerde wettelijke reële dekkingsgraad komt 24,5%-punt (2023: 29,9%-punt) hoger uit dan de hiervoor vermelde zuivere reële dekkingsgraad.

Het solvabiliteitsrisico wordt hierna toegelicht aan de hand van de in de solvabiliteitstoets van DNB onderkende risico's. Met uitzondering van het operationele risico, worden deze risico's aangemerkt als financiële risico's.

Rentemismatchrisico

Rentemismatchrisico is het verschil in rentegevoeligheid tussen de portefeuille vastrentende waarden (voornamelijk obligaties) en de pensioenverplichtingen. De rentegevoeligheid van de verplichtingen is als gevolg van de langere looptijden hoger dan die van de portefeuille obligaties. Een daling van de marktrente leidt tot een stijging van de waarde van de pensioenverplichtingen, die slechts voor een deel wordt gecompenseerd door een stijging van de waarde van de portefeuille obligaties.

Door afdekking van het rentemismatchrisico is de vermogenspositie van het pensioenfonds minder gevoelig voor de ontwikkeling van de marktrente. Het rentemismatchrisico wordt voor een deel beperkt door belegging in obligaties met een relatief lange rentevaste periode. Het rentemismatchrisico wordt verder afgedekt door middel van interest rate swaps en inflatieswaps.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten aan de hand van de modified duration. Dit is de met de contante waarde van rente en aflossing gewogen gemiddelde looptijd in jaren. De duration mismatch is het verschil tussen de duration van de pensioenverplichtingen en de naar omvang (ten opzichte van de pensioenverplichtingen) gewogen duration van de vastrentende waarden.

De modified duration van de portefeuille vastrentende waarden, de portefeuille interest rate swaps en inflatieswaps, de pensioenverplichtingen en de duration mismatch zijn als volgt:

	2024	2023
Vastrentende waarden (op basis van marktrente)	12	12
Interest rate swaps (op basis van marktrente)	17	16
Inflatie swaps (op basis van marktrente)	18	18
Vastrentende waarden incl. derivaten (op basis van marktrente)	19	14
Pensioenverplichtingen (op basis van rentetermijnstructuur DNB)	15	15
Renteafdekking	111%	70%
Mismatch bij renteschok van 0,01%	-2	5
Mismatch bij renteschok van 1,0%	-2	6

Bij de berekening van de modified duration van de vastrentende waarden worden high yield bonds, emerging market debts en leveraged loans buiten beschouwing gelaten.

De hoogte van de afdekking bedraagt ultimo 2024 ongeveer 111% (2023: ongeveer 70%). Bij hantering van de marktrente voor zowel de obligaties, interest rate swaps als de pensioenverplichtingen bedraagt de hoogte van de afdekking ultimo 2024 ongeveer 111% (2023: ongeveer 70%).

Als de marktrente met 1,0 procentpunt stijgt, daalt de waarde van de vastrentende waarden ongeveer met de modified duration als percentage. Een stijging van de marktrente met 1,0 procentpunt resulteert in een stijging van de gemiddelde rekenrente (rentetermijnstructuur DNB) ten behoeve van de bepaling van de pensioenverplichtingen met ongeveer 1,0 procentpunt. Daardoor daalt de waarde van de pensioenverplichtingen met ongeveer 1,0 maal de modified duration als percentage.

Een daling van de marktrente met 1,0 procentpunt resulteert in een daling van de gemiddelde rekenrente ten behoeve van de bepaling van de pensioenverplichtingen met eveneens ongeveer 1,0 procentpunt. Daardoor stijgt de waarde van de voorziening pensioenverplichtingen met ongeveer 1,0 maal de modified duration als percentage.

Bij een rentestijging daalt de waarde van de beleggingen minder dan de waarde van de voorziening pensioenverplichtingen, waardoor de dekkingsgraad verbetert. Bij een rentedaling stijgt de waarde van de beleggingen minder dan de waarde van de pensioenverplichtingen, waardoor de dekkingsgraad verslechtert.

Effect op de nominale dekkingsgraad	2024	2023
Daling marktrente met 1,0%	-7%	-14%
Stijging marktrente met 1,0%	7%	15%
Daling rekenrente (rentetermijnstructuur van DNB) met 1,0%	-7%	-14%
Stijging rekenrente (rentetermijnstructuur van DNB) met 1,0%	7%	14%

Hiervoor is ervan uitgegaan dat de marktrente voor alle looptijden in gelijke mate stijgt of daalt. Er kan echter sprake zijn van verschillen in de rentebeweging voor verschillende looptijden. De lange rente kan bijvoorbeeld sterker stijgen of dalen dan de korte rente. Veranderingen in de rentecurve worden niet gemeten aan de hand van de modified duration, maar hebben wel invloed op de rentemismatch.

Vastgoedrisico en aandelenrisico

Vastgoedrisico is het risico dat de waarde van vastgoed en vastgoedaandelen verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Informatie over de spreiding van de portefeuille naar sector en regio is opgenomen in de toelichting op de balanspost vastgoed. De portefeuille vastgoed maakt ongeveer 16% (2023: ongeveer 19%) uit van de totale beleggingen.

In de solvabiliteitstoets van DNB wordt uitgegaan van een waardeschok van beursgenoteerd vastgoed van 30% en niet-beursgenoteerd vastgoed gecorrigeerd voor leverage van 20%. Een hiermee overeenkomende waardedaling van de totale vastgoedbeleggingen resulteert in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 5 procentpunten (2023: ongeveer 7 procentpunten). Een hiermee overeenkomende waardestijging van deze beleggingen daarentegen resulteert in een verbetering van de dekkingsgraad met ongeveer 5 procentpunten (2023: ongeveer 7 procentpunten).

Aandelenrisico is het risico dat de waarde van aandelen verandert als gevolg van veranderingen in de desbetreffende marktprijzen. Informatie over de spreiding van de portefeuille naar sector en regio is opgenomen in de toelichting op de balanspost aandelen. De aandelenportefeuille maakt ongeveer 24% (2023: ongeveer 29%) uit van de totale beleggingsportefeuille.

In de solvabiliteitstoets van DNB wordt uitgegaan van een waardeschok van beursgenoteerde aandelen ontwikkelde markten van 30%, beursgenoteerde aandelen opkomende markten van 40% en niet- beursgenoteerde aandelen (private equity) van eveneens 40%. Een hiermee overeenkomende waardedaling van de totale portefeuille aandelen resulteert in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 12 procentpunten (2023: ongeveer 13 procentpunten). Een hiermee overeenkomende waardestijging van de aandelenportefeuille resulteert in een verbetering van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 12 procentpunten (2023: ongeveer 13 procentpunten).

De samenstelling van de (onderliggende) portefeuille vastgoed per sector is als volgt:

	2024	2023
Kantoren	300,7	326,6
Participaties in vastgoedmaatschappijen	150,0	358,8
Winkels	194,1	195,5
Woningen	425,5	372,2
Overige	633,1	713,2
Totaal	1.703,4	1.966,3

De samenstelling van de vastgoedportefeuille naar regio is als volgt:

	2024	2023
Azie ex Japan	2,7	3,6
Europa EU	1.566,5	1.634,1
Europa niet-EU	4,7	18,5
Midden- en Zuid-Amerika	0,4	1,2
Noord-Amerika	89,1	223,3
Overig	4,1	3,0
Pacific	35,9	82,6
Totaal	1.703,4	1.966,3

De aandelenportefeuille kan als volgt worden gespecificeerd per sector:

	2024	2023
Basismaterialen	50,0	82,2
Communicatie diensten	160,0	199,8
Cyclische consumptiegoederen	221,0	263,3
Defensieve consumptiegoederen	221,4	194,8
Energie	38,5	70,7
Financiële dienstverlening	375,8	429,4
Gezondheidszorg	225,8	314,2
Industrie	222,8	245,3
Nutsbedrijven	43,0	76,2
Overig	481,9	498,2
Technologie	573,2	567,2
Totaal	2.613,4	2.941,3

De samenstelling van de aandelenportefeuille naar regio is als volgt:

	2024	2023
Azie ex Japan	328,8	361,1
Europa EU	247,7	287,0
Europa niet-EU	135,6	188,8
Midden- en Zuid-Amerika	42,9	52,8
Noord-Amerika	1.667,7	1.776,6
Overig	43,9	46,7
Pacific	146,8	228,3
Totaal	2.613,4	2.941,3

Valutarisico

Valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen verandert als gevolg van veranderingen in valutakoersen. De valutaverdeling van de beleggingen in vastgoed, aandelen en vastrentende waarden (uitgedrukt in euro's) vóór en na afdekking van het valutarisico is als volgt:

	Vast- goed	Aan- delen	Vast- rentende waarden	Overig*	Totaal	Valuta- afdekking	Netto positie
2024							
Euro	663,8	186,1	5.096,9	275,7	6.222,5	3.123,7	9.346,2
Amerikaanse dollar	590,9	1.690,0	1.293,3	17,4	3.591,6	-2.948,3	643,3
Canadese dollar	1,4	58,9	-	0,3	60,6	-	60,6
Australische dollar	153,6	21,6	-6,0	-0,4	168,8	-127,1	41,7
Japanse yen	126,5	102,2	-27,8	2,1	203,0	-150,5	52,5
Britse pond	40,3	82,2	22,3	0,1	144,9	-30,8	114,1
Zwitserse frank	0,8	45,1	-	0,2	46,1	-	46,1
Zweedse kroon	16,2	14,3	-	-	30,5	-	30,5
Overige valuta's	109,9	413,0	-23,6	7,4	506,7	-6,4	500,3
Totaal	1.703,4	2.613,4	6.355,1	302,8	10.974,7	-139,4	10.835,3
2023							
Euro	708,0	221,4	3.881,4	99,2	4.910,0	3.440,4	8.350,4
Amerikaanse dollar	740,9	1.784,7	1.349,4	-1,1	3.873,9	-3.031,0	842,9
Canadese dollar	7,7	77,8	-	0,1	85,6	-	85,6
Australische dollar	163,8	38,0	-7,7	0,8	194,9	-147,8	47,1
Japanse yen	143,5	153,3	-28,4	1,4	269,8	-203,4	66,4
Britse pond	56,0	95,6	35,2	-0,8	186,0	-40,6	145,4
Zwitserse frank	4,5	62,9	-	0,1	67,5	-	67,5
Zweedse kroon	20,9	19,6	-	-	40,5	-	40,5
Overige valuta's	121,0	488,0	-22,8	2,0	588,2	-8,1	580,1
Totaal	1.966,3	2.941,3	5.207,1	101,7	10.216,4	9,5	10.225,9

*Kolom Overig is inclusief de interest rate swaps, inflation swaps en equity derivaten.

In de solvabiliteitstoets van DNB wordt uitgegaan van een waardeschok van de na afdekking resterende positie in vreemde valuta's van ontwikkelde markten ten opzichte van de euro van 20%. De positie in vreemde valuta's van opkomende markten wordt geschokt met 35%. Hiermee overeenkomende dalingen van de valutakoersen ten opzichte van de euro resulteren in een daling van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 5 procentpunten (2023: ongeveer 6 procentpunten). Hiermee overeenkomende stijgingen van de valutakoersen resulteren in een verbetering van de nominale dekkingsgraad met ongeveer 5 procentpunten (2023: ongeveer 6 procentpunten).

Commodityrisico

Commodityrisico is het risico dat de waarde van commoditybeleggingen verandert als gevolg van veranderingen in de marktprijzen van desbetreffende (onderliggende) grondstoffen. Het fonds belegt niet in commodities of commodityderivaten, zodat geen sprake is van commodityrisico.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico dat tegenpartijen hun contractuele verplichtingen aan het pensioenfonds of de beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds participeert niet nakomen. De portefeuille vastrentende waarden op basis van doorkijk is in onderstaande tabellen uitgesplitst naar kredietwaardigheid, regio en resterende looptijd.

Ongeveer 32% (2023: ongeveer 26%) van de totale portefeuille heeft de hoogste rating AAA en ongeveer 36% (2023: ongeveer 27%) van de portefeuille heeft de AA-rating. In de toelichting op de derivatenposities is informatie over de daarvoor verkregen zekerheden vermeld.

De kredietwaardigheid van de portefeuille kan als volgt worden weergegeven:

	2024	2023
AAA-rating	1.917,9	1.311,6
AA-rating	2.316,9	1.396,3
A-rating	297,2	166,5
BBB-rating	483,8	447,3
Lagere rating dan BBB	860,1	793,6
Geen rating	10,1	18,6
Niet gespecificeerd	469,1	1.073,2
Totaal	6.355,1	5.207,1

De onderliggende hypothecaire leningen hebben geen officiële rating. In woninghypotheken wordt belegd door middel van participaties in een drietal beleggingsfondsen. Deze beleggingsfondsen hebben evenmin een officiële rating. Op basis van een intern model van de beheerders van de beleggingsfondsen is de indicatieve rating AA en AAA met een waarde van respectievelijk EUR 771,4 miljoen (2023: 739,4 miljoen) en EUR 513,3 miljoen (2023: 468,1 miljoen).

De verdeling van de portefeuille vastrentende waarden naar regio is als volgt samengesteld:

	2024	2023
Azie ex Japan	128,1	140,7
Europa EU	4.890,9	3.813,8
Europa niet-EU	196,7	150,5
Midden- en Zuid-Amerika	369,0	321,4
Noord-Amerika	628,5	669,4
Overig	136,3	117,0
Pacific	5,6	-5,7
Totaal	6.355,1	5.207,1

De resterende looptijd van de portefeuille vastrentende waarde is als volgt samengesteld::

	2024	2023
Resterende looptijd <1 jaar	944,4	803,9
Resterende looptijd 1 < > 5 jaar	1.045,4	739,1
Resterende looptijd 5 < > 10 jaar	1.189,8	955,2
Resterende looptijd 10 < > 20 jaar	1.602,2	1.379,0
Resterende looptijd > 20 jaar	1.573,3	1.329,9
Totaal	6.355,1	5.207,1

Verzekeringstechnisch risico

Het belangrijkste verzekeringstechnisch risico is het langlevenrisico. Dit is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld bij de vaststelling van de premie en de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen. Door toepassing van de AG-prognosetafels 2024 met correcties voor ervaringssterfte wordt rekening gehouden met een toekomstige verbetering van de levensverwachting. Dit neemt niet weg dat een grote mate van onzekerheid bestaat met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van de levensverwachting.

Een ander verzekeringstechnisch risico is het kortlevenrisico. Dit is het risico dat (gewezen) deelnemers en/of pensioengerechtigden eerder overlijden dan gemiddeld verondersteld bij de vaststelling van de risicopremie en de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen. Dit is met andere woorden het risico dat de hiervoor ontvangen risicopremie en de hiervoor opgenomen technische voorziening onvoldoende zijn om de toekomstige uitkeringen nabestaandenpensioen en wezenpensioen te dekken. De hiervoor in de premie begrepen risicopremie en de hiervoor gevormde technische voorziening worden vastgesteld op basis van de actuele AG prognosetafels met correcties voor ervaringssterfte.

Ten slotte wordt het arbeidsongeschiktheidsrisico onderscheiden. Dit is het risico dat meer deelnemers arbeidsongeschikt worden dan gemiddeld verondersteld bij de vaststelling van de risicopremie voor arbeidsongeschiktheid, met andere woorden dat de toekomstige premievrije pensioenopbouw en het toekomstige invaliditeitspensioen hoger zijn dan de hiervoor ontvangen risicopremie.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat onvoldoende liquide middelen beschikbaar zijn om op korte termijn aan de verplichtingen (voornamelijk de pensioenuitkeringen) te kunnen voldoen. Dit risico is onder normale omstandigheden nagenoeg afwezig, omdat de pensioenuitkeringen voor een belangrijk deel kunnen worden voldaan uit de ontvangen premies en directe beleggingsresultaten en bovendien verreweg het grootste deel van de beleggingsportefeuille bestaat uit liquide vermogenstitels. Dit neemt niet weg dat ingenomen derivatenposities kunnen leiden tot de contractuele verplichting tot bijstorting.

Feitelijk is het liquiditeitsrisico geen onderdeel van het solvabiliteitsrisico, namelijk het risico dat het pensioenfonds op lange termijn de pensioenverplichtingen niet kan nakomen. Wel is het zo dat een gedwongen verkoop op korte termijn van illiquide beleggingen veelal een ongunstige prijs tot gevolg heeft, waardoor op de verkoop verlies wordt geleden.

Het totaal van de illiquide beleggingen maakt ongeveer 30% (2023: ongeveer 31%) uit van de totale portefeuille beleggingen. Het liquiditeitsrisico wordt overeenkomstig het standaardmodel van DNB op nihil gesteld.

Concentratierisico

Concentratierisico kan optreden als een goede spreiding van beleggingen of pensioenverplichtingen ontbreekt. In het standaardmodel van DNB voor de bepaling van het vereist eigen vermogen is het concentratierisico gelijkgesteld aan nihil. Het pensioenfonds voldoet aan deze veronderstelling van een voldoende gediversifieerde beleggingsportefeuille en een voldoende evenwichtige demografische opbouw van de populatie. In de toelichting op de balanspost vastrentende waarden zijn de posten die meer dan 5% uitmaken van de totale portefeuille vermeld. Franse en Duitse staatsleningen en twee hypothekenfondsen maken gezamenlijk ongeveer 53% (2023: ongeveer 60%) uit van de totale portefeuille vastrentende waarden. De actiefpost derivaten komt overeen met ongeveer 8% (2023: ongeveer 8%) van de marktwaarde van de obligatieportefeuille. Voor de derivatenposities zijn in het algemeen voldoende zekerheden verkregen. Het concentratierisico wordt overeenkomstig het standaardmodel van DNB op nihil gesteld.

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico dat optreedt bij de uitvoering van de activiteiten als gevolg van niet afdoende of falende processen, menselijk gedrag en systemen bij de uitvoeringsorganisaties of als gevolg van externe gebeurtenissen. Het pensioenfonds besteedt de operationele activiteiten grotendeels uit aan Blue Sky Group Pension Management B.V., Blue Sky Group Asset Management B.V. en Blue Sky Group Fund Management B.V. zodat het operationele risico voornamelijk bestaat uit het risico dat de met Blue Sky Group gemaakte afspraken niet worden nagekomen. Over de beheersing van de processen wordt verantwoording afgelegd, waarbij jaarlijks een ISAE 3402 type II-rapportage wordt overgelegd. Op grond van de Pensioenwet mag het operationeel risico in de solvabiliteitsstoets van DNB op nihil worden gesteld, mits geen sprake is van een verhoogd risico. De transitie naar de Wtp brengt operationele risico's met zich mee, waaronder aanpassingen in pensioenadministratie en datakwaliteit. Samen met Blue Sky Group, hebben wij afdoende beheersmaatregelen geïmplementeerd, waardoor in 2024 (en 2023) aan deze voorwaarde is voldaan.

Actief risico

Actief risico is het risico dat het rendement van een beleggingsportefeuille afwijkt van de voor deze beleggingsportefeuille gehanteerde benchmark. Op basis van een ALM-studie wordt een strategische beleggingsmix bepaald. Ter beoordeling van de relatieve beleggingsresultaten wordt voor de afzonderlijke beleggingscategorieën binnen de totale beleggingsportefeuille een benchmark bepaald, die worden geaggregeerd op portefeuilleniveau. Door middel van zowel actief beheer van de onderscheiden

afzonderlijke beleggingsportefeuilles per assetcategorie (selectie van individuele vermogenstitels) als actief beheer van de totale portefeuille (afwijking van de strategische mix) wordt actief risico aangegaan.

Een belangrijke maatstaf voor het actief risico is de tracking error. Door middel van de tracking error wordt de afwijking van het rendement van een beleggingsportefeuille ten opzichte van een benchmarkportefeuille gemeten. De benchmarkportefeuille dient dus als referentiekader voor de beoordeling van de relatieve beleggingsresultaten. Een hogere tracking error impliceert een hogere mate van actief risico. De tracking error van de totale portefeuille heeft zich gedurende 2024 rond 0,3% bewogen (2023: rond 0,4%), waarmee binnen de hiervoor gestelde limiet van 1,25% (2023: 1,25%) is gebleven. Het actief risico wordt op maandbasis gemonitord en bewaakt. In de solvabiliteitsstoets van DNB wordt alleen rekening gehouden met het actieve risico in de aandelenportefeuille. Het effect hiervan op het vereist eigen vermogen bedraagt 0,0 procentpunt (2023: 0,0 procentpunt).

Naast de in de solvabiliteitsstoets van DNB onderkende risico's wordt nog het indexeringsrisico onderscheiden.

Indexeringsrisico

De indexering heeft een voorwaardelijk karakter. Het bestuur van het pensioenfonds stelt jaarlijks de indexering vast met inachtneming van de financiële positie van het pensioenfonds. Voor de opgebouwde pensioenrechten tot 1 januari 2007 van alle (actieve en gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden tot de leeftijd van 65 jaar geldt echter een onvoorwaardelijke jaarlijkse indexering gelijk aan de verandering van het loonindexcijfer tot maximaal 2,5%.

Indexering van de vanaf 1 januari 2007 opgebouwde pensioenen onder de basispensioenregeling is tot de verandering van het loonindexcijfer onvoorwaardelijk indien en voor zover deze indexering kan worden gefinancierd uit het bedrag van de vrijval van de voorziening pensioenverplichtingen die is bedoeld voor de financiering van de onvoorwaardelijke indexering van opgebouwde pensioenen tot 1 januari 2007 en deze onvoorwaardelijke indexering lager is dan 2,5%.

Indien de verandering van het loonindexcijfer uitkomt boven 2,5%, is voor het meerdere de indexering voorwaardelijk.

Indexeringsrisico is het risico op tegenvallend rendement op de beleggingen, ten opzichte van de ontwikkeling van marktrente, demografische ontwikkelingen en inflatieverwachtingen.

De reële dekkingsgraad geeft aan in welke mate de volledige geïndexeerde kasstromen worden gedekt door het aanwezig fondsvermogen. Deze definitie sluit nog niet aan op de wettelijke reële dekkingsgraad. In de verzamelbrief pensioenonderwerpen van 24 april 2019 van minister Koolmees is aangegeven dat de wettelijke definitie zal worden aangepast. Feitelijke toekenning van toeslagen gebeurt aan de hand van de wettelijke toekomstbestendige inflatieregels. Voor het bepalen van de reële dekkingsgraad worden de pensioenverplichtingen contant gemaakt tegen de reële rente. De reële rente wordt berekend door de nominale rente te verminderen met de geschatte inflatiecomponent. De aldus berekende reële dekkingsgraad bedraagt 104,4% (2023: 104,6).

Toelichting op de rekening van baten en lasten

(bedragen in miljoenen euro's)

Baten en lasten pensioenactiviteiten

10 Premies voor risico pensioenfonds

	2024	2023
Werkgeversdeel	29,8	29,1
Werknemersdeel	76,2	67,5
Reguliere premie basispensioenregeling	106,0	96,6
Extra premie werkgever basispensioenregeling/herijking kostenvoorz.	5,3	4,7
Totaal premie basispensioenregeling	111,3	101,3
Premie netto pensioenregeling	0,4	0,3
Totaal	111,7	101,6

De premie van de basispensioenregeling bedraagt EUR 111,3 miljoen (2023: EUR 101,3 miljoen).

De premie netto pensioenregeling heeft betrekking op de risicoverzekering (het risico van overlijden van de deelnemer vóór de pensioendatum) als onderdeel van de netto pensioenregeling. Dit is een vrijwillige regeling voor deelnemers met een pensioengevend salaris boven het fiscale maximum.

De feitelijke premie, exclusief de premie voor risico deelnemers (inleg beschikbare-premieregeling), bedraagt EUR 111,7 miljoen (2023: EUR 101,6 miljoen).

De kostendekkende premie zoals bedoeld in artikel 128 lid 1 Pensioenwet, exclusief de premie voor risico deelnemers, bedraagt EUR 106,4 miljoen (2023: EUR 96,9 miljoen). De kostendekkende premie is als volgt samengesteld:

	2024	2023
Pensioenopbouw (inclusief excassokosten)	64,4	59,3
Onvoorwaardelijke toekomstige indexering	-	-
Risicopremies overlijden en invaliditeit	19,0	17,2
Opslag voor pensioenuitvoeringskosten (exclusief excassokosten)	5,4	4,1
Solvabiliteitsopslag	17,6	16,3
Voorwaardelijke toekomstige indexering		
Totaal	106,4	96,9

De kostendekkende premie wordt berekend op basis van de door DNB vastgestelde en gepubliceerde rentetermijnstructuur ultimo vorig verslagjaar. De afgeleide gemiddelde marktrente voor de kostendekkende premie bedraagt 2,2% (2023: 2,4%).

De feitelijke premie, inclusief de premie voor risico deelnemers van EUR 28,9 miljoen (2023: EUR 24,7 miljoen), bedraagt EUR 140,6 miljoen (2023: EUR 126,3 miljoen).

11 Premies voor risico deelnemers

De premies voor risico deelnemers hebben betrekking op de beschikbare-premieregeling als onderdeel van de netto pensioenregeling. Dit is een vrijwillige pensioenregeling voor deelnemers met een pensioengevend salaris boven het fiscale maximum.

	2024	2023
Totaal	28,9	24,7

12 Waardeoverdrachten voor risico pensioenfondsen

Hieronder is opgenomen het saldo van inkomende bedragen uit hoofde van overgenomen pensioenverplichtingen en uitgaande bedragen uit hoofde van overgedragen pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen.

	2024	2023
Inkomende waardeoverdrachten	5,1	0,8
Uitgaande waardeoverdrachten	-	-
Saldo	5,1	0,8

13 Waardeoverdrachten voor risico deelnemers

Hieronder is opgenomen het saldo van inkomende bedragen uit hoofde van overgenomen pensioenverplichtingen en uitgaande bedragen uit hoofde van overgedragen pensioenverplichtingen voor risico deelnemers.

	2024	2023
Uitgaande waardeoverdrachten	-0,3	-0,5
Saldo	-0,3	-0,5

14 Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuair berekende nominale waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen. De pensioenopbouw wordt berekend op basis van de rentetermijnstructuur DNB primo verslagjaar.

	2024	2023
Pensioenopbouw actieve deelnemers	-80,5	-73,8
Toekomstige pensioenuitvoeringskosten	-2,9	-2,7
Totaal	-83,4	-76,5

15 Indexering

Onder indexering is opgenomen het verschil tussen de toegekende indexering en de vrijval van de ingebouwde inflatiedekking.

	2024	2023
Indexering pensioenrechten	-464,6	-353,2
Vrijval ingebouwde inflatiedekking	48,2	47,1
Saldo	-416,4	-306,1

Pensioenrechten waarop de maximale onvoorwaardelijke indexering van 2,5% (ingebouwde inflatiedekking) van toepassing is, zijn per 1 januari 2025 verhoogd met 7,4% (1 januari 2024 verhoogd met 6,2%). De overige pensioenrechten zijn per 1 januari 2025 verhoogd met 7,4% (1 januari 2024 verhoogd met 6,2%).

16 Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de rentetermijnstructuur DNB per balansdatum. Aan de voorziening pensioenverplichtingen wordt rente toegevoegd op basis van de éénjaarsrente volgens deze rentetermijnstructuur primo verslagperiode.

	2024	2023
Totaal	-215,0	-186,2

De in het verslagjaar aan de voorziening pensioenverplichtingen toegevoegde rente is gebaseerd op een rekenrente van 3,4% (2023: 3,26%).

17 Wijziging rekenrente

De waarde van de pensioenverplichtingen verandert onder invloed van veranderingen in de rekenrente.

	2024	2023
Totaal	-101,8	-208,1

De afgeleide rekenrente is in 2024 gedaald van 2,4% tot 2,2% en in 2023 gedaald van 2,6% tot 2,4%.

18 Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Toekomstige pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De hieronder opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen en kosten van de verslagperiode.

	2024	2023
Onttrekking pensioenuitkeringen	254,8	239,1
Onttrekking pensioenuitvoeringskosten	2,9	2,8
Totaal	257,7	241,9

19 Pensioenrechten waardeoverdrachten

Dit betreft de toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen uit hoofde van pensioenrechten met betrekking tot inkomende waardeoverdrachten.

	2024	2023
Pensioenrechten inkomende waardeoverdrachten	-7,7	-1,0
Pensioenrechten uitgaande waardeoverdrachten	-	-
Saldo	-7,7	-1,0

20 Wijziging actuariële grondslagen

De actuariële grondslagen zijn de uitgangspunten en veronderstellingen waarop de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is gebaseerd. Onder wijziging actuariële grondslagen is het effect van aanpassing van de bestandsgrondslagen, economische grondslagen en kostengrondslagen op de voorziening opgenomen.

	2024	2023
Rekenrente	-	-13,4
Levensverwachting	24,0	-
Kostenvoorziening	1,3	-
Overig	-	-
Totaal	25,3	-13,4

Het effect van de wijziging van de levensverwachting is als volgt samengesteld:

	2024	2023
Overgang op prognosetafels AG 2024	9,4	-
Wijziging correctiefactoren	14,6	-
Totaal	24,0	-

21 Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

Onder overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen zijn opgenomen: actuariële resultaten en mutaties in de pensioenverplichtingen die niet onder een ander hoofd zijn opgenomen.

	2024	2023
Actuariële resultaten	-1,8	11,0
AOW-compensatie	2,2	1,6
Totaal	0,4	12,6

Bij samenloop van het recht op AOW-hiaatcompensatie met een AOW-uitkering en verlaagde belasting- en premieheffing, vindt er een verrekening plaats ter grootte van de AOW-hiaatcompensatie. De AOW-datum tot en met 2029 is vastgesteld en leidt jaarlijks bij wettelijke vaststelling van de AOW-datum tot een verrekening. Voor 2024 leidt dit tot een verlaging van de voorziening met een bedrag van EUR 2,2 miljoen (2023: 1,6 miljoen).

De actuariële resultaten zijn als volgt samengesteld:

	2024	2023
Langlevenrisico	12,4	8,4
Kortlevenrisico	-7,5	-0,3
Resultaat op sterfte	4,9	8,1
Resultaat op arbeidsongeschiktheid	-5,7	3,8
Resultaat op flexibele keuzemogelijkheden	-1,0	-0,9
Totaal	-1,8	11,0

22 Pensioenuitkeringen voor risico pensioenfonds

	2024	2023
Ouderdomspensioen	-205,1	-192,3
Nabestaandenpensioen	-35,9	-35,5
Wezenpensioen	-0,7	-0,7
Invaliditeitspensioen	-12,9	-10,8
Pensioenuitkeringen basispensioenregeling	-254,6	-239,3
Pensioenuitkeringen netto pensioenregeling	-0,1	-0,1
Totaal	-254,7	-239,4

De pensioenuitkeringen netto pensioenregeling hebben betrekking op de risicoverzekering (het risico van overlijden van de deelnemer vóór de pensioendatum) als onderdeel van de netto pensioenregeling. De pensioenuitkeringen bedragen EUR 109,7 duizend (2023: EUR 101 duizend).

23 Pensioenuitkeringen voor risico deelnemers

Dit betreft de variabele pensioenuitkeringen met betrekking tot de netto pensioenregeling.

	2024	2023
Totaal	-1,6	-0,6

24 Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers heeft betrekking op de beschikbare-premieregeling als onderdeel van de netto pensioenregeling. Dit is een vrijwillige pensioenregeling voor deelnemers met een pensioengevend salaris boven het fiscale maximum.

	2024	2023
Inleg premies	-28,8	-24,6
Uitgaande waardeoverdrachten	0,3	0,5
Beleggingsresultaat	-22,7	-15,9
Pensioenuitkeringen	1,6	0,6
Overige mutaties	-0,5	-
Totaal	-50,1	-39,4

25 Pensioenuitvoeringskosten voor risico pensioenfonds

Onder pensioenuitvoeringskosten voor risico pensioenfonds zijn opgenomen de kosten met betrekking tot de uitvoering van de basispensioenregeling en de risicoverzekering als onderdeel van de netto pensioenregeling. De kosten van vermogensbeheer zijn hierin niet begrepen. De kosten van bestuur en financieel beheer worden toegerekend aan pensioenuitvoering en vermogensbeheer.

	2024	2023
Kosten pensioenuitvoering en bestuursondersteuning	-6,0	-5,6
Overige kosten	-3,7	-3,8
Totaal vóór toerekening aan vermogensbeheer	-9,7	-9,4
Toegerekend aan vermogensbeheer	1,5	2,5
Totaal	-8,2	-6,9

Een deel van de kosten van bestuur en financieel beheer kan direct worden toegerekend aan pensioenuitvoering of vermogensbeheer. De kosten die niet direct toerekenbaar zijn, worden in de verhouding 60:40 (2023: 60:40) verdeeld over pensioenuitvoering en vermogensbeheer.

26 Pensioenuitvoeringskosten voor risico deelnemers

Dit betreft de kosten met betrekking tot de uitvoering van de beschikbare-premieregeling als onderdeel van de netto pensioenregeling. Dit is een vrijwillige pensioenregeling voor deelnemers met een pensioengevend salaris boven het fiscale maximum. De kosten van vermogensbeheer zijn hierin niet begrepen.

	2024	2023
Totaal	-0,1	-0,1

De pensioenuitvoeringskosten bedragen EUR 59 duizend (2023: EUR 58 duizend).

Baten en lasten beleggingsactiviteiten

27 Beleggingsresultaat

De beleggingsresultaten kunnen als volgt worden weergegeven:

	Direct	Indirect	Totaal
2024			
Vastgoed	-	22,3	22,3
Aandelen	0,5	549,6	550,1
Vastrentende waarden	-3,5	203,3	199,8
Rente- en inflatiederivaten	-54,9	126,3	71,4
Totaal vóór valutaderivaten en kosten	-57,9	901,5	843,6
Valutaderivaten		-223,0	-223,0
Totaal vóór kosten	-57,9	678,5	620,6
Kosten van vermogensbeheer			-13,7
Totaal			606,9
	Direct	Indirect	Totaal
2023			
Vastgoed	-	-125,2	-125,2
Aandelen	0,3	367,4	367,7
Vastrentende waarden	-	291,9	291,9
Rente- en inflatiederivaten	-68,4	92,1	23,7
	-	-	
Totaal vóór valutaderivaten en kosten	-68,1	626,2	558,1
Valutaderivaten	-	72,6	72,6
Totaal vóór kosten	-68,1	698,8	630,7
Kosten van vermogensbeheer			-12,1
Totaal			618,6

De directe beleggingsresultaten betreffen rente en door beleggingsfondsen uitgekeerd dividend.

De indirecte beleggingsresultaten betreffen waardeveranderingen inclusief valutakoersverschillen.

De hiervoor weergegeven kosten van vermogensbeheer betreffen de rechtstreeks aan het pensioenfonds in rekening gebrachte kosten. De kosten die ten laste van beleggingsfondsen komen zijn hierin niet begrepen, maar zijn onderdeel van de waardeveranderingen. De ten laste van de beleggingsfondsen komende kosten kunnen worden onderscheiden in kosten van vermogensbeheer (vergoeding beheer beleggingen, bewaarloon en overige kosten) en transactiekosten. In de waardeveranderingen van derivaten zijn eveneens transactiekosten begrepen.

De kosten van vermogensbeheer die direct ten laste van het pensioenfonds komen, kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2024	2023
Beheer beleggingen	3,1	3,3
Advies	6,5	5,4
Overig	1,3	0,9
Totaal vóór toerekening kosten bestuur en financieel beheer	10,9	9,6
Toegerekende kosten bestuur en financieel beheer	2,8	2,5
Totaal	13,7	12,1

De totale vermogensbeheerkosten die aan het pensioenfonds in rekening zijn gebracht, deels als onderdeel van de waardeveranderingen van de beleggingen, kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	Kosten vermogens- beheer	Transactie- kosten fondsen	Toe- en uittreed- vergoeding
2024			
Vastgoed	13,1	-	0,4
Aandelen	19,3	0,9	0,8
Vastrentende waarden	17,8	7,3	1,6
Totaal beleggingsfondsen	50,2	8,2	2,8
Derivaten	-	1,7	-
Totaal	50,2	9,9	2,8
2023			
Vastgoed	14,7	-	0,2
Aandelen	17,0	1,0	0,5
Vastrentende waarden	16,7	10,1	2,1
Totaal beleggingsfondsen	48,4	11,1	2,8
Derivaten	-	0,5	-
Valutaderivaten	-	-	-
Totaal	48,4	11,6	2,8

De niet rechtstreeks aan het pensioenfonds in rekening gebrachte kosten, die onderdeel zijn van de waardeveranderingen van de beleggingen, kunnen slechts door middel van schattingen worden vastgesteld. Dit geldt vooral voor de onderliggende transactiekosten van beleggingsfondsen. Indien de transactiekosten met betrekking tot beleggingsfondsen worden geïnterpreteerd als de aan deze beleggingsfondsen betaalde toe- en uittreedvergoedingen, kunnen deze zonder gebruikmaking van schattingen worden bepaald.

28 Overige baten en lasten beleggingsactiviteiten

	2024	2023
Resultaat deelnemingen	0,8	0,2
Opslag termijnbetaling	2,1	1,9
Overige inkomsten	1,9	0,3
Rebate inkomsten	0,4	0,1
Rente onderpand	0,3	3,5
Totaal overige baten	5,5	6,0
Rente banktegoeden in rekening-courant	-	-1,9
Resultaat op vermogensbeheerkosten beleggingen voor risico deelnemers	-	-0,2
Totaal	5,5	3,9

29 Beleggingsresultaat voor risico deelnemers

	Direct	Waarde- verandering	Totaal
2024			
Vastgoed	-	1,7	1,7
Aandelen	-	17,6	17,6
Vastrentende waarden	-	4,2	4,2
Totaal vóór kosten	-	23,5	23,5
Kosten van vermogensbeheer			-0,4
Totaal			23,1
2023			
Vastgoed	-	1,3	1,3
Aandelen	-	9,3	9,3
Vastrentende waarden	-	5,8	5,8
Totaal vóór kosten	-	16,4	16,4
Kosten van vermogensbeheer			-
Totaal			16,4

De niet rechtstreeks aan het pensioenfonds in rekening gebrachte kosten, die onderdeel zijn van de waardeveranderingen van de beleggingen, kunnen als volgt worden gespecificeerd (in duizenden euro's):

	Kosten vermogens-beheer	Transactie-kosten fondsen	Toe- en uittreed-vergoeding
2024			
Vastgoed	24	3	11
Aandelen	105	282	44
Vastrentende waarden	124	270	49
Totaal	253	555	104
2023			
Vastgoed	27	58	15
Aandelen	115	249	60
Vastrentende waarden	126	303	84
Totaal	268	610	159

Deze kosten kunnen slechts door middel van schattingen worden vastgesteld. Dit geldt vooral voor de transactiekosten. Indien deze worden geïnterpreteerd als de aan de beleggingsfondsen betaalde toe- en uittreedvergoedingen, kunnen deze zonder gebruikmaking van schattingen worden bepaald.

Actuariële analyse van het resultaat

Het resultaat kan als volgt worden geanalyseerd naar technische winst- en verliesbronnen:

	2024	2023
Resultaat op beleggingen en verplichtingen	295,6	228,4
Resultaat op premies	23,0	21,1
Resultaat op waardeoverdrachten	-2,6	-0,2
Resultaat op pensioenuitkeringen	0,1	-0,3
Resultaat op pensioenuitvoeringskosten	-	-0,1
Wijziging actuariële grondslagen	25,3	-13,4
Actuariële resultaten basis pensioenregeling	-2,0	10,9
Actuariële resultaten netto pensioenregeling	0,2	0,1
Resultaat op indexering	-416,4	-306,1
Overige resultaten	2,2	1,6
Resultaat voor risico pensioenfondsen	-74,6	-58,0
Resultaat voor risico deelnemers	-0,0	0,3
Totaal	-74,6	-57,7

Resultaat op beleggingen en verplichtingen

	2024	2023
Resultaat beleggingsactiviteiten exclusief vastrentende waarden	415,2	334,5
Resultaat vastrentende waarden	197,2	288,2
Totaal resultaat beleggingsactiviteiten	612,4	622,7
Benodigde rente voorziening pensioenverplichtingen	-215,0	-186,2
Wijziging rekenrente voorziening pensioenverplichtingen	-101,8	-208,1
Totaal	295,6	228,4

Het resultaat op beleggingen en verplichtingen is gelijk aan het resultaat beleggingsactiviteiten verminderd met de technisch benodigde interest. Het rendement op de totale beleggingsportefeuille over 2024 bedraagt 6,13% tegen 6,61% over 2023. De rentetoevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen is in 2022 gebaseerd op een rekenrente van 3,4% (2023: 3,26%). Dit is de éénjaarsrente volgens de rentetermijnstructuur primo verslagjaar.

Resultaat op premies

	2024	2023
Reguliere premies basispensioenregeling	106,0	96,6
Extra premie herijking kostenvoorziening	5,3	4,7
Premies netto pensioenregeling	0,4	0,3
Totaal premies voor risico pensioenfonds	111,7	101,6
Beschikbaar voor administratiekosten	-5,3	-4,0
Beschikbaar voor excassokosten	-2,9	-2,7
Beschikbaar voor pensioenopbouw	103,5	94,9
Pensioenopbouw actieve deelnemers	-80,5	-73,8
Totaal	23,0	21,1

Resultaat op waardeoverdrachten

	2024	2023
Inkomende waardeoverdrachten	5,1	0,8
Pensioenrechten inkomende waardeoverdrachten	-7,7	-1,0
Resultaat op inkomende waardeoverdrachten	-2,6	-0,2
Uitgaande waardeoverdrachten	-	-
Pensioenrechten uitgaande waardeoverdrachten	-	-
Resultaat op uitgaande waardeoverdrachten	-	-
Totaal	-2,6	-0,2

Resultaat op pensioenuitkeringen

	2024	2023
Beschikbaar uit voorziening pensioenverplichtingen	254,8	239,1
Werkelijke pensioenuitkeringen	-254,7	-239,4
Totaal	0,1	-0,3

Resultaat op pensioenuitvoeringskosten

	2024	2023
Kostenopslag in premies jaar (administratiekosten en excassokosten)	8,2	6,7
Toevoeging voorziening pensioenverplichtingen (excassokosten)	-2,9	-2,7
Beschikbaar uit voorziening pensioenverplichtingen (excassokosten)	2,9	2,8
Totaal beschikbaar voor pensioenuitvoeringskosten	8,2	6,8
Werkelijke pensioenuitvoeringskosten	-8,2	-6,9
Totaal	-	-0,1

Wijziging actuariële grondslagen

	2024	2023
Rekenrente	-	-13,4
Levensverwachting	24,0	-
Kostenvoorziening	1,3	-
Totaal	25,3	-13,4

Wijziging rekenrente heeft betrekking op de aangepaste UFR methode.

Het effect van de wijziging van de levensverwachting is als volgt samengesteld:

	2024	2023
Overgang op prognosetafels AG 2024	9,4	-
Wijziging correctiefactoren	14,6	-
Totaal	24,0	-

Ultimo 2024 is overgegaan op nieuwe prognosetafels van het Actuarieel Genootschap. Hierop worden correcties toegepast in verband met hogere overlevingskansen van de populatie van het pensioenfonds ten opzichte van de overlevingskansen van de totale bevolking. Deze correctiefactoren zijn eveneens opnieuw vastgesteld.

Actuariële resultaten basispensioenregeling

	2024	2023
Sterfte	4,7	8,0
Arbeidsongeschiktheid	-5,7	3,8
Flexibele keuzemogelijkheden	-1,0	-0,9
Totaal	-2,0	10,9

Op sterfte is een winst geboekt van EUR 4,7 miljoen (2023: winst EUR 8,0 miljoen), bestaande uit een verlies op het kortlevenrisico van EUR 7,7 miljoen (2023: verlies EUR 0,4 miljoen) en een winst op het langlevensrisico van EUR 12,4 miljoen (2023: winst EUR 8,4 miljoen).

Actuariële resultaten netto pensioenregeling

	2024	2023
Kortlevenrisico	0,2	0,1
Totaal	0,2	0,1

Het resultaat op kortlevenrisico heeft betrekking op de risicoverzekering als onderdeel van de netto pensioenregeling.

Resultaat op indexering

	2024	2023
Vrijval ingebouwde inflatiedekking	48,2	47,1
Indexering pensioenrechten	-464,6	-353,2
Totaal	-416,4	-306,1

De indexering van de pensioenrechten van actieve deelnemers en de indexering van de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten worden gefinancierd uit de reserves van het pensioenfonds. Zij vinden hun oorsprong in het overrendement.

Overige resultaten

	2024	2023
AOW-compensatie	2,2	1,6
Totaal	2,2	1,6

Resultaat voor risico deelnemers

	2024	2023
Premies ten behoeve van inleg	28,8	24,6
Kostenopslag	0,1	0,1
Totaal premies	28,9	24,7
Uitgaande waardeoverdrachten	-0,3	-0,5
Pensioenuitkeringen	-1,6	-0,7
Pensioenuitvoeringskosten	-0,1	-0,1
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen	-50,0	-39,4
Beschikbaar voor pensioenuitvoeringskosten uit kapitaal en excasso	-	0,1
Beleggingsresultaat	22,7	16,0
Last/baten voor basisregeling	-0,1	0,2
Overige mutaties	0,5	-
Resultaat op risico deelnemer	0,0	0,3
Ten gunste van resultaat voor risico pensioenfonds	-	-
Totaal	0,0	0,3

Het resultaat op pensioenuitvoeringskosten voor risico deelnemers bedraagt EUR 103 duizend (2023: EUR 88 duizend). Dit resultaat bestaat enerzijds uit de kostenopslag in de premies van EUR 119 duizend (2023: EUR 107 duizend), EUR 23 duizend (2023: EUR 25 duizend) onttrekking uit het kapitaal van gewezen deelnemers ter dekking van kosten en een vrijval van EUR 19 duizend (2023: EUR 14 duizend) uit het vermogen van de variabele uitkeringsfase ter dekking van kosten anderzijds uit de werkelijke kosten van EUR 59 duizend (2023: EUR 58 duizend).

Overige informatie

Verbonden partijen

De volgende rechtspersonen en natuurlijke personen worden aangemerkt als verbonden partijen:

- de bestuursleden van het pensioenfonds en hun nauwe verwanten;
- de leden van de raad van toezicht van het pensioenfonds en hun nauwe verwanten;
- de directeur bestuursbureau van het fonds en diens nauwe verwanten
- Blue Sky Group bestaande uit Blue Sky Group Holding B.V., Blue Sky Group Pension Management B.V., Blue Sky Group Asset Management B.V. en Blue Sky Group Fund Management B.V.;
- de aangesloten onderneming KLM N.V. (werkgever);
- elke organisatie waarbij de personen uit hiervoor benoemde punten 1 tot en met 3 in het bestuur zitten;
- elke organisatie waarbij de personen uit hiervoor benoemd punt 1 invloed van betekenis uitoefenen en/of manager op een sleutelfunctie zijn.

Tussen het pensioenfonds en de werkgever is een uitvoeringsovereenkomst inzake de financiering en de uitvoering van de pensioenregeling gesloten. Een samenvatting van de uitvoeringsovereenkomst is opgenomen in de paragraaf Financiering en premie van de algemene toelichting.

Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan bestuursleden en heeft ook anderszins geen vorderingen op bestuursleden. Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar de paragraaf Bezoldiging bestuurders hierna.

Pensioenuitvoering, advisering en vermogensbeheer is ondergebracht bij Blue Sky Group. Het pensioenfonds bezit gezamenlijk met Stichting Algemeen Pensioenfonds KLM en Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel alle aandelen in Blue Sky Group Holding B.V. (elk eenderde deel). De dienstverlening aan de aandeelhouders maakt ongeveer 69% (2023: ongeveer 70%) uit van de omzet (geconsolideerd) van Blue Sky Group. De overeenkomsten van dienstverlening zijn afgesloten op basis van marktconforme tarieven.

Er zijn geen transacties van betekenis met verbonden partijen die niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan.

Medewerkers

Het pensioenfonds heeft per 31 december 2024 4 fte (2023: 3 fte) in dienst. De lonen en sociale lasten bedragen EUR 578 duizend (2023: 311 duizend). De pensioenbijdrage is in totaal EUR 92 duizend (2023: 45 duizend).

Beloning bestuur

De beloning van de leden van het bestuur en de raad van toezicht bedragen in duizenden euro's:

	2024	2023
Bestuur	514	306
Raad van Toezicht	70	69
Totaal	584	375

Per 1 januari 2024 is de beloning van het bestuur aangepast, hetgeen resulteerde in een stijging van de beloning van het bestuur ten opzichte van 2023. Bij de vaststelling van het eerdere beloningsbeleid in 2022 was reeds opgemerkt dat de beloning laag was ten opzichte van de sector en ten opzichte van

functies met eenzelfde zwaarte en tijdsinspanning. Bij de wijziging per 1 januari 2024 is dit gecorrigeerd, waarbij de beloning van het bestuur zich nog steeds onder het marktgemiddelde bevindt.

In de cijfers tot en met het jaarverslag 2023 werd ook de beloning voor de technisch voorzitter opgenomen in de beloningscijfers. Met ingang van dit jaarverslag doen we dat niet meer. De vergelijkende cijfers over kalenderjaar 2023 zijn hierop aangepast.

De beloning voor het bestuur voor 2024 bevat een bedrag van EUR 51 duizend met betrekking tot 2023. Dit betreft de beloning van enkele werkgeversleden over 2023, die in verband met latere facturatie door de werkgever, in 2024 zijn verwerkt.

Honorarium accountant

	2024	2023
Controle jaarrekening en jaarstaten DNB	172	211
Fiscaal advieswerk	-	-
Overig advieswerk	-	-
Totaal	172	211

De hierboven genoemde bedragen zijn in duizenden euro's en incl. BTW.

Belastingen

Het pensioenfonds is op grond van de aard van de activiteiten vrijgesteld van belastingheffing voor de vennootschapsbelasting.

Toezichthouder

Evenals voorgaande jaren is geen sprake van door DNB genomen corrigerende maatregelen ingevolge artikel 96 Pensioenwet.

Gebeurtenissen na balansdatum

Verkoop vermogensbeheerbedrijf

Blue Sky Group Blue Sky Group heeft in maart 2024 bekend gemaakt dat zij de focus volledig gaat leggen op pensioenbeheer. Doel van deze nieuwe strategie is het behouden en verder uitbouwen van de positie van Blue Sky Group in de Nederlandse pensioenmarkt. Het bestuur van het pensioenfonds kon zich ook als aandeelhouder van Blue Sky Group vinden in deze strategische keuze. Blue Sky Group heeft haar vermogensbeheerbedrijf, dat voor de drie KLM-pensioenfondsen werkt, vanaf 1 januari 2025 bij Achmea Investment management ondergebracht. Op 1 april 2025 heeft de juridische fusie plaatsgevonden. De continuïteit van de dienstverlening aan het pensioenfonds is geborgd. Het pensioenfonds had zijn vermogensbeheeractiviteiten al volledig uitbesteed en dit blijft ook vanaf 1 januari 2025 zo.

Amstelveen, 26 mei 2025

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM

A. Balm

J.N.M. Bank

N.E. Bijlholt

J.P. van Breukelen

W.A. Rootliep

W. Schmid

V. Vink

G.F.Y. van Wijlick

De Raad van Toezicht van Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM

W.S. Zeverijn

I.T. van den Doel

J.J.M. Nijland

Overige gegevens

Bestemming van het resultaat

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de wijze waarop het resultaat moet worden verdeeld. Het resultaat wordt jaarlijks geheel ten gunste dan wel ten laste van de reserves gebracht. Overeenkomstig de in de ABTN vastgelegde regeling wordt een deel van het resultaat toegevoegd of onttrokken aan de algemene reserve.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM te Amstelveen is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2024.

Onafhankelijkheid

Als waarmederkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 70 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 2,8 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- Toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.
- Het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld.
- De kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten.
- Het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen.

De vermogenspositie is naar mijn mening goed.

Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen toereikend zijn.

Amstelveen, 26 mei 2025

drs. W. Hoekert AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur en de raad van toezicht van Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2024

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM per 31 december 2024 en van het saldo van baten en lasten over 2024, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2024 van Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM ('de Stichting' of 'het fonds') te Amstelveen gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2024;
- 2 de rekening van baten en lasten over 2024;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2024; en
- 4 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie en onze bevindingen ten aanzien van continuïteit, fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving en de kernpunten van onze controle moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Samenvatting

Materialiteit

- Materialiteit van EUR 70 miljoen
- 0,7% van het pensioenvermogen

Risico van een afwijking van materieel belang vanwege risico's gerelateerd aan Fraude, NOCLAR en Continuïteit

- Frauderisico's: veronderstelde risico van doorbreken interne beheersing door het bestuur geïdentificeerd en verder uiteengezet in de sectie 'Controleaanpak ten aanzien van risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving'.
- Risico's in verband met het niet naleven wet- en regelgeving (NOCLAR): geen rapporteerbare risico's van een afwijking van materieel belang vanwege NOCLAR risico's geïdentificeerd.
- Continuïteitsrisico's: geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd.

Kernpunten

- Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds
- Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 70 miljoen (2023: EUR 70 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen (voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds en risico deelnemers plus stichtingskapitaal en reserves exclusief bestemmingsreserves) per 31 december 2024 (0,7%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur en de raad van toezicht afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven EUR 2,8 miljoen rapporteren aan het bestuur en de raad van toezicht alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft (tot en met 31 december 2024) het beheer van de beleggingen uitbesteed aan BSG Asset Management B.V. BSG Asset Management B.V. heeft een deel van haar beheeractiviteiten (waaronder de beleggingsadministratie en collateral management) onderuitbesteed aan CACEIS Bank, Netherlands Branch. De pensioenadministratie is uitbesteed aan BSG Pension Management B.V. BSG Asset Management B.V. en BSG Pension Management B.V. worden hierna gezamenlijk aangeduid als BSG.

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door CACEIS Bank, Netherlands Branch en informatie over de voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door BSG Pension Management B.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van BSG en CACEIS Bank, Netherlands Branch, zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (Standaard 3402 type II-) rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen. Op basis daarvan evalueren wij de in de Standaard 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2024 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan BSG.

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses ten aanzien van premiebijdragen en pensioenuitkeringen uitgevoerd, waarbij wij de uitkomsten hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben onder andere door middel van deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en pensioenuitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -resultaten, (mutaties in) deelnemergegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen verkregen.

Controleaanpak ten aanzien van risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving

In hoofdstuk 7.3 Risicomanagementproces en 7.8 Compliance en privacy van het bestuursverslag beschrijft het bestuur de procedures ten aanzien van de risico's op fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving en neemt de raad van toezicht deze beschrijving in beschouwing.

In het kader van onze controle hebben wij inzicht verkregen in de Stichting en haar bedrijfsomgeving, en van het risicomanagement van de Stichting met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.

Onze werkzaamheden omvatten onder andere het evalueren van de SIRA, de gedragscode, de klokkenluidersregeling, het incidentenregister, de periodieke Service Level Agreement-rapportages, het lezen van notulen van relevante vergaderingen en de procedures van de Stichting om aanwijzingen van mogelijke fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te onderzoeken. Bovendien hebben wij inlichtingen ter zake ingewonnen bij het bestuur en de raad van toezicht en hebben wij correspondentie met relevante toezichthoudende autoriteiten en regelgevers in onze evaluatie betrokken. We hebben een element van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen, zoals het evalueren van de aard van mutaties op en standen van tussenrekeningen en het selecteren van deelwaarnemingen en toetsen aan de hand van brondocumentatie.

Op basis van onze risicoanalyse werkzaamheden hebben wij de volgende rechtsgebieden geïdentificeerd die de meest waarschijnlijke oorzaak zouden kunnen zijn voor een materieel effect op de jaarrekening in het geval van het niet-voldoen aan deze regelgeving:

- Pensioenwet;
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfondsen (Bftp);
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG);
- Sanctiewetgeving.

Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot de identificatie van een rapporteerbaar risico van een afwijking van materieel belang vanwege het niet voldoen aan wet- en regelgeving.

Wij beoordelen het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording (waaronder premieopbrengsten, directe beleggingsresultaten en indirecte beleggingsresultaten) als niet significant gezien de aard van de opbrengsten, de aanwezige uitbestedingsrelaties en de beperkte mogelijkheden tot het materieel beïnvloeden van de opbrengstverantwoording.

De premieopbrengsten en directe beleggingsresultaten betreffen homogene en niet-complexe opbrengstenstromen, zonder aanwezige significante schattingselementen.

Ten aanzien van de indirecte beleggingsresultaten hebben wij het veronderstelde frauderisico weerlegd omdat er geen verhoogde druk is op het bestuur van het pensioenfonds om de opbrengstverantwoording te sturen en de gelegenheid om de opbrengstverantwoording materieel te beïnvloeden zeer beperkt is, mede door de aanwezige uitbestedingsrelaties.

In overeenstemming met het bovenstaande en met de controlestandaarden hebben wij het volgende risico geïdentificeerd ten aanzien van fraude dat relevant is voor onze controle (dit betreft het relevante veronderstelde risico zoals vastgelegd in de controlestandaarden). Wij hebben hierop als volgt ingespeeld:

Doorbreken van interne beheersing door het bestuur (een verondersteld risico)

Risico:

- Het bestuur is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de interne beheersing die anderszins effectief lijkt te werken, zoals schattingen gerelateerd aan de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen.

Controleaanpak:

- Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd en, waar van toepassing, de effectieve werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die relevant zijn voor het mitigeren van de risico's op fraude, inclusief de interne beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn bij de dienstverleners waaraan de Stichting bedrijfsprocessen heeft uitbesteed.
- Als onderdeel van de beoordeling van het frauderisico hebben wij een analyse uitgevoerd om te identificeren of er sprake is van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. De uitkomst van deze evaluatie is dat wij geen (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico hebben geïdentificeerd.
- Wij hebben significante schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen geëvalueerd. Voor een omschrijving van onze werkzaamheden hieromtrent, verwijzen wij naar de kernpunten met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van beleggingen.
- We hebben journaalposten en andere aanpassingen geïdentificeerd en geselecteerd om te toetsen die aan het einde van de rapportageperiode zijn gemaakt.

Onze evaluatie van uitgevoerde procedures ten aanzien van fraude heeft niet geleid tot een kernpunt van de controle.

Wij hebben onze risico-inschatting en controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan het bestuur en aan de raad van toezicht.

Onze controlewerkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving die van materieel belang zijn voor onze controle.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur van de Stichting heeft zijn continuïteitsbeoordeling uitgevoerd en geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd. Onze procedures om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te beoordelen omvatten onder andere:

- overwegen of de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle kennis hebben;
- overwegen of actuariële ontwikkelingen (inclusief de voorzienbare trend in overlevingskansen) en de ontwikkelingen op financiële markten (inclusief ontwikkeling in de rentetermijnstructuur) aanleiding geven tot een significant continuïteitsrisico;
- analyse van de ontwikkeling van de financiële positie van de Stichting gedurende het boekjaar ten opzichte van wettelijke solvabiliteits-eisen op indicatoren die kunnen duiden op continuïteitsrisico's en het evalueren van de toelichting in de jaarrekening hieromtrent.

De resultaten van onze risicobeoordelingsprocedures hebben geen aanleiding gegeven om additionele controlewerkzaamheden op de continuïteitsbeoordeling uit te voeren.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij aan het bestuur en de raad van toezicht gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Waardering van beleggingen voor risico pensioenfonds

Omschrijving

De beleggingen voor risico pensioenfonds (hierna: ‘de beleggingen’) vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen van de Stichting bedragen circa 95% van het balanstotaal. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op reële waarde (marktwaaarde). Uit noot ‘1 Beleggingen risico pensioenfonds’ van de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor EUR 7.415,7 miljoen (68%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op marktnoteringen, dat voor EUR 217,8 miljoen (2%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op afgeleide marktnoteringen en dat voor EUR 3.201,8 miljoen (30%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op waarderingsmodellen en -technieken. Het bepalen van de marktwaaarde voor deze laatste beleggingscategorieën is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het stichtingskapitaal en de reserves en de (beleids)dekkingsgraad vormde de waardering van de beleggingen een kernpunt van onze controle.

In de paragrafen ‘Grondslagen voor de financiële verslaggeving’ en ‘Grondslagen voor de waardering van activa en passiva’ geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In noot ‘1 Beleggingen risico pensioenfonds’ zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor de waardering van deze beleggingscategorie uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Wij maken gebruik van de beheersmaatregelen die zijn ingericht bij BSG en CACEIS Bank, Netherlands Branch en die onderdeel zijn van de Standaard 3402 type II-rapportage. Deze relevante beheersmaatregelen zijn gericht op de aanstelling van betrouwbare fondsmanagers enerzijds en de betrouwbare aanlevering en toereikende evaluatie van periodieke performancecijfers anderzijds. Daarnaast hebben wij de aansluiting vastgesteld tussen de financiële administratie en de actuele financiële rapportages van fondsmanagers, indien nodig gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Vervolgens hebben wij de waardering van beleggingen gebaseerd op directe marktnoteringen, afgeleide marktnoteringen en waarderingsmodellen en -technieken onderzocht.

De waardering van participaties in Blue Sky beleggingspools, waarvan de onderliggende beleggingen deels een directe marktnotering hebben en deels worden gewaardeerd op basis van waarderingsmodellen en -technieken, hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant, gecontroleerde jaarrekeningen van de Blue Sky beleggingspools.

Ten aanzien van participaties in Blue Sky beleggingspools waarvoor geen gecontroleerde jaarrekeningen beschikbaar zijn, hebben wij de door Blue Sky beleggingspools gehouden beleggingen getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant, gecontroleerde jaarrekeningen van de onderliggende fondsbeleggingen in de

beleggingspools. De waardering van andere fondsbeleggingen hebben wij tevens getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant, gecontroleerde jaarrekeningen. Dit betreffen beleggingen waarvan de waardering gebaseerd is op waarderingsmodellen en -technieken.

Bij het gebruik van de gecontroleerde jaarrekeningen van de Blue Sky beleggingspools of de (onderliggende dan wel andere) fondsbeleggingen hebben wij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant. Bovendien hebben wij de monitoring van de Stichting op recente financiële informatie van de beleggingen na balansdatum in onze werkzaamheden betrokken.

Tot aan de datum van onze controleverklaring hebben wij voor EUR 230,1 miljoen (7%) van de beleggingen van de Stichting, waarvan de waardering is gebaseerd op waarderingsmodellen en -technieken, de waardering niet kunnen toetsen aan door een accountant gecontroleerde jaarrekeningen voorzien van een goedkeurende controleverklaring. Wanneer geen jaarrekening die is voorzien van een goedkeurende controleverklaring beschikbaar is, hebben wij de betrouwbaarheid van de marktwaardering zoals door de fondsmanager afgegeven, vastgesteld door de inschatting van deze fondsmanagers uit voorgaande jaren te toetsen aan de hand van de later in het jaar beschikbaar gekomen gecontroleerde jaarrekeningen. In aanvulling hierop hebben we diverse gesprekken gevoerd met betrokken medewerkers van de vermogensbeheerder, waarbij wij significante gebeurtenissen na balansdatum, mogelijke risico's en andere relevante aspecten die van invloed zijn op de waardering van deze fondsen hebben besproken en getoetst aan brondocumentatie.

De waardering van beleggingen gebaseerd op afgeleide marktnoteringen hebben wij onderzocht met gebruikmaking van een eigen waarderingsspecialist. Wij hebben ook de monitoring van de uitvoeringsorganisatie op financiële informatie verkregen na balansdatum betrokken. Onze waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig bepaalde waarderingen op basis van de markt waarneembare prijzen.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen.

Wij vinden dat de waardering van de beleggingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de beleggingen is toereikend.

Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Omschrijving

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds (hierna: 'de voorziening pensioenverplichtingen') is een significante post op de balans van de Stichting die wordt gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde). De waardering van de voorziening pensioenverplichtingen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar

verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt met gebruikmaking van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming door het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariel deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad vormt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen een kernpunt van onze controle.

Het bestuur heeft in de paragraaf 'Grondslagen voor de waardering van activa en passiva' de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de voorziening pensioenverplichtingen opgenomen. Uit paragraaf 'Grondslagen voor de financiële verslaggeving' blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden. In de paragraaf 'Risicobeheer' is de gevoeligheid van de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor schattingen uiteengezet.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaris over de te volgen aanpak, de attentiepunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden in het dossier van de certificerend actuaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaris. Tevens hebben wij de waarderingsgrondslagen en de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen in de jaarrekening geëvalueerd.

Onze observatie

Wij vinden dat de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen is toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;

- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben een mindere diepgang dan onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

De Stichting is sinds 1 januari 2022 een Organisatie van Openbaar Belang. Wij zijn door het bestuur vóór 2022 benoemd als accountant van de Stichting en zijn sindsdien de externe accountant.

Geen verboden diensten

Wij hebben geen verboden diensten als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van Organisaties van Openbaar Belang geleverd.

Verleende diensten

Wij hebben in de periode waarover onze wettelijke controle van de jaarrekening betrekking heeft, naast deze controle, de volgende diensten geleverd aan de Stichting

- controle van de Pw staten; en
- assuranceopdracht bij de administratieve basisgegevens ten behoeve van de certificerend actuaire in het kader van de controle van de jaarrekening.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Daarbij is het bestuur, onder toezicht van de raad van toezicht, verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en de niet-naleving van wet- en regelgeving en het nemen van maatregelen om de gevolgen, voor zover mogelijk, ongedaan te maken en herhaling te voorkomen.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te

liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze doelstelling is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een verdere beschrijving van onze verantwoordelijkheden ten aanzien van de controle van de jaarrekening is te vinden op de website van de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA): [nl_oob_20241203](#). Deze beschrijving vormt onderdeel van onze controleverklaring.

Amstelveen, 26 mei 2025

KPMG Accountants N.V.

J.N. Vos RA

Bijlagen

Personalia (stand per 31 december 2024)

Bestuur

J.N.M. Bank

Functie:	Bestuurslid (vanaf november 2019) Vicevoorzitter (vanaf september 2021) PH Bestuursondersteuning/ Dagelijkse gang van zaken
Vertegenwoordiger namens:	Pensioengerechtigden
Relevante nevenfuncties:	Director VZM Management Services
Laatste functie bij KLM:	Vice President Engineering & Maintainance KLM N.V. Boordwerktuigkundige DC-10 en B747

A. van den Hudding

Functie:	Bestuurslid (vanaf september 2019 tot 31 december 2024) Vicevoorzitter (vanaf juli 2022 tot 31 december 2024) PH Governance/ strategie/ stakeholders en Wtp
Vertegenwoordiger namens:	Werknemers, kandidaat gesteld door Vereniging Nederlandse Verkeersvliegers (VNV)
Relevante nevenfuncties:	Gezagvoerder B777/B787

A. Balm

Functie:	Bestuurslid (vanaf april 2017) PH Uitbesteding & jaarwerk
Vertegenwoordiger namens:	Werknemers, kandidaat gesteld door Vereniging Nederlandse Verkeersvliegers (VNV)
Relevante nevenfuncties:	Eerste officier B777/B787 Lid RvT Blue Sky Group FM 'Eagle Fund'

N.E. Bijlholt

Functie:	Bestuurslid (vanaf april 2023) PH Pensioen, wet- en regelgeving en actuariaat
Voorgedragen/benoemd door:	KLM N.V.
Relevante nevenfuncties:	Voorzitter bestuur Stichting Pensioenfonds Notariaat Bestuurder en (indirect) 100% aandeelhouder bij Parsley Pronkjewail B.V. Trusted Advisor voor zorginstellingen en toezichthouders NVTZ

J.P. van Breukelen

Functie:	Bestuurslid (vanaf juli 2022) PH IT, privacy, integriteit en gedragscode
Vertegenwoordiger namens:	Pensioengerechtigden
Relevante nevenfuncties:	-
Laatste functie bij KLM:	Gezagvoerder B747-400

W.A. Rootliep

Functie: Bestuurslid (vanaf juli 2022)
PH Communicatie
Voorgedragen/ benoemd door: KLM N.V.
Relevante nevenfuncties: VP Internal Audit

V. Vink

Functie: Bestuurslid (vanaf september 2019)
PH Balans & Vermogensbeheer
Vertegenwoordiger namens: Werknemers, kandidaat gesteld door Vereniging Nederlandse Verkeersvliegers (VNV)
Relevante nevenfuncties: Gezagvoerder Embraer 190/175
Lid RvT Blue Sky Group FM 'Eagle Fund'

G.F.Y. van Wijlick

Functie: Bestuurslid (vanaf juli 2022)
PH Risicobeheer
Vertegenwoordiger namens: Werknemers, kandidaat gesteld door Vereniging Nederlandse Verkeersvliegers (VNV)
Relevante nevenfuncties: Eerste officier B777/B787
Penningmeester Stichting Loss of License Fonds

Raad van toezicht

drs. W.S. Zeverijn MBA

Functie: Voorzitter RvT (vanaf juli 2023)
Relevante nevenfuncties: Bestuursvoorzitter Pensioenfonds ATOS
Voorzitter RvT Pensioenfonds Betonproductenindustrie
Lid RvT Pensioenfonds DNB
Lid Auditcommissie Pensioenfonds Particuliere beveiliging
Trainer DNB Geschiktheidstrainingen Mens en Kennis

dr. I.T. van den Doel

Functie: Lid RvT (vanaf januari 2023)
Relevante nevenfuncties: Directeur Pensioenfonds Metaal & Techniek
Lid RvT Netspar
Bestuursvoorzitter CFA Society Netherlands
Lid RvC NLV

drs. J.J.M. Nijland

Functie: Lid RvT (vanaf januari 2019)
Relevante nevenfuncties: Lid RvT Algemeen Pensioenfonds KLM

Verantwoordingsorgaan

Leden benoemd door de werknemers

L. van Schagen
S. Rana

M. Dubbeldam (lid tot 1 april 2024)
E.S. Land-van Laer
F.M. Blok (lid vanaf 1 april 2024)

Leden benoemd door KLM N.V.

M.J. Besseling RA (voorzitter)
D. Nijssen

Leden benoemd door de pensioengerechtigden

H. Romkes
J. Koppes
R. Mennes

Sleutelfunctiehouders

Sleutelfunctiehouder actuariel

drs. H. Zaghdoudi AAG (tot 1 juli 2024)
drs. W. Hoekert AAG (vanaf 1 juli 2024)

Sleutelfunctiehouder interne audit

drs. A. Laning RA RC

Sleutelfunctiehouder risicobeheer

drs. A. Aalders

Overige functies

Technisch voorzitter

P.A.M. Loven

Directeur bestuursbureau

A.K.A. Sankatsing

Compliance officer

Holland van Gijzen Law LLP (tot 1 januari 2025)

TriVu (vanaf 1 januari 2025)

Privacy officer

mr. G. Somaroo (Blue Sky Group)

Externe partijen

Adviserend actuaris

Blue Sky Group

Certificerend actuaris

Towers Watson Netherlands B.V.

Controlerend accountant

KPMG Accountants N.V.

Uitvoeringsorganisatie(s)

Blue Sky Group Holding B.V., Amstelveen

(Blue Sky Group Fund Management B.V., Blue Sky Group Pension Management B.V.)

Achmea IM AM B.V. en Achmea IM FM B.V.

Deelnemersbestand

Personen met aanspraak op nog niet ingegaan pensioen

	Deelnemers	Gewezen deelnemers
Aantal per einde vorig boekjaar	3.228	87
bij wegens		
(her)indiensttreding	293	9
uitdiensttreding		
toekennen van een pensioen		
revalidatie		
overige oorzaken		2
af wegens		
invaliditeit	15	
overlijden	2	
toekennen van een ouderdomspensioen	55	12
uitdiensttreding	9	
beeindiging van een wezenpensioen		
revalidatie		
herindiensttreding		
afkoop/overdracht		1
overige oorzaken		
Aantal per einde boekjaar *	3.440	85
* verdeling naar beroepsgroep		
Vliegers op vleugelvliegtuigen	M 3.219	43
	V 215	29
Vliegers op hefschroefvliegtuigen	M 0	0
	V 0	0
Vliegers bij KLM-Cityhopper	M 6	10
	V 0	1
Boordwerktuigkundigen	M 0	2
	V 0	0
Pursers en Assistent-pursers	M 0	0
	V 0	0
Radiotelegrafisten	M 0	0
	V 0	0
Totaal	3.440	85

Pensioengerechtigden						
		Ouderdomspensioen	Na-bestaandenpensioen	Wezenpensioen	Invaliditeitspensioen	Totaal pensioengerechtigden
Aantal per einde vorig boekjaar		1.761	559	35	79	2.434
bij wegens						
(her)indiensttreding						0
uitdiensttreding						0
toekennen van een pensioen		75	39	2	15	131
revalidatie						0
overige oorzaken						0
af wegens						
invaliditeit						0
overlijden		52	49		1	102
toekennen van een ouderdomspensioen					8	8
uitdiensttreding						0
beëindiging van een wezenpensioen				4		4
revalidatie						0
herindiensttreding						0
afkoop/overdracht			1			1
overige oorzaken			1			1
Aantal per einde boekjaar *		1.784	547	33	85	2.449
* verdeling naar beroepsgroep						
Vliegers op vleugelvliegtuigen	M	1.290	3	17	68	1.378
	V	28	287	16	17	348
Vliegers op hefschroefvliegtuigen	M	21	0	0	0	21
	V	0	10	0	0	10
Vliegers bij KLM-Cityhopper	M	68	0	0	0	68
	V	0	11	0	0	11
Boordwerktuigkundigen	M	146	0	0	0	146
	V	2	69	0	0	71
Pursers en Assistent-pursers	M	55	6	0	0	61
	V	172	143	0	0	315
Radiotelegrafisten	M	2	0	0	0	2
	V	0	18	0	0	18
Totaal		1.784	547	33	85	2.449

Code Pensioenfondsen

De wetgever heeft de Code Pensioenfondsen aangewezen als de principes voor goed pensioenfondsbestuur, zoals bedoeld in artikel 33, lid twee van de Pensioenwet. De Code Pensioenfondsen gaat uit van het zogenoemde 'pas toe of leg uit'-beginsel. Dat betekent dat het pensioenfonds kan afwijken van de normen in de Code, maar deze afwijking dan moet motiveren en toelichten aan belanghebbenden. Het bestuur onderschrijft de Code, maar het 'afvinken' van normen is geen doel op zich.

Verantwoording Code Pensioenfondsen

Het pensioenfonds voldoet, met uitzondering van de volgende normen, aan de Code Pensioenfondsen:

- **Norm 13:** deze norm schrijft voor dat de voorzitter het eerste aanspreekpunt is en als eerste verantwoordelijk is voor zorgvuldige besluitvorming en procedures waarin ruimte en aandacht is voor de inbreng van diverse perspectieven van alle leden van het bestuur. Aangezien het pensioenfonds een technisch voorzitter kent die geen lid is van het bestuur en geen stemrecht heeft, heeft het pensioenfonds deze taken bij de vicevoorzitters belegd. Om dit te formaliseren is één en ander vastgelegd in de RASCI van het bestuur en is een reglement technisch voorzitter opgesteld om de taken en verantwoordelijkheden nader te expliciteren.
- **Norm 34:** Deze norm schrijft voor dat het pensioenfonds een schriftelijk beleid heeft om de diversiteit en inclusie in zijn fondsorganen te vergroten of in stand te houden. Dit beleid moet passende doelen bevatten ten aanzien van de mate van diversiteit op alle voor het pensioenfonds relevante maatschappelijke aspecten, waaronder tenminste geslacht of genderidentiteit, leeftijd en sociaal-culturele achtergrond. Op basis van dit beleid moet het pensioenfonds een planmatige aanpak hebben, gericht op het bereiken van deze doelen. Het bestuur heeft op 13 november 2024 een diversiteits- en inclusiebeleid vastgesteld. Hiermee wordt vanaf deze datum aan deze norm voldaan. Tot die tijd had het bestuur wel doelen ter bevordering van diversiteit en inclusie bepaald, maar geen formeel stappenplan vastgesteld.
- **Norm 38:** Deze norm schrijft voor dat benoeming en ontslag van de leden van de organen van het pensioenfonds zijn geregeld in de statuten van het pensioenfonds, waarbij de procedure voor benoeming en ontslag als beschreven in bijlage 2 van de Code wordt gevolgd. Het pensioenfonds voldoet bijna geheel aan deze norm. De enige uitzondering is dat niet expliciet in de statuten is opgenomen dat de raad van toezicht wordt gehoord bij schorsing en ontslag van een bestuurslid. Bij de eerstvolgende statutenwijziging zal dit worden verduidelijkt.
- **Norm 47:** Deze norm schrijft voor dat de voorzitter samen met het bestuur verantwoordelijk is voor het bevorderen van een open cultuur en een lerende omgeving waarin ruimte en aandacht is voor de inbreng en diverse perspectieven van alle leden van het bestuur. Aangezien het pensioenfonds een technisch voorzitter kent die geen lid is van het bestuur en geen stemrecht heeft, heeft het pensioenfonds deze taken bij de vicevoorzitters belegd. Om dit te formaliseren is dit vastgelegd in de RASCI van het bestuur en is een reglement technisch voorzitter opgesteld om de taken en verantwoordelijkheden nader te expliciteren.

Inzake norm 1, 4, 34 en 35 schrijft de Code Pensioenfondsen voor dat hierover verhalend gerapporteerd moet worden:

- inzake norm 1 wordt gerapporteerd in hoofdstuk 2
- inzake norm 4 wordt gerapporteerd in paragraaf 2.4;
- inzake norm 34 wordt gerapporteerd in paragraaf 3.2; en
- inzake norm 35 wordt gerapporteerd in paragraaf 3.2.

Ontwikkelingen 2015-2024

Ontwikkelingen laatste 10 jaar Vliegend

	2024	2023	2022	2021	2020
Aantal deelnemers	3.440	3.228	3.118	3.068	3.126
Mannen	3.225	3.037	2.934	2.892	2.945
Vrouwen	215	191	184	176	181
Aantal gewezen deelnemers	85	87	83	100	109
Mannen	55	56	56	72	81
Vrouwen	30	31	27	28	28
Aantal pensioengerechtigden	2.449	2.434	2.442	2.448	2.448
Ouderdomspensioen	1.784	1.761	1.745	1.754	1.745
Mannen	1.582	1.563	1.546	1.555	1.548
Vrouwen	202	198	199	199	197
Nabestaandenpensioen	547	559	588	596	608
Wezenpensioen	33	35	35	31	31
Invaliditeitspensioen	85	79	74	67	64
Mannen	68	62	60	53	53
Vrouwen	17	17	14	14	11
Premies					
Reguliere premie voor risico pensioenfonds	106	102	123	118	106
Extra premie voor risico pensioenfonds	5	-	-	-	-
Premie voor risico deelnemers	29	25	23	14	18
Kostendeekkende premie	141	126	145	133	122
Gedempte kostendeekkende premie	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Pensioenuitkeringen en afkopen	256	240	235	232	220
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer		1.238	910	764	613
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	6.862	6.322	5.785	7.975	8.622
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	225	175	136	136	106
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Vastgoed	1.567	1.792	1.929	2.179	1.762
Aandelen	2.729	3.046	2.990	3.507	3.172
Vastrentende waarden (inclusief toeslagdepot)	6.322	5.160	4.490	5.453	4.872

**Ontwikkelingen laatste 10
jaar Vliegend**

	2024	2023	2022	2021	2020
Overig	504	155	264	232	108
Totaal	11.121	10.153	9.673	11.371	9.914

**Beleggingen voor
risico deelnemers**

Vastgoed	22	18	14	14	10
Aandelen	93	71	57	58	46
Vastrentende waarden	108	83	63	62	48
Overig	3	3	2	2	2
Totaal	225	175	136	136	106

**Rendement beleggingen voor
risico pensioenfondsen**

Vastgoed	1,2%	-6,5%	-2,8%	20,2%	-5,0%
Aandelen	21,8%	13,2%	-7,5%	29,8%	5,8%
Vastrentende waarden	3,3%	6,3%	-20,8%	2,6%	4,4%
Totaalrendement	6,1%	6,6%	-13,2%	16,2%	4,3%

**Ontwikkelingen laatste 10
jaar Vliegend**

	2024	2023	2022	2021	2020
Rendement beleggingen voor risico deelnemers					
Vastgoed	8,2%	7,2%	-22,7%	30,3%	-14,6%
Aandelen	23,8%	15,8%	-10,3%	26,7%	5,1%
Vastrentende waarden	4,2%	7,5%	-17,4%	2,3%	3,8%
Totaalrendement	12,4%	11,0%	-14,9%	15,1%	2,7%
nominale dekkingsgraad	152,50%	158,4%	165,1%	141,2%	114,1%
Beleidsdekkingsgraad	161,5%	169,4%	160,0%	129,1%	108,5%
vereiste dekkingsgraad					
volgens strategische mix	116,5%	114,0%	121,2%	122,1%	122,3%
Reële dekkingsgraad	104,4%	104,6%	103,7%	92,3%	87,2%
wettelijke					
reële dekkingsgraad	128,9%	134,5%	130,4%	113,7%	97,5%
loonindex (maatstaf)	7,4%	6,2%	2,7%	1,8%	2,9%
toegekende index* (bruto- regeling) voorwaardelijk	7,4%	6,2%	2,7%	1,8%	2,9%
toegekende index* (bruto- regeling) onvoorwaardelijk	7,4%	6,2%	2,7%	1,8%	2,9%
toegekende index* (netto- regeling)	7,4%	6,2%	2,7%	1,8%	0,0%
* toeslagen per 1 januari volgend op verslagjaar					
Resultaat					
variabele uitkering**		2,7%	11,8%	22,7%	-5,6%
** wijziging uitkering per 1 juli volgend op verslagjaar, uitgesmeerd over 3 jaar daarnaast daalt de uitkering jaarlijks nog met 1% (vaste daling)					

Ontwikkelingen laatste 10 jaar Vliegend

	2019	2018	2017	2016	2015
Aantal deelnemers	3.265	2.958	2.837	2.767	2.831
Mannen	3.077	2.787	2.687	2.627	2.686
Vrouwen	188	171	150	140	145
Aantal gewezen deelnemers	103	103	109	116	137
Mannen	78	83	92	98	120
Vrouwen	25	20	17	18	17
Aantal pensioengerechtigden	2.382	2.376	2.366	2.341	2.326
Ouderdomspensioen	1.657	1.651	1.644	1.625	1.604
Mannen	1.462	1.458	1.454	1.438	1.420
Vrouwen	195	193	190	187	184
Nabestaandenpensioen	632	640	644	638	644
Wezenpensioen	29	27	26	28	31
Invaliditeitspensioen	64	58	52	50	47
Mannen	54	49	42	41	39
Vrouwen	10	9	10	9	8
Premies					
Reguliere premie voor risico pensioenfonds	86	75	61	61	58
Extra premie voor risico pensioenfonds	-	100	-	94	
Premie voor risico deelnemers	15	14	13	13	19
Feitelijke premie			74	74	77
Kostendeekkende premie	98	87	93	85	84
Gedempte kostendeekkende premie	n.v.t.	n.v.t.	66	67	68
Pensioenuitkeringen en afkopen	214	211	208	203	199
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer	581	619	912	789	506
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	7.809	6.884	6.765	6.971	6.463
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	85	58	47	32	18
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Vastgoed	1.429	1.327	1.298	1.271	1.253
Aandelen	2.947	2.394	2.644	2.689	2.087
Vastrentende waarden (inclusief toeslagdepot)	5.318	4.987	4.611	4.566	4.583
Overig	24-	77-	220	174-	40-

**Ontwikkelingen laatste 10
jaar Vliegend**

	2019	2018	2017	2016	2015
--	------	------	------	------	------

Totaal	9.670	8.630	8.773	8.352	7.883
---------------	--------------	--------------	--------------	--------------	--------------

**Beleggingen voor
risico deelnemers**

Vastgoed	8	6	5	2	1
-----------------	---	---	---	---	---

Aandelen	37	25	21	12	7
-----------------	----	----	----	----	---

Vastrentende waarden	38	26	20	17	9
-----------------------------	----	----	----	----	---

Overig	2	1	1	1	1
---------------	---	---	---	---	---

Totaal	85	58	47	32	18
---------------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------

**Rendement beleggingen voor
risico pensioenfondsen**

Vastgoed	8,6%	4,5%	8,7%	5,9%	9,6%
----------	------	------	------	------	------

Aandelen	24,9%	-6,9%	14,7%	8,9%	4,2%
----------	-------	-------	-------	------	------

Vastrentende waarden	12,1%	-1,5%	2,5%	7,2%	-0,9%
----------------------	-------	-------	------	------	-------

Totaalrendement	13,7%	-2,1%	7,0%	7,9%	2,4%
------------------------	--------------	--------------	-------------	-------------	-------------

Ontwikkelingen laatste 10 jaar Vliegend

	2019	2018	2017	2016	2015
Rendement beleggingen voor risico deelnemers					
Vastgoed	25,9%	-2,1%	1,8%	5,8%	0,4%
Aandelen	27,3%	-8,7%	12,2%	9,5%	-8,5%
Vastrentende waarden	12,9%	-0,4%	-2,5%	11,2%	-5,2%
Totaalrendement	20,6%	-4,2%	4,1%	10,1%	-6,0%
nominale dekkingsgraad	121,0%	122,3%	129,5%	119,7%	121,9%
Beleidsdekkingsgraad	119,7%	128,7%	127,1%	114,6%	122,9%
vereiste dekkingsgraad volgens feitelijke mix			122,9%	123,8%	122,3%
vereiste dekkingsgraad volgens strategische mix	123,0%	123,4%	123,2%	122,6%	123,3%
Reële dekkingsgraad wettelijke	92,8%	92,8%	93,9%	87,1%	93,9%
reële dekkingsgraad	106,3%	116,0%	114,6%	104,3%	112,0%
loonindex (maatstaf)	2,4%	2,1%	1,4%	1,7%	1,3%
toegekende index* (bruto-regeling) voorwaardelijk	2,4%	2,1%	1,4%	1,5%	1,3%
toegekende index* (bruto-regeling) onvoorwaardelijk	2,4%	2,1%	1,4%	1,7%	1,3%
toegekende index* (netto-regeling)	1,4%	2,1%	1,4%	0,7%	1,1%
* toeslagen per 1 januari volgend op verslagjaar					
Resultaat variabele uitkering**	5,6%	-4,0%	3,9%		
** wijziging uitkering per 1 juli volgend op verslagjaar, uitgesmeerd over 3 jaar daarnaast daalt de uitkering jaarlijks nog met 1% (vaste daling)					

SFDR bijlage

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van ecologisch **duurzame economische activiteiten** is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociale duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie

Duurzaamheidsindicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Bijlage IV

Model voor de periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 724500N6PJD0IYEMS804

Ecologische en/of sociale kenmerken

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?	
☒ ☐ ☐ Ja	☒ ☐ ☒ Nee
☐ Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan: ☐ in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie. ☐ in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie	☐ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaal aandeel duurzame beleggingen van ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een sociale doelstelling
☐ Er zijn duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan	☒ Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het financiële product (hierna de pensioenregeling) promoot de volgende ecologische en/of sociale kenmerken:

Ecologische factoren die door de pensioenregeling worden gepromoot:

- 1. Een deel van de liquide beleggingscategorieën van het pensioenfonds wordt belegd in beleggingspools die CO₂-reductie als doelstelling hebben, welke

gebaseerd is op criteria die voldoen aan de vereisten van de EU Climate Transition Benchmarks.

Sociale kenmerken die door de pensioenregeling worden gepromoot:

2. De pensioenregeling stimuleert portefeuillebedrijven om de UN Global Compact principes na te leven. De UN Global Compact is een wereldwijd duurzaamheidsinitiatief dat bedrijven oproept zich te houden aan tien principes op het gebied van mensenrechten, arbeid, milieu en corruptiebestrijding. Bedrijven die de principes van de UN Global Compact schenden worden uitgesloten conform het uitsluitingenbeleid.
3. De pensioenregeling sluit bedrijven met blootstelling naar controversiële wapens uit.

● ***Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?... en in vergelijking tot de voorafgaande perioden?***

1. De beleggingen in aandelen en de high yield obligatieportefeuille worden belegd in beleggingspools die via climate transition benchmarks sturen om de CO₂-voetafdruk (ton CO₂ eq. per miljoen geïnvesteerd) te reduceren.

Het strategisch gewicht van deze beleggingscategorieën in de totale beleggingsportefeuille bedraagt per 31 december 2024: 25,75%

	31-dec-'23	31-dec-'24
Strategisch gewicht portefeuilles met <i>climate transition benchmarks</i> t.o.v. totale beleggingsportefeuille	15%	25,75%

2. Het aantal portefeuillebedrijven dat de UN Global Compact principes schendt

Gedurende de verslagleggingsperiode is niet geïnvesteerd in bedrijven die de UN Global Compact principes schenden (non-compliant).

In het beleggingsuniversum zijn gedurende de verslagleggingsperiode in totaal 70 bedrijven uitgesloten vanwege schendingen van de UN Global Compact conform het uitsluitingenbeleid van het pensioenfonds.

- Er is gedurende de verslagleggingsperiode niet geïnvesteerd in bedrijven die de UN Global Compact principes schenden (non-compliant).

Aantal portefeuillebedrijven dat de UN Global Compact principes schendt	31-dec- '23	31-dec- '24
	0	0

3. Het aantal portefeuillebedrijven met blootstelling naar controversiële wapens.

Gedurende de verslagleggingsperiode is niet geïnvesteerd in bedrijven met blootstelling naar controversiële wapens.

In het beleggingsuniversum zijn gedurende de verslagleggingsperiode in totaal 115 bedrijven uitgesloten vanwege betrokkenheid bij controversiële wapens.

- Er is gedurende de verslagleggingsperiode niet geïnvesteerd in bedrijven met blootstelling naar controversiële wapens

Aantal portefeuillebedrijven met blootstelling naar controversiële wapens	31-dec- '23	31-dec- '24
	0	0

Belangrijkste ongunstige effecten zijn de meest negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van mensenrechten en bestrijding corruptie en omkoping

- ***Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?***

Deze vraag is niet van toepassing op het pensioenfonds.

De beleggingen van de pensioenregeling zijn deels bedoeld om bij te dragen aan klimaatmitigatie en klimaatadaptatie door in specifieke beleggingscategorieën te sturen op CO₂-reductie, echter deze zijn niet specifiek afgestemd met de definitie van de EU-taxonomie.

- ***Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?***

De pensioenregeling integreert verschillende PAI-indicatoren en andere ESG-factoren in het beleggingsproces. Deze factoren vormen een integraal onderdeel van het Manager Selectie & Monitoring proces. Deze indicatoren worden via verschillende instrumenten beheerst en gemonitord, waaronder stemmen, uitsluiten en engagement.

— — — *Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:*

In de EU-taxonomie is het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” vastgesteld, dat inhoudt dat op taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie en dat vergezeld gaat van specifieke EU-criteria.

Het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen ook geen ernstige afbreuk doen aan milieu- of sociale doelstellingen.

Alle beleggingen van de pensioenregeling (inclusief de duurzame beleggingen) zijn afgestemd op de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de VN-beginselen inzake bedrijfsleven en mensenrechten via zowel het uitsluitingenbeleid en het manager selectie & monitoring proces. Het financiële product investeert niet in bedrijven die de deze internationale standaarden schenden.

De lijst bevat beleggingen die het grootste aandeel beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten 01 januari 2024 tm 31 december 2024.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Alle verplichte PAI-indicatoren worden gemonitord. Op specifieke PAI-indicatoren wordt actief gestuurd. Qua ecologische duurzaamheidsindicatoren wordt in de beleggingen in de aandelenportefeuille en de high yield bedrijfsobligatieportefeuille via de Climate Transition Benchmarks actief gestuurd op het verlagen van PAI #4, de CO₂-voetafdruk van de portefeuille. Qua sociale indicatoren wordt via de implementatie van het uitsluitingenbeleid bedrijven uitgesloten die betrokken zijn bij schendingen van de UN Global Compact (PAI # 10) en bedrijven die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens (PAI #14).

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste aandeel beleggingen	Sector	% Activa	Land
DBRI 0,1% 15-apr-'46	Staatslening	3,50	Duitsland
DBRI 0,1% 15-apr-'33	Staatslening	2,68	Duitsland
FRTR 1,8% 25-jul-'40	Staatslening	1,70	Frankrijk
FRTR 0,1% 25-jul-'36	Staatslening	1,11	Frankrijk
FRTR 0,1% 25-jul-'47	Staatslening	0,93	Frankrijk
FRTR 0,1% 1-mrt-'36	Staatslening	0,85	Frankrijk
Apple Inc.	Informatietechnologie	0,85	VS
Microsoft Corp.	Informatietechnologie	0,66	VS

Om te voldoen aan de EU-taxonomie, omvatten de criteria voor **fossiel gas** onder meer emissiebeperkingen en omschakeling op volledig hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie**, omvatten de criteria uitgebreide regels voor veiligheid en afvalbeheer.

Faciliterende activiteiten kunnen direct andere activiteiten inschakelen om een substantiële bijdrage te leveren aan een milieudoelstelling.

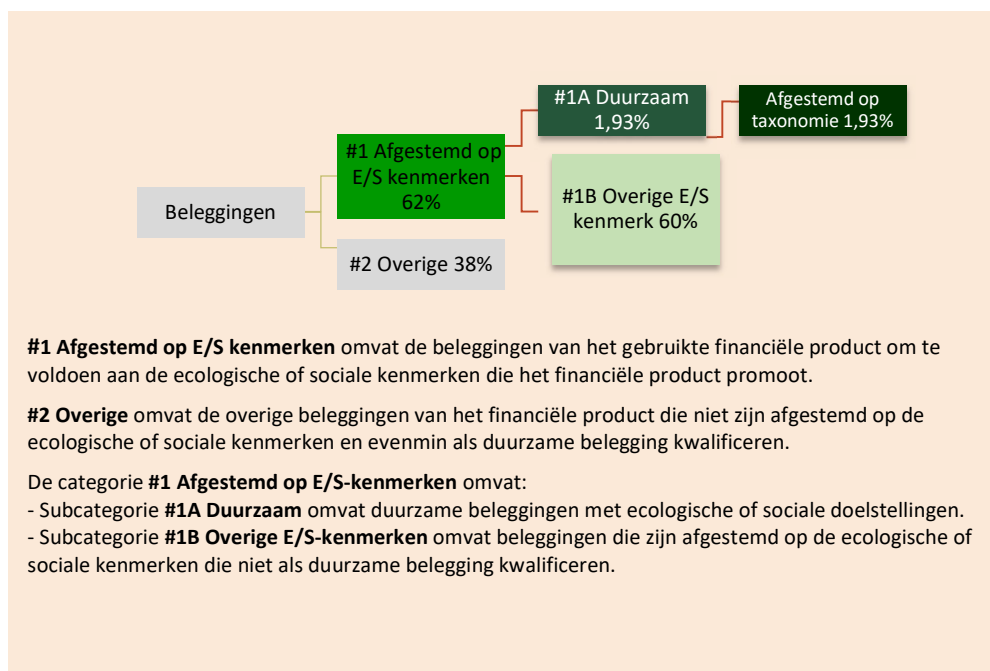
Transitie activiteiten zijn activiteiten waarvoor onder andere nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en broeikasgasemissie niveaus die overeenkomen met de beste uitvoering

Nvidia Corp.	Informatietechnologie	0,66	VS
FRTR 4,5% 25-apr-'41	Staatslening	0,57	Frankrijk

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector	% activa
Communicatie Services	7,45%
Duurzame consumptiegoederen	9,73%
Energie	2,07%
Financiële waarden	19,05%
Gezondheidszorg	9,56%
Industriële waarden	9,64%
Informatie technologie	23,06%

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de **omzet** die het aandeel opbrengsten uit groene activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weergeeft;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bijv. voor een transitie naar een groene economie.
- de **Operationele uitgaven** (OpEx) die groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen.

Materialen	2,13%
Niet-duurzame consumentengoederen	8,99%
Nutsbedrijven	2,10%
Vastgoed	6,24%

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

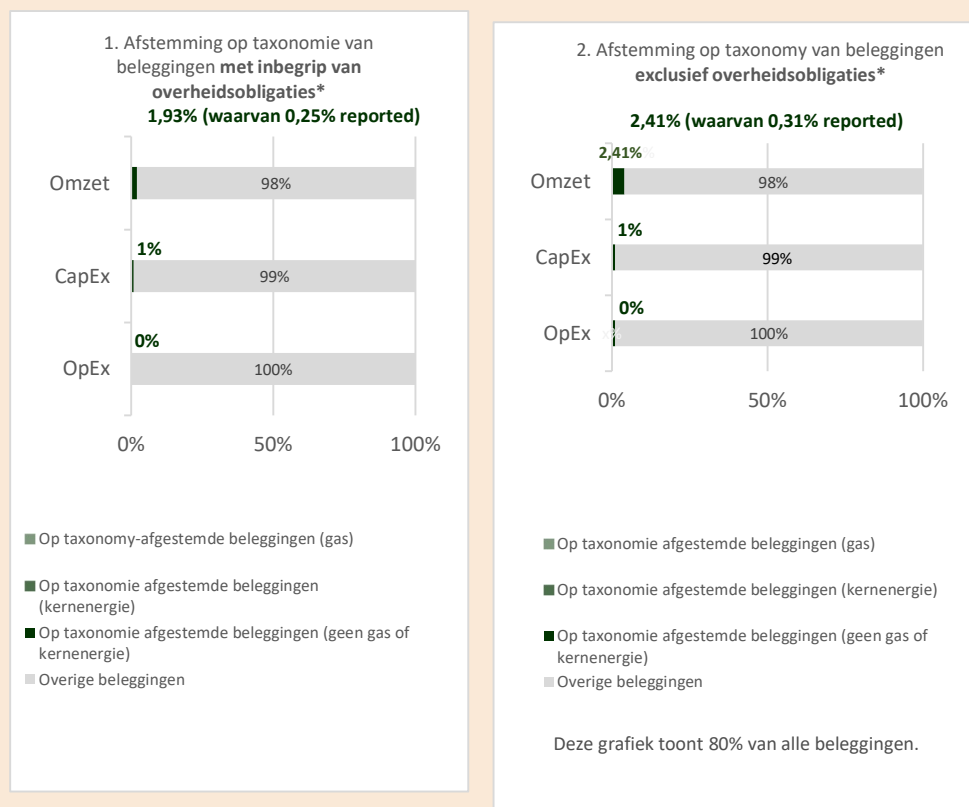
- ☐ Heeft het financiële product geïnvesteerd in activiteiten die verband houden met fossiel gas en/of kernenergie in overeenstemming met de EU-taxonomie¹?

☐ Ja:

☐ In fossiel gas ☐ In kernenergie

☒ Nee

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Aangezien er geen geschikte methode is om te bepalen of overheidsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie*, toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van overheidsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor uitsluitend de beleggingen van het financiële product anders dan in overheidsobligaties.

* Voor deze grafieken omvatten 'overheidsobligaties' alle blootstellingen aan overheidsschulden.

De berekeningen zijn gebaseerd op de EU-Taxonomie rapportage van de totale beleggingsportefeuille van SFDR-data provider Sustainalytics. De data betreft de aansluiting van de beleggingsportefeuille naar de duurzame beleggingsdoelstelling zoals gedefinieerd door de EU-taxonomie van de liquide beleggingsportefeuille. In de tabel is onder 'percentage reported' weergegeven welk percentage EU-taxonomie alignment gebaseerd is op door portefeuillebedrijven gerapporteerde data. Het overige percentage betreft gerapporteerde en door de dataprovider ingeschaatte data.

De tabel toont dat er op basis van 'omzet' van onderliggende portefeuillebedrijven sprake is van 1,93% afstemming op de EU-taxonomie, waarvan 0,25% daadwerkelijk door bedrijven is gerapporteerd en het overige percentage is geschat door Sustainalytics. Naar verwachting zal de beschikbaarheid van EU-taxonomie gerapporteerde data ook voor de overige beleggingscategorieën in de komende jaren geleidelijk aan toenemen.

● **Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?**

2%, waarvan ruim 1,3% faciliterend. Het percentage transitie activiteiten is nihil.

● **Hoe verhoudt het percentage beleggingen dat is afgestemd op de EU-taxonomie zich tot het percentage tijdens de eerdere referentieperiodes?**

Dit is de eerste verslagleggingsperiode dat er wordt gerapporteerd over de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Derhalve is er geen informatie uit eerdere referentieperiodes beschikbaar.

Wat was het minimumaandeel duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die niet waren afgestemd op de EU-taxonomie?

Niet van toepassing

Wat was het minimum aandeel sociaal duurzame beleggingen?

Niet van toepassing

Welke beleggingen zijn opgenomen in de “overige”? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Referentie benchmarks zijn indices die meten of het financiële product de gepromote milieu en sociale kenmerken bereikt.

De beleggingen die als #2 Overige zijn geclassificeerd betreft beleggingen in overige private markten, derivaten en liquide middelen. Voor deze beleggingen gelden geen minimum ecologische of sociale minimumwaarborgen. Derivaten worden gebruikt om financiële risico's mee af te dekken. Liquide middelen worden gebruikt om te kunnen voldoen aan aangegane verplichtingen, zoals *margin calls* en pensioenuitkeringen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De maatregelen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken komen voort uit het MVB-Beleid.

Gedurende 2024 werden verschillende instrumenten ingezet om de ecologische en sociale kenmerken van het financiële product te promoten.

1. De CO₂-voetafdruk wordt gemonitord ten opzichte van het basis jaar december 2019. Via een zogenaamde Climate Transition Benchmark wordt gestuurd op een lagere CO₂-voetafdruk ten opzichte van de standaard (grijze) benchmark. Binnen de aandelenportefeuilles en voor high yield obligaties zijn dergelijke maatwerk benchmarks geïmplementeerd.
2. De implementatie van het uitsluitingenbeleid ziet erop toe dat bedrijven die de UN Global Compact schenden (non-compliant) worden uitgesloten. De monitoring

zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologische duurzame activiteiten

vindt dagelijks plaats via de portfolio management en Investment Control & Analysis afdelingen en de bewaarder, terwijl ieder kwartaal de uitsluitingenlijst van Achmea IM FM B.V. wordt geüpdatet en verzonden naar externe vermogensbeheerders en benchmark providers.

3. De implementatie van het uitsluitingenbeleid ziet erop toe dat bedrijven met blootstelling naar controversiële wapens worden uitgesloten. De monitoring vindt dagelijks plaats via de portfolio management en Investment Control & Analysis afdelingen en de bewaarder, terwijl ieder kwartaal de uitsluitingenlijst van Achmea IM FM B.V. wordt geüpdatet en verzonden naar externe vermogensbeheerders en benchmark providers.

Conform het MVB-Beleid van het pensioenfonds worden de volgende instrumenten toegepast:

- **Uitsluiten;** het pensioenfonds sloot bedrijven en landen uit die betrokken zijn bij ongewenste activiteiten, zoals beschreven in het uitsluitingenbeleid. Het pensioenfonds sluit per 31 december 2024 in totaal 235 bedrijven en 57 overheden uit van beleggingen.
- **Engagement;** de fiduciair manager voert middels een externe partij verschillende dialogen met bedrijven, zoals omschreven in het Engagementbeleid. Er wordt in deze dialogen de nadruk gelegd op de thema's en SDGs die door het pensioenfonds zijn gekozen. In 2024 zijn gesprekken gevoerd met 1.031 bedrijven over 3.493 milieu gerelateerde, sociale en bestuurlijke kwesties.
- **Stemmen;** Voor de aandeelportefeuille wordt conform het stembeleid gestemd op alle aandeelhoudersvergaderingen. In 2024 stemde het pensioenfonds op 2.904 vergaderingen over 33.539 voorstellen. Hierbij stelt het pensioenfonds zich op als een positief-kritische, betrokken aandeelhouder.
- **ESG-integratie;** Door het pensioenfonds wordt (via de fiduciair manager) aan de externe vermogensbeheerders eisen gesteld op het gebied van ESG-integratie. Zo dienen deze externe vermogensbeheerders aangesloten te zijn bij de UN PRI.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Niet van toepassing. Met dit financiële product wordt de gehele pensioenregeling bedoeld. Er is geen alomvattende referentiebenchmark op het niveau van de pensioenregeling om te bepalen of de pensioenregeling is afgestemd op de ecologische en/of sociale kenmerken die het promoot.

In welk opzicht verschilt de referentiebenchmark van een brede marktindex?

Niet van toepassing

- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten aanzien van de duurzaamheidsindicatoren voor het bepalen van de afstemming van de referentiebenchmark op de gepromote ecologische en sociale kenmerken?***

Niet van toepassing

- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?***

Niet van toepassing

- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de brede marktindex?***

Niet van toepassing

- ***Waar kan meer informatie worden gevonden over de methodologie welke is toegepast voor door de referentieindex?***

Op de website van het pensioenfonds is informatie opgenomen over het MVB-beleid en de uitvoering. Het pensioenfonds publiceert ook informatie in het jaarverslag en het MVB-jaarverslag over dit beleid en haar beleggingen.

Meer specifieke informatie over de pensioenregeling vindt u op deze website:

[Documenten | klmvliegendfonds.nl](#)

Het MVB Jaarverslag over de verslagleggingsperiode 2024 wordt naar verwachting in Q3'25 gepubliceerd.

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een milieudoelstelling of een sociale doelstelling, mits deze belegging geen ernstige afbreuk doet aan milieu- of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852, waarbij een lijst van ecologisch **duurzame economische activiteiten** is vastgesteld. In de verordening is geen lijst van sociale duurzame economische activiteiten vastgesteld. Duurzame beleggingen met een milieudoelstelling kunnen al dan niet in overeenstemming zijn met de taxonomie

Duurzaamheidsindicatoren meten hoe wordt voldaan aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

Bijlage IV

Model voor de periodieke informatieverschaffing voor de financiële producten als bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en artikel 6, lid 1, van Verordening (EU) 2020/852

Productbenaming: Netto pensioenregeling Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM
Identificatiecode voor juridische entiteiten (LEI): 724500N6PJD0IYEMS804

Ecologische en/of sociale kenmerken

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?	
☒ ☐ Ja	☒ ☐ ☒ Nee
☐ Er zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling gedaan: ☐ in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie. ☐ in economische activiteiten die niet als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie	☐ Het product promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken en hoewel het geen duurzame beleggingen als doelstelling had, had het een minimaal aandeel duurzame beleggingen van ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die als ecologisch duurzaam zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een milieudoelstelling in economische activiteiten die niet als ecologisch zijn aangemerkt in de EU-taxonomie ☐ met een sociale doelstelling
☐ Er zijn duurzame beleggingen met een sociale doelstelling gedaan	☒ Het product promootte E/S-kenmerken, maar deed geen duurzame beleggingen

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Het financiële product (hierna de pensioenregeling) promoot de volgende ecologische en/of sociale kenmerken:

Ecologische factoren die door de pensioenregeling worden gepromoot:

- 1. Een deel van de liquide beleggingscategorieën van het pensioenfonds wordt belegd in beleggingspools die CO₂-reductie als doelstelling hebben, welke

gebaseerd is op criteria die voldoen aan de vereisten van de EU Climate Transition Benchmarks.

Sociale kenmerken die door de pensioenregeling worden gepromoot:

- 2. De pensioenregeling stimuleert portefeuillebedrijven om de UN Global Compact principes na te leven. De UN Global Compact is een wereldwijd duurzaamheidsinitiatief dat bedrijven oproept zich te houden aan tien principes op het gebied van mensenrechten, arbeid, milieu en corruptiebestrijding. Bedrijven die de principes van de UN Global Compact schenden worden uitgesloten conform het uitsluitingenbeleid.
- 3. De pensioenregeling sluit bedrijven met blootstelling naar controversiële wapens uit.

● **Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?... en in vergelijking tot de voorafgaande perioden?**

- 1. De beleggingen in aandelen en de high yield obligatieportefeuille worden belegd in beleggingspools die via climate transition benchmarks sturen om de CO₂-voetafdruk (ton CO₂ eq. per miljoen geïnvesteerd) te reduceren.

Het strategisch gewicht van deze beleggingscategorieën in de totale beleggingsportefeuille bedraagt per 31 december 2024: 60%

	31-dec-'23	31-dec-'24
Strategisch gewicht portefeuilles met <i>climate transition benchmarks</i> t.o.v. totale beleggingsportefeuille	33,52%	60%

- 2. Het aantal portefeuillebedrijven dat de UN Global Compact principes schendt

Gedurende de verslagleggingsperiode is niet geïnvesteerd in bedrijven die de UN Global Compact principes schenden (non-compliant).

In het beleggingsuniversum zijn gedurende de verslagleggingsperiode in totaal 70 bedrijven uitgesloten vanwege schendingen van de UN Global Compact conform het uitsluitingenbeleid van het pensioenfonds.

- Er is gedurende de verslagleggingsperiode niet geïnvesteerd in bedrijven die de UN Global Compact principes schenden (non-compliant).

Aantal portefeuillebedrijven dat de UN Global Compact principes schendt	31-dec- '23	31-dec- '24
	0	0

3. Het aantal portefeuillebedrijven met blootstelling naar controversiële wapens.

Gedurende de verslagleggingsperiode is niet geïnvesteerd in bedrijven met blootstelling naar controversiële wapens.

In het beleggingsuniversum zijn gedurende de verslagleggingsperiode in totaal 115 bedrijven uitgesloten vanwege betrokkenheid bij controversiële wapens.

- Er is gedurende de verslagleggingsperiode niet geïnvesteerd in bedrijven met blootstelling naar controversiële wapens

Aantal portefeuillebedrijven met blootstelling naar controversiële wapens	31-dec- '23	31-dec- '24
	0	0

Belangrijkste ongunstige effecten zijn de meest negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van mensenrechten en bestrijding corruptie en omkoping

- ***Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?***

Deze vraag is niet van toepassing op het pensioenfonds.

De beleggingen van de pensioenregeling zijn deels bedoeld om bij te dragen aan klimaatmitigatie en klimaatadaptatie door in specifieke beleggingscategorieën te sturen op CO₂-reductie, echter deze zijn niet specifiek afgestemd met de definitie van de EU-taxonomie.

- ***Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstige afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?***

De pensioenregeling integreert verschillende PAI-indicatoren en andere ESG-factoren in het beleggingsproces. Deze factoren vormen een integraal onderdeel van het Manager Selectie & Monitoring proces. Deze indicatoren worden via verschillende instrumenten beheerst en gemonitord, waaronder stemmen, uitsluiten en engagement.

— — — *Waren duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten? Details:*

In de EU-taxonomie is het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” vastgesteld, dat inhoudt dat op taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie en dat vergezeld gaat van specifieke EU-criteria.

Het beginsel “geen ernstige afbreuk doen” is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen ook geen ernstige afbreuk doen aan milieu- of sociale doelstellingen.

Alle beleggingen van de pensioenregeling (inclusief de duurzame beleggingen) zijn afgestemd op de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de VN-beginselen inzake bedrijfsleven en mensenrechten via zowel het uitsluitingenbeleid en het manager selectie & monitoring proces. Het financiële product investeert niet in bedrijven die de deze internationale standaarden schenden.

De lijst bevat beleggingen die het grootste aandeel beleggingen van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten 01 januari 2024 tm 31 december 2024.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Alle verplichte PAI-indicatoren worden gemonitord. Op specifieke PAI-indicatoren wordt actief gestuurd. Qua ecologische duurzaamheidsindicatoren wordt in de beleggingen in de aandelenportefeuille en de high yield bedrijfsobligatieportefeuille via de Climate Transition Benchmarks actief gestuurd op het verlagen van PAI #4, de CO₂-voetafdruk van de portefeuille. Qua sociale indicatoren wordt via de implementatie van het uitsluitingenbeleid bedrijven uitgesloten die betrokken zijn bij schendingen van de UN Global Compact (PAI # 10) en bedrijven die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens (PAI #14).

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

Grootste aandeel beleggingen	Sector	% Activa	Land
DBRI 0,1% 15-apr-'46	Staatslening	1,71	Duitsland
Apple Inc.	Informatietechnologie	1,60	VS
Nvidia Corp.	Informatietechnologie	1,37	VS
Microsoft Corp.	Informatietechnologie	1,37	VS
DBRI 0,1% 15-apr-'33	Staatslening	1,31	Duitsland
Amazon.com Inc.	Duurzame consumentengoederen	0,85	VS
FRTR 1,8% 25-jul-'40	Staatslening	0,83	Frankrijk
Wallmart Inc.	Niet-duurzame cons. goederen	0,82	VS
Prologis Inc.	Vastgoed	0,71	VS
Costco Wholesale Corp.	Niet duurzame cons. goederen	0,61	VS

Om te voldoen aan de EU-taxonomie, omvatten de criteria voor **fossiel gas** onder meer emissiebeperkingen en omschakeling op volledig hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie**, omvatten de criteria uitgebreide regels voor veiligheid en afvalbeheer.

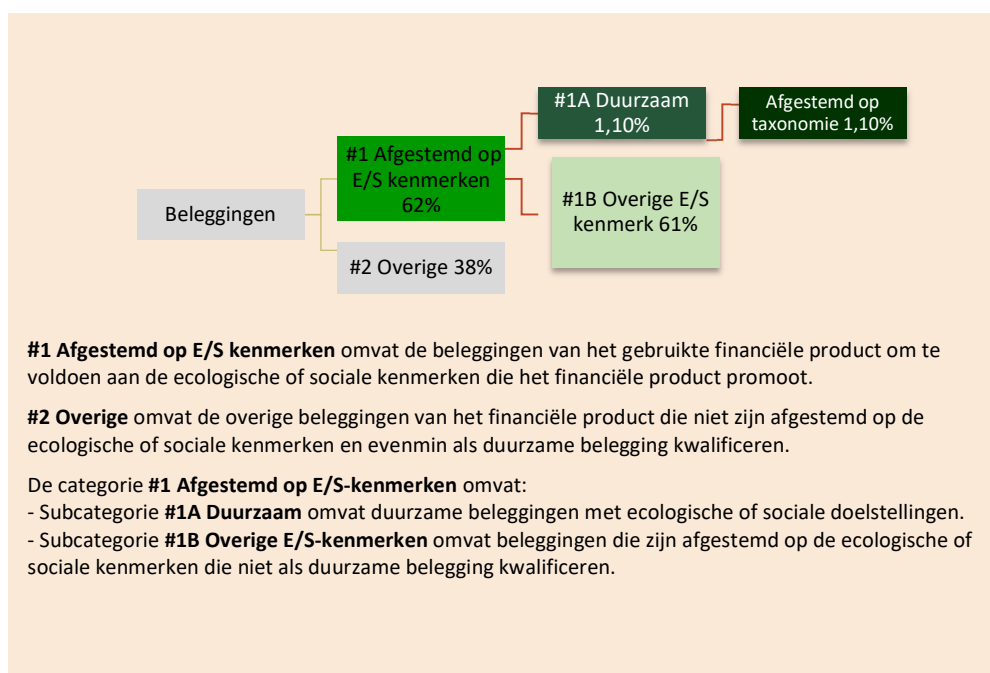
Faciliterende activiteiten kunnen direct andere activiteiten inschakelen om een substantiële bijdrage te leveren aan een milieudoelstelling.

Transitie activiteiten zijn activiteiten waarvoor onder andere nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn en broeikasgasemissie niveaus die overeenkomen met de beste uitvoering

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

In welke economische sectoren werd belegd?

Sector	% activa
Communicatie Services	6,45%
Duurzame consumptiegoederen	7,97%
Energie	1,83%
Financiële waarden	19,02%
Gezondheidszorg	8,03%
Industriële waarden	8,23%
Informatie technologie	18,36%
Materialen	1,89%

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- de **omzet** die het aandeel opbrengsten uit groene activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weergeeft;
- de **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bijv. voor een transitie naar een groene economie.
- de **Operationele uitgaven** (OpEx) die groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd weerspiegelen.

Niet-duurzame consumentengoederen	7,40%
Nutsbedrijven	2,00%
Vastgoed	18,82%

In welke mate waren de duurzame beleggingen met een milieudoelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

- ☐ Heeft het financiële product geïnvesteerd in activiteiten die verband houden met fossiel gas en/of kernenergie in overeenstemming met de EU-taxonomie¹?

☐

Ja:

☐

In fossiel gas

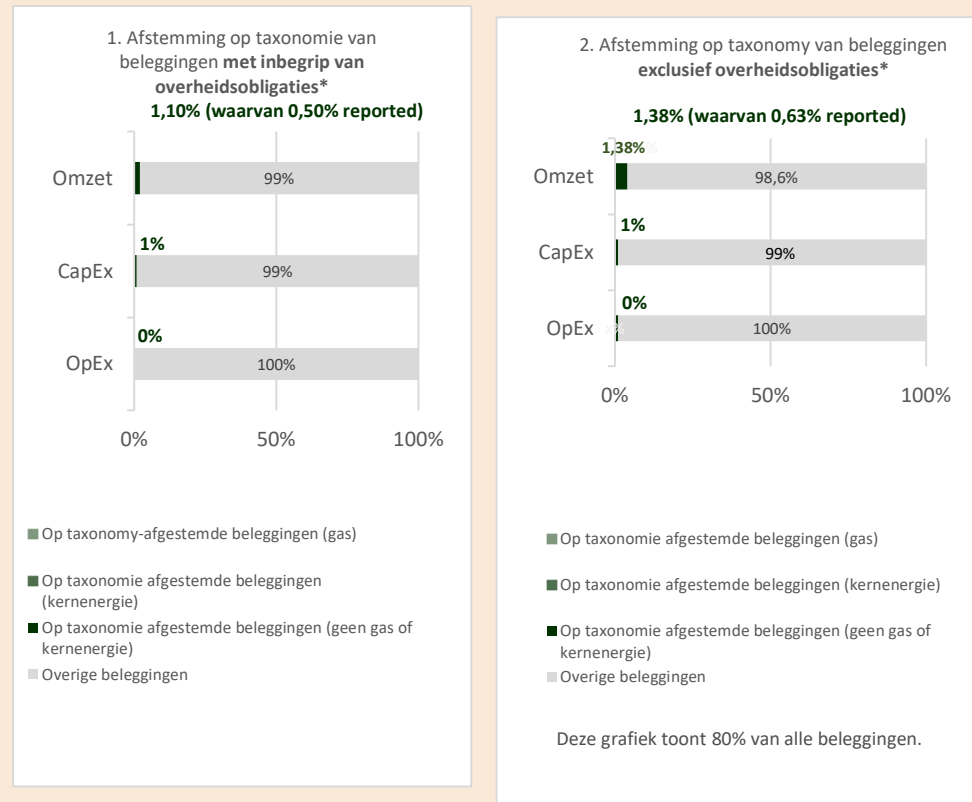
☐

In kernenergie

☒

Nee

De onderstaande grafieken tonen in groen het percentage beleggingen dat was afgestemd op de EU-taxonomie. Aangezien er geen geschikte methode is om te bepalen of overheidsobligaties zijn afgestemd op de taxonomie*, toont de eerste grafiek de afstemming op de taxonomie voor alle beleggingen van het financiële product, met inbegrip van overheidsobligaties, terwijl de tweede grafiek de afstemming op de taxonomie toont voor uitsluitend de beleggingen van het financiële product anders dan in overheidsobligaties.

* Voor deze grafieken omvatten 'overheidsobligaties' alle blootstellingen aan overheidsschulden.

De berekeningen zijn gebaseerd op de EU-Taxonomie rapportage van de totale beleggingsportefeuille van SFDR-data provider Sustainalytics. De data betreft de aansluiting van de beleggingsportefeuille naar de duurzame beleggingsdoelstelling zoals gedefinieerd door de EU-taxonomie van de liquide beleggingsportefeuille. In de tabel is onder 'percentage reported' weergegeven welk percentage EU-taxonomie alignment gebaseerd is op door portefeuillebedrijven gerapporteerde data. Het overige percentage betreft gerapporteerde en door de dataprovider ingeschatte data.

De tabel toont dat er op basis van 'omzet' van onderliggende portefeuillebedrijven sprake is van 1,93% afstemming op de EU-taxonomie, waarvan 0,25% daadwerkelijk door bedrijven is gerapporteerd en het overige percentage is geschat door Sustainalytics. Naar verwachting zal de beschikbaarheid van EU-taxonomie gerapporteerde data ook voor de overige beleggingscategorieën in de komende jaren geleidelijk aan toenemen.

● **Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?**

2%, waarvan ruim 1,3% faciliterend. Het percentage transitie activiteiten is nihil.

● **Hoe verhoudt het percentage beleggingen dat is afgestemd op de EU-taxonomie zich tot het percentage tijdens de eerdere referentieperiodes?**

Dit is de eerste verslagleggingsperiode dat er wordt gerapporteerd over de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Derhalve is er geen informatie uit eerdere referentieperiodes beschikbaar.

Wat was het minimumaandeel duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die niet waren afgestemd op de EU-taxonomie?

Niet van toepassing

Wat was het minimum aandeel sociaal duurzame beleggingen?

Niet van toepassing

Welke beleggingen zijn opgenomen in de “overige”? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Referentie benchmarks zijn indices die meten of het financiële product de gepromote milieu en sociale kenmerken bereikt.

De beleggingen die als #2 Overige zijn geclassificeerd betreft beleggingen in overige private markten, derivaten en liquide middelen. Voor deze beleggingen gelden geen minimum ecologische of sociale minimumwaarborgen. Derivaten worden gebruikt om financiële risico's mee af te dekken. Liquide middelen worden gebruikt om te kunnen voldoen aan aangegane verplichtingen, zoals *margin calls* en pensioenuitkeringen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

De maatregelen om te voldoen aan de ecologische en sociale kenmerken komen voort uit het MVB-Beleid.

Gedurende 2024 werden verschillende instrumenten ingezet om de ecologische en sociale kenmerken van het financiële product te promoten.

1. De CO₂-voetafdruk wordt gemonitord ten opzichte van het basis jaar december 2019. Via een zogenaamde Climate Transition Benchmark wordt gestuurd op een lagere CO₂-voetafdruk ten opzichte van de standaard (grijze) benchmark. Binnen de aandelenportefeuilles en voor high yield obligaties zijn dergelijke maatwerk benchmarks geïmplementeerd.
2. De implementatie van het uitsluitingenbeleid ziet erop toe dat bedrijven die de UN Global Compact schenden (non-compliant) worden uitgesloten. De monitoring

zijn duurzame beleggingen met een milieudoelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologische duurzame activiteiten

vindt dagelijks plaats via de portfolio management en Investment Control & Analysis afdelingen en de bewaarder, terwijl ieder kwartaal de uitsluitingenlijst van Achmea IM FM B.V. wordt geüpdatet en verzonden naar externe vermogensbeheerders en benchmark providers.

3. De implementatie van het uitsluitingenbeleid ziet erop toe dat bedrijven met blootstelling naar controversiële wapens worden uitgesloten. De monitoring vindt dagelijks plaats via de portfolio management en Investment Control & Analysis afdelingen en de bewaarder, terwijl ieder kwartaal de uitsluitingenlijst van Achmea IM FM B.V. wordt geüpdatet en verzonden naar externe vermogensbeheerders en benchmark providers.

Conform het MVB-Beleid van het pensioenfonds worden de volgende instrumenten toegepast:

- **Uitsluiten;** het pensioenfonds sloot bedrijven en landen uit die betrokken zijn bij ongewenste activiteiten, zoals beschreven in het uitsluitingenbeleid. Het pensioenfonds sluit per 31 december 2024 in totaal 235 bedrijven en 57 overheden uit van beleggingen.
- **Engagement;** de fiduciair manager voert middels een externe partij verschillende dialogen met bedrijven, zoals omschreven in het Engagementbeleid. Er wordt in deze dialogen de nadruk gelegd op de thema's en SDGs die door het pensioenfonds zijn gekozen. In 2024 zijn gesprekken gevoerd met 1.031 bedrijven over 3.493 milieu gerelateerde, sociale en bestuurlijke kwesties.
- **Stemmen;** Voor de aandeelportefeuille wordt conform het stembeleid gestemd op alle aandeelhoudersvergaderingen. In 2024 stemde het pensioenfonds op 2.904 vergaderingen over 33.539 voorstellen. Hierbij stelt het pensioenfonds zich op als een positief-kritische, betrokken aandeelhouder.
- **ESG-integratie;** Door het pensioenfonds wordt (via de fiduciair manager) aan de externe vermogensbeheerders eisen gesteld op het gebied van ESG-integratie. Zo dienen deze externe vermogensbeheerders aangesloten te zijn bij de UN PRI.

Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?

Niet van toepassing. Met dit financiële product wordt de gehele netto pensioenregeling bedoeld. Er is geen alomvattende referentiebenchmark op het niveau van de pensioenregeling om te bepalen of de pensioenregeling is afgestemd op de ecologische en/of sociale kenmerken die het promoot.

In welk opzicht verschilt de referentiebenchmark van een brede marktindex?

Niet van toepassing

- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten aanzien van de duurzaamheidsindicatoren voor het bepalen van de afstemming van de referentiebenchmark op de gepromote ecologische en sociale kenmerken?***

Niet van toepassing

- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de referentiebenchmark?***

Niet van toepassing

- ***Hoe heeft dit financiële product gepresteerd ten opzichte van de brede marktindex?***

Niet van toepassing

- ***Waar kan meer informatie worden gevonden over de methodologie welke is toegepast voor door de referentieindex?***

Op de website van het pensioenfonds is informatie opgenomen over het MVB-beleid en de uitvoering. Het pensioenfonds publiceert ook informatie in het jaarverslag en het MVB-jaarverslag over dit beleid en haar beleggingen.

Meer specifieke informatie over de pensioenregeling vindt u op deze website:

[Documenten | klmvliegendfonds.nl](#)

Het MVB Jaarverslag over de verslagleggingsperiode 2024 wordt naar verwachting in Q3'25 gepubliceerd.

Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM
Prof. E.M. Meijerslaan 1, 1183 AV Amstelveen | Postbus 123, 1180 AC Amstelveen
(020) 426 62 20 | pensioenservice@klmvliegendfonds.nl
www.klmvliegendfonds.nl

Colofon

Uitgegeven door Stichting Pensioenfonds Vliegend Personeel KLM

Coördinatie & tekst Blue Sky Group B.V., Amstelveen
Ontwerp Frissewind, Amsterdam

024